

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία:

Διερεύνηση του ρόλου του οικολογικού τουρισμού στην
ανάπτυξη προστατευόμενης περιοχής:
Η περίπτωση της Β. Καρπάθου-Σαρίας

Φεζοπούλου Ευγενία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Χριστοπούλου Όλγα

Βόλος, Σεπτέμβριος 2007

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν τοπία ιδιαίτερης αισθητικής φυσικής και πολιτιστικής αξίας. Τα πλούσια φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά που προσφέρουν αποτελούν το θεμέλιο λίθο για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων τουρισμού και αναψυχής σε αυτές. Ο κύριος ρόλος των προστατευόμενων περιοχών είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η προστασία του περιβάλλοντός τους. Έτσι, ο οικοτουρισμός καθώς προωθείται ως μέσο ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος έχει ως στόχο τη διαμόρφωση μιας βιώσιμης σχέσης μεταξύ τουρισμού και προστατευόμενων περιοχών, ενώ αποτελεί ένα σπουδαίο οικονομικό πόρο για τις τοπικές κοινωνίες αυτών των περιοχών. Στην παρούσα εργασία, εξετάζεται η περίπτωση της Β. Καρπάθου – Σαρίας, η οποία ανήκει στο Δίκτυο "ΦΥΣΗ 2000" και αποτελεί τόπος ζωής και αναπαραγωγής της μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus*, και διερευνάται ο ρόλος του οικολογικού τουρισμού στην ανάπτυξή της. Από την έρευνα προκύπτει ότι ο οικοτουρισμός δε συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιοχής. Ωστόσο, προτείνονται ορισμένες ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την ανάπτυξη του έτσι, ώστε να συνεισφέρει στην τόνωση του εισοδήματος και να συμβάλλει γενικότερα στην ανάπτυξη του νησιού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Προστατευόμενες περιοχές, Οικοτουρισμός, Ανάπτυξη, Μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, Β. Κάρπαθος – Σαρία.

ABSTRACT

Protected areas constitute some of the most beautiful scenery and outstanding natural and cultural landscapes. The rich natural and cultural features of protected areas offer attractions which have become the cornerstone of tourism and recreation. The major role of protected areas is conservation of biodiversity and protection of their environment. So, as ecotourism is promoted as a mean of maintaining natural environment, its goal is to build a viable relationship between tourism and protected areas, while it constitutes a great financial asset for local communities. In the present study, is analyzed the case of N. Karpathos – Saria, which is a “NATURA 2000” area and there lives the Mediterranean monk Monachus monachus, and is examined the role of ecotourism in the development of the area. The study’s results showed that ecotourism does not contribute to the area growth. However, there have been made some suggestions which could boost its development, so as to increase the revenue and contribute to the development generally.

KEY WORDS: Protected areas, Ecotourism, Development, Mediterranean monk Monachus monachus, N. Karpathos – Saria.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κατάλογος Πινάκων	vi
Κατάλογος Διαγραμμάτων	vii
Κατάλογος Σχημάτων	ix
Κατάλογος Εικόνων	ix
Κατάλογος Αρκτικόλεξων	x
Ευχαριστίες	xi
1. Εισαγωγή	1
2. Προστατευόμενες περιοχές	5
2.1. Ορισμός	5
2.2. Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών	6
2.2.1. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN)	6
2.2.2. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με την υφιστάμενη νομοθεσία (Ν. 1650/86)	8
2.2.3. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών διεθνούς σημασίας στην Ελλάδα	9
2.3. Φορείς διαχείρισης και αρμοδιότητες προστασίας των περιοχών	10
3. Τουρισμός	14
3.1. Το φαινόμενο του τουρισμού	14
3.2. Βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού	15
3.3. Τα είδη του τουρισμού	16
3.3.1. Μαζικός και εναλλακτικός τουρισμός	16
3.3.2. Εσωτερικός και εξωτερικός τουρισμός	18
3.3.3. Οργανωμένος και μη οργανωμένος τουρισμός	18
3.3.4. Ατομικός και ομαδικός τουρισμός	18
3.4. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	18
4. Οικοτουρισμός	19
4.1. Εννοιολογικό πλαίσιο οικοτουρισμού	19
4.1.1. Οι τρεις διαστάσεις της έννοιας του οικοτουρισμού	21
4.1.1.1. Βασισμένος στη φύση τουρισμός	22
4.1.1.2. Περιβαλλοντική και πολιτιστική εκπαίδευση	22

4.1.1.3. Αειφορική διαχείριση.....	23
4.2. Φέρουσα ικανότητα.....	23
4.3. Αναπτυξιακό προφίλ οικοτουρισμού.....	24
4.3.1. Αρχές και στόχοι του οικοτουρισμού.....	24
4.3.2. Τύποι οικοτουρισμού.....	25
4.3.3. Πεδία δράσης του οικοτουρισμού.....	27
4.3.3.1. Δραστηριότητες εδάφους.....	27
4.3.3.2. Δραστηριότητες αέρα.....	30
4.3.3.3. Δραστηριότητες εσωτερικών υδάτων.....	31
4.3.3.4. Δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον.....	31
4.3.4. Οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού.....	32
4.3.4.1. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις.....	33
4.3.4.2. Οικονομικές επιπτώσεις.....	33
4.3.4.3. Κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις.....	33
4.3.5. Περιβάλλον + Τουρισμός = Οικοτουρισμός;.....	34
5. Πολιτική οικοτουρισμού και σχεδιασμός.....	36
5.1. Διαδικασία σχεδιασμού οικοτουρισμού.....	38
5.2. Συμμετέχοντες.....	39
5.2.1. Υπεύθυνοι διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.....	40
5.2.2. Βιομηχανία τουρισμού.....	40
5.2.3. Δημόσιος τομέας.....	40
5.2.4. Ιδιωτικός τομέας.....	41
5.2.5. Μη κυβερνητικές οργανώσεις.....	42
5.2.6. Τοπική κοινωνία.....	42
6. Κάρπαθος-Σαρία.....	44
6.1. Γενικά χαρακτηριστικά.....	44
6.2. Ιστορία του νησιού.....	45
6.3. Στοιχεία οικονομίας και απασχόλησης.....	46
6.3.1. Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής.....	46
6.3.2. Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής.....	47
6.3.3. Τριτογενής Τομέας Παραγωγής.....	47
6.4. Πολιτισμός, Λαογραφία, Παράδοση.....	49

6.5. Φυσικά χαρακτηριστικά – Οικολογική αξία της περιοχής	54
6.5.1. Πανίδα	55
6.5.2. Χλωρίδα	58
6.5.3. Η μεσογειακή φώκια	59
6.5.3.1. Δράσεις της Mom για τη μεσογειακή φώκια	60
6.5.3.2. Εφαρμογή του προγράμματος και αποτελέσματα	60
6.5.3.3. Το όραμα της επόμενης μέρας	64
7. Έρευνα για τη συμβολή του οικολογικού τουρισμού στην ανάπτυξη της περιοχής	65
7.1. Περιγραφή του ερωτηματολογίου	65
7.2. Στατιστική ανάλυση	66
7.3. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων	66
7.3.1. Κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά	67
7.3.2. Χαρακτηριστικά της επίσκεψης	69
7.3.3. Βαθμός περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης	73
7.3.4. ‘Τι είναι οικοτουρισμός;’	74
7.3.5. ΠΠ Σαρίας	75
7.3.6. Παραδοσιακός οικισμός Όλυμπος	76
7.3.7. Σχόλια	78
7.3.8. Συσχετίσεις μεταβλητών	79
8. Συμπεράσματα - Προτάσεις	87
Παράρτημα	i
A. Πίνακες	ii
B. Χάρτες	viii
Γ. Εικόνες	x
Δ. Δομή ερωτηματολογίου	xi
Βιβλιογραφία	xviii

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 7.1: Κατανομή κατά ηλικία.....	67
Πίνακας 7.2: Φύλο.....	68
Πίνακας 7.3: Επάγγελμα.....	69
Πίνακας 7.4: Ερώτηση 7 «Πόσες φορές έχετε έρθει;»	71
Πίνακας 7.5: Ερώτηση 11 «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε τον εαυτό σας ότι φέρεται φιλικά προς το περιβάλλον;»	73
Πίνακας 7.6: Ερώτηση 12 «Ποιο μέρος των διακοπών σας είστε πρόθυμοι να αφιερώσετε για να έρθετε σε επαφή με τη φύση;»	74
Πίνακας 7.7: Ερώτηση 13 «Η έννοια ‘οικοτουρισμός’ σας είναι οικεία; Την γνωρίζετε;».....	74
Πίνακας 7.8: Ερώτηση 14 «Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ Σαρίας;»	75
Πίνακας 7.9: Ερώτηση 15 «Αν όχι, κατά πόσο θα αποτελούσε η ύπαρξη της ΠΠ ένα κίνητρο για μία ακόμη επίσκεψη στο νησί;»	75
Πίνακας 7.10: Ερώτηση 16 «Έχετε επισκεφτεί το νησάκι της Σαρίας;»	76
Πίνακας 7.11: Ερώτηση 17 «Αν στην περιοχή υπήρχε μια είσοδος με πληρωμή, θα την επισκεπτόσασταν;»	76
Πίνακας 7.12: Ερώτηση 18 «Έχετε επισκεφτεί τον παραδοσιακό οικισμό Όλυμπος;	77
Πίνακας 7.13: Ερώτηση 20 «Αν όχι, θα θέλατε να το επισκεφτείτε;»	78
Πίνακας 7.14: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της Σαρίας;	86
Πίνακας 7.15: Όσοι γνωρίζουν για την ΠΠ, την επισκέφτηκαν;	86

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 7.1: Ποσοστά συμμετεχόντων	67
Διάγραμμα 7.2: Ηλικία.....	67
Διάγραμμα 7.3: Φύλο.....	68
Διάγραμμα 7.4: Τόπος προέλευσης (Έλληνες)	68
Διάγραμμα 7.5: Τόπος προέλευσης (Αλλοδαποί)	68
Διάγραμμα 7.6: Επάγγελμα.....	69
Διάγραμμα 7.7: Πηγές πληροφόρησης.....	70
Διάγραμμα 7.8: Τρόπος οργάνωσης της επίσκεψης.....	70
Διάγραμμα 7.9: Αριθμός επισκέψεων	71
Διάγραμμα 7.10: Κύριος σκοπός επίσκεψης.....	71
Διάγραμμα 7.11: Κριτήρια επιλογής μιας περιοχής για διακοπές.....	72
Διάγραμμα 7.12: Οφέλη από τις διακοπές.....	73
Διάγραμμα 7.13: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι φέρεστε φιλικά προς το περιβάλλον;	73
Διάγραμμα 7.14: Ποιο μέρος των διακοπών σας αφιερώνετε για να έρθετε σε επαφή με τη φύση;	74
Διάγραμμα 7.15: Γνωρίζετε την έννοια ‘οικοτουρισμός’;	74
Διάγραμμα 7.16: Γνωρίζετε την ύπαρξη της ΠΠ Σαρίας;	75
Διάγραμμα 7.17: Η ύπαρξη ΠΠ, κίνητρο για μια ακόμη επίσκεψη στο νησί;.....	75
Διάγραμμα 7.18: Έχετε επισκεφτεί το νησάκι της Σαρίας;	76
Διάγραμμα 7.19: Αν υπήρχε είσοδος με πληρωμή, θα την επισκεπτόσασταν;	76
Διάγραμμα 7.20: Έχετε επισκεφτεί τον παραδοσιακό οικισμό Όλυμπος;	77
Διάγραμμα 7.21: Αν όχι, θα θέλατε να το επισκεφτείτε;	78
Διάγραμμα 7.22: Σχέση τόπου προέλευσης και αριθμού επισκέψεων.....	79
Διάγραμμα 7.23: Σχέση τόπου προέλευσης και αριθμού επισκέψεων.....	79
Διάγραμμα 7.24: Σχέση επαγγέλματος και κριτηρίων επιλογής.....	80
Διάγραμμα 7.25: Σχέση επαγγέλματος και περιβαλλοντικής ευαισθησίας.....	80
Διάγραμμα 7.26: Σχέση επαγγέλματος και πηγών πληροφόρησης.....	81
Διάγραμμα 7.27: Σχέση ηλικίας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας.....	81
Διάγραμμα 7.28: Σχέση ηλικίας και πηγών πληροφόρησης.....	81

Διάγραμμα 7.29: Σχέση ηλικίας και κύριου σκοπού επίσκεψης.....	82
Διάγραμμα 7.30: Σχέση ηλικίας και κριτηρίων επιλογής.....	82
Διάγραμμα 7.31: Ποιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση; -ηλικία.....	83
Διάγραμμα 7.32: Ποιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση; -φύλο.....	83
Διάγραμμα 7.33: Ποιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση; -επάγγελμα.....	83
Διάγραμμα 7.34: Ποιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση; -προέλευση.....	83
Διάγραμμα 7.35: Ποιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση; -προέλευση.....	83
Διάγραμμα 7.36: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ; -ηλικία.....	84
Διάγραμμα 7.37: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ; -φύλο.....	84
Διάγραμμα 7.38: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ; -επάγγελμα.....	84
Διάγραμμα 7.39: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ; -προέλευση.....	84
Διάγραμμα 7.40: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ; -προέλευση.....	84
Διάγραμμα 7.41: Έχετε επισκεφτεί την Σαρία; -ηλικία.....	85
Διάγραμμα 7.42: Έχετε επισκεφτεί την Σαρία; -φύλο.....	85
Διάγραμμα 7.43: Έχετε επισκεφτεί την Σαρία; -επάγγελμα.....	85
Διάγραμμα 7.44: Έχετε επισκεφτεί την Σαρία; -προέλευση.....	85
Διάγραμμα 7.45: Έχετε επισκεφτεί την Σαρία; -προέλευση.....	85
Διάγραμμα 7.46: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της ΠΠ της Σαρίας;	86
Διάγραμμα 7.47: Όσοι γνωρίζουν για την ΠΠ, την επισκέφτηκαν;	86

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 3.1: Στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης.....	16
Σχήμα 3.2: Σχέση μεταξύ μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού.....	17
Σχήμα 4.1: Σχέση του οικοτουρισμού με τον εναλλακτικό και τον μαζικό τουρισμό .	20
Σχήμα 5.1: Βήματα για τη δημιουργία ενός οικοτουριστικού σχεδίου.....	38
Σχήμα 5.2: Συμμετέχοντες στη διαδικασία σχεδιασμού.....	39

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 4.1: Ορειβασία.....	28
Εικόνα 4.2: Trekking.....	29
Εικόνα 4.3: Canyoning.....	29
Εικόνα 4.4: Parapent.....	30
Εικόνα 4.5: Delta plan.....	30
Εικόνα 4.6: Kayak.....	31
Εικόνα 4.7: Rafting.....	31
Εικόνα 6.1: Τοπική ενδυμασία.....	52
Εικόνα 6.2: Εσωτερικό ενός παραδοσιακού Ολυμπίτικου σπιτιού.....	52
Εικόνα 6.3: Εσωτερικό ενός παραδοσιακού Ολυμπίτικου σπιτιού.....	52
Εικόνα 6.4: Χωριό Όλυμπος.....	53
Εικόνα 6.5: Ανεμόμυλοι Ολύμπου.....	53
Εικόνα 6.6: Μαυροπετρίτης σκούρος.....	56
Εικόνα 6.7: Μαυροπετρίτης ανοιχτός.....	56
Εικόνα 6.8: Πετρίτης.....	57
Εικόνα 6.9: Σπιζαετός.....	57
Εικόνα 6.10: Αετογερακίνα.....	57
Εικόνα 6.11: Σαλαμάνδρα Χοχιλίνα.....	57
Εικόνα 6.12: Μεσογειακή φώκια Monachus Monachus.....	58
Εικόνα 6.13: Καμπανούλα Καρπάθου.....	58
Εικόνα 6.14: Ασκόλυμπος.....	58
Εικόνα 6.15: Ερύσιμον το κάντειον.....	58
Εικόνα 6.16: Σιληνή η αμμόφιλος.....	59

Κατάλογος Αρκτικόλεξων

IUCN = The World Conservation Union

ΓΓΔΦΠ = Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος

ΜΚΟ = Μη Κυβερνητική/ές Οργάνωση/σεις

ΕΚΠΑΑ = Ελληνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης

ΦΔ = Φορέας/εις Διαχείρισης

ΠΠ = Προστατευόμενη/ες Περιοχή/ές

Mom = Εταιρεία Μελέτης και Προστασίας της Μεσογειακής Φώκιας Monachus Monachus

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Χριστοπούλου Όλγα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε, τις εποικοδομητικές συμβουλές της και την διαρκή καθοδήγησή της κατά τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

Επίσης, ευχαριστώ θερμά την κυρία Νικολαΐδου Καλλιόπη, Πρόεδρο του Δημοτικού Οργανισμού Τουρισμού του Δήμου Καρπάθου, για την προθυμία πραγματοποίησης της συνάντησής μας στο νησί, τις σημαντικές πληροφορίες που μου έδωσε αλλά και για το CD με το αρκετά ενδιαφέρον υλικό για το νησί της Καρπάθου (Δράση που χρηματοδοτήθηκε από το Π.Ε.Π. "Νοτίου Αιγαίου"), μέρος του οποίου με βοήθησε να επιβεβαιώσω στοιχεία που διέθετα προηγουμένως από πηγές του Διαδικτύου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Κατσώρη Ελένη, υπεύθυνη του Τμήματος Παροχής Πληροφόρησης της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος (ΕΣΥΕ), για τα στατιστικά στοιχεία που μου διέθεσε κατόπιν αίτησης μου.

Ακόμη, ευχαριστώ τις φίλες μου Τζένη και Πόπη που με βοήθησαν να μοιράσω τα ερωτηματολόγια στους τουρίστες, κατά την διάρκεια παραμονής μας στο νησί.

Τέλος, ευχαριστώ πολύ την οικογένεια μου, που με στήριξε από την αρχή της προσπάθειάς μου και με ενθάρρυνε στο να τη συνεχίσω και να τη φέρω εις πέρας, έπειτα από καθημερινή, πολύωρη εργασία για μεγάλο χρονικό διάστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Ο τουρισμός έχει επεκταθεί σημαντικά κατά τα τελευταία 50 χρόνια και έχει εξελιχθεί σε μια από τις σημαντικότερες πηγές εσόδων, αποτελώντας πλέον μια παγκόσμια βιομηχανία. Ο τουρισμός ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο, επηρεάζει τις επιθυμίες όλων των ανθρώπων ενώ ταυτόχρονα αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην κοινωνικοοικονομική και πολιτική ανάπτυξη μιας χώρας. Μπορεί να συμβάλλει θετικά σε αυτήν αλλά συγχρόνως μπορεί να συμβάλλει στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και στην απώλεια της τοπικής ταυτότητας.

Ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Η αλληλεξάρτηση της ποιότητας περιβάλλοντος και τουρισμού έχει αρχίσει να συνειδητοποιείται από όσους συμμετέχουν στην τουριστική διαδικασία. Οι ίδιοι οι τουρίστες επιδιώκουν διακοπές σε ένα περιβάλλον που δεν είναι υποβαθμισμένο, ενώ ενδιαφέρονται για την πολιτιστική αυθεντικότητα του τόπου προορισμού. Από την άλλη, οι παράγοντες της τοπικής κοινότητας επιδιώκουν την ανάδειξη και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής τους με στόχο την προσέλκυση τουριστών.

Η όλο και μεγαλύτερη εμπορευματοποίηση των τουριστικών περιοχών, οδηγεί τους τουρίστες σε αναζήτηση νέων μορφών αναψυχής με περισσότερες και πιο αυθεντικές εμπειρίες, γεγονός που συμβάλλει στην αύξηση της ευαισθητοποίησης σε θέματα περιβάλλοντος. Επιβάλλεται, λοιπόν, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση έτσι ώστε να αναπτυχθεί ο τουρισμός με βιώσιμο τρόπο. Η κύρια αιτία της προώθησης της πολιτικής βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού είναι η εκτίμηση ότι μόνο ένα ήπιο πρότυπο ανάπτυξης με ισόρροπα χαρακτηριστικά στη σχεδίαση και τη διαχείρισή του θα έχει μεσοπρόθεσμα τη δυνατότητα να είναι αφενός βιώσιμο και αφετέρου ανταγωνιστικό.

Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού διαθέτουν ορισμένα χαρακτηριστικά στην ανάπτυξη και στη ζήτησή τους τα οποία τις καθιστούν ικανότατη βάση για την προώθηση ενός βιώσιμου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, πολλές από αυτές εντάσσονται ήπια στην τοπική παραγωγική και κοινωνική δομή, απαιτούν

συνήθως μικρής έκτασης υποδομές, επιδιώκουν την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος, προωθούν τη ζήτηση ενός κοινωνικά υπεύθυνου τουρισμού κ.ά. Μία από αυτές τις μορφές τουρισμού είναι και ο οικοτουρισμός. Ο οικοτουρισμός ορίζεται συνήθως ως η εναλλακτική μορφή τουρισμού που αναφέρεται στο κίνητρο της πράσινης εμπειρίας. Βασίζεται στο φυσικό περιβάλλον, είναι οικονομικά αποτελεσματικός, προωθεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση και διαχειρίζεται το φυσικό περιβάλλον με βιώσιμο τρόπο. Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στην ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση μιας περιοχής παρεμβαίνοντας και διαμορφώνοντας τις τάσεις και τα χαρακτηριστικά των τοπικών φορέων, των επιχειρηματιών και των επισκεπτών.

Ο οικοτουρισμός προωθείται ως μέσο ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος, με στόχο τη διαμόρφωση μιας βιώσιμης σχέσης μεταξύ τουρισμού και προστατευόμενων περιοχών. Οι προστατευόμενες περιοχές, με το εύρος και τη μεγάλη σπουδαιότητα που επιτελούν, αποτελούν απαραίτητο στοιχείο για τη διατήρηση των φυσικών πόρων, ενώ συγχρόνως προσφέρουν σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες, καταδεικνύοντας έτσι την αναπόσπαστη σύνδεση του ανθρώπου και της φύσης.

Ο οικοτουρισμός αποτελεί την προσφορότερη απόκριση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι προστατευόμενες περιοχές, καθώς εντάσσει τις περιοχές στον τριτογενή τομέα, προσφέρει απασχόληση στον τοπικό πληθυσμό και απαντά στο ζήτημα της χρηματοδότησης των διαχειριστικών μέτρων. Στις περιοχές όπου ο οικοτουρισμός έχει αναπτυχθεί σημαντικά, αποτελεί ένα πολύ σπουδαίο οικονομικό πόρο για τις τοπικές κοινωνίες.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί ο ρόλος του οικολογικού τουρισμού στην ανάπτυξη προστατευόμενης περιοχής και πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση της Βόρειας Καρπάθου – Σαρίας. Η Β. Κάρπαθος και η Σαρία ανήκουν στο Δίκτυο "NATURA 2000", αφού διαθέτουν ποικιλία οικοτόπων και φιλοξενούν σπάνια είδη σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επίσης, η Σαρία έχει ιδιαίτερη αισθητική και αρχαιολογική αξία, καθώς στην περιοχή καταγράφονται αρκετά σπήλαια και πέντε χερσαίοι αρχαιολογικοί χώροι. Ακόμη, στο νησιωτικό σύμπλεγμα ζει και αναπαράγεται η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, το Νο 1 απειλούμενο με εξαφάνιση θαλάσσιο θηλαστικό της Ευρώπης, ενώ από το 2003 λειτουργεί ο Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας. Η περιοχή μελέτης έχει να επιδείξει πάρα πολύ αξιόλογα ενδιαφέροντα, όπως η γλωρίδα και η πανίδα της αλλά και οι ιστορικές και πολιτιστικές

ιδιαιτερότητές της.

Αναλυτικότερα, ξεκινώντας από το παρόν κεφάλαιο (*Κεφάλαιο 1*) γίνεται μια εισαγωγική αναφορά στο αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας εργασίας. Όσον αφορά στο *Κεφάλαιο 2*, αυτό ορίζει την έννοια των προστατευόμενων περιοχών, παραθέτει μια κατηγοριοποίηση αυτών σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN), με την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία (Ν. 1650/86) αλλά και τις κατηγορίες διεθνούς σημασίας στην Ελλάδα ολοκληρώνοντας με τους φορείς διαχείρισης και τις αρμοδιότητες προστασίας αυτών των περιοχών. Το *Κεφάλαιο 3* αναφέρεται στο φαινόμενο του τουρισμού και στη βιώσιμη ανάπτυξή του, στα είδη του τουρισμού (μαζικός και εναλλακτικός, εσωτερικός και εξωτερικός, οργανωμένος και μη οργανωμένος, ατομικός και ομαδικός) και στις εναλλακτικές μορφές του.

Στη συνέχεια στο *Κεφάλαιο 4* παρουσιάζεται ο οικοτουρισμός. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μια σύντομη αναφορά στο εννοιολογικό πλαίσιο του οικοτουρισμού και στις τρεις διαστάσεις της έννοιας (Βασισμένος στη φύση τουρισμός, Περιβαλλοντική και πολιτιστική εκπαίδευση, Αειφορική διαχείριση). Επίσης, παρουσιάζεται το αναπτυξιακό προφίλ του οικοτουρισμού αναλύοντας τις εξής παραμέτρους: α) Αρχές και στόχοι του οικοτουρισμού, β) Τύποι οικοτουρισμού, γ) Πεδία δράσης του οικοτουρισμού, δ) Οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, και το ερώτημα ε) Περιβάλλον + Τουρισμός = Οικοτουρισμός;

Στο *Κεφάλαιο 5* περιγράφεται η πολιτική και ο σχεδιασμός οικοτουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μια αναφορά στο πώς πραγματοποιείται η διαδικασία σχεδιασμού και ποιοι συμμετέχουν στον σχεδιασμό. Στο *Κεφάλαιο 6* αναλύεται η περίπτωση μελέτης, δηλαδή αναφέρονται ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά για την περιοχή της Καρπάθου – Σαρίας, η ιστορία του νησιού, κάποια στοιχεία οικονομίας και απασχόλησης αλλά και στοιχεία πολιτισμού, λαογραφίας και παράδοσης. Βεβαίως περιγράφονται τα φυσικά χαρακτηριστικά και η οικολογική αξία της περιοχής, δηλαδή η πλούσια χλωρίδα και πανίδα που έχει, οι δράσεις της Mom για τη μεσογειακή φώκια, η οποία ζει και αναπαράγεται στο νησί, αλλά και τα αποτελέσματα του προγράμματος LIFE-Nature «Η μεσογειακή φώκια: Δράσεις προστασίας σε δύο ελληνικές περιοχές (Κάρπαθος-Κίμωλος)» που εκπονήθηκε το 2001-2004.

Στο *Κεφάλαιο 7* παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το κατά πόσο μπορεί να συμβάλλει ο οικοτουρισμός στην ανάπτυξη της περιοχής Β. Καρπάθου-

Σαρίας καθώς και τα αποτελέσματα από αυτήν. Η έρευνα έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίων, τα οποία διανεμήθηκαν τόσο σε Έλληνες όσο και σε ξένους επισκέπτες του νησιού. Αρχικά γίνεται η ανάλυση και παρουσιάζονται τα διαγράμματα συχνοτήτων για κάθε ερώτηση και στη συνέχεια οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών.

Τέλος, στο *Κεφάλαιο 8* γίνεται η εξαγωγή των συμπερασμάτων της έρευνας καθώς και ορισμένες προτάσεις για την περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Προστατευόμενες Περιοχές

2.1. Ορισμός

Η συνειδητοποίηση από ολοένα και περισσότερους ανθρώπους της αλλοίωσης και καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου και η αναγνώριση σε μεγάλη κλίμακα του κινδύνου να εξαφανιστούν από τον πλανήτη πολλά είδη της αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας, είχε σαν αποτέλεσμα την κινητοποίηση της ανθρωπότητας για τη λήψη κάποιων μέτρων αντιστροφής αυτής της καταστροφικής πορείας.

Οι πρώτες συστηματικές προσπάθειες για την προστασία της φύσης άρχισαν πριν από ενάμισι περίπου αιώνες, με τη θέσπιση μεμονωμένων ρυθμίσεων και απαγορεύσεων για την αυστηρή προστασία ειδών και εκτάσεων, με σκοπό να εξασφαλιστεί η επιβίωση της άγριας ζωής και η διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος (Κασιούμης, 1994). Έτσι, δημιουργήθηκε ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών.

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν ορισμένα από τα ομορφότερα και σημαντικότερα φυσικά και πολιτιστικά τοπία του κόσμου. Αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν βουνά, ηφαίστεια, τροπικά δάση, θαλάσσια ύδατα, αμμώδεις παραλίες και άλλες μοναδικές πολιτιστικές περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα με την Διεθνή Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης (IUCN), μια προστατευόμενη ζώνη είναι "μια περιοχή του εδάφους ή/και της θάλασσας που αφιερώνεται στην προστασία και τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας, και των φυσικών και σχετικών πολιτιστικών πόρων, διοικούμενων μέσω νομικών ή άλλων αποτελεσματικών μέσων" (IUCN, 1993).

Μια προστατευόμενη ζώνη, επίσης, μπορεί να είναι ένας υγρότοπος, ένα τροπικό δάσος, μια αλπική περιοχή, μια σαβάννα, μια θαλάσσια περιοχή ή αριθμός άλλων τύπων φυσικών ή μερικώς τροποποιημένων οικοσυστημάτων - ή οποιοσδήποτε συνδυασμός τύπων οικοσυστημάτων. Κατά συνέπεια αντιπροσωπεύουν ειδικούς χώρους στον κόσμο με στόχους συντήρησης. Κάθε μια από αυτές τις περιοχές αποτελεί έναν μοναδικό συνδυασμό βιολογικών, οικολογικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών. Το σύνολο αυτών διαδραματίζει έναν βασικό ρόλο στη διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και όταν διοικούνται αποτελεσματικά, συμβάλλουν ουσιαστικά στη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

2.2. Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών

Εκτός από την κάλυψη μιας σειράς τύπων οικοσυστημάτων, οι προστατευόμενες περιοχές καθορίζονται με ποικίλους τρόπους σχετικούς με τους στόχους για τους οποίους ρυθμίζονται. Η σκέψη για την καθιέρωση των προστατευόμενων περιοχών αναπτύχθηκε γρήγορα. Παραδείγματος χάρη, η ανάπτυξη της επιστήμης της οικολογίας οδήγησε, τη δεκαετία του '60, σε μια ευρύτερη κατανόηση της ανάγκης για μια συστηματική προσέγγιση στον προγραμματισμό και τη διαχείριση των πόρων. Ενώ οι προστατευόμενες περιοχές στο παρελθόν έτειναν να θεωρούνται ως χωριστές οντότητες, η ορθή πρακτική τώρα συστήνει ότι θα πρέπει να προγραμματίζονται και να ρυθμίζονται ως *σύστημα* (Davey, 1998).

2.2.1. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με τη Διεθνή Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN)

Το σύστημα ταξινόμησης των προστατευόμενων περιοχών κατά την IUCN θεωρεί τη διατήρηση της βιοποικιλότητας ως πρωταρχικό στοιχείο, αν και αναγνωρίζει επίσης τη σημασία και άλλων στόχων όπως η αναψυχή και ο τουρισμός. Πολλά συστήματα πάρκων άρχισαν να χρησιμοποιούν την οικολογία ως συντονιστική έννοια για τη δημιουργία νέων πάρκων. Εντούτοις, όταν τοποθετούνται οι καλύτερες και πιο ενδιαφέρουσες φυσικές και πολιτιστικές περιοχές μιας χώρας σε ένα πλαίσιο προστατευόμενων περιοχών, υπάρχει μια φυσική τάση για τους ανθρώπους να θέλουν να τις επισκεφτούν.

Σύμφωνα, λοιπόν, με την IUCN οι κατηγορίες των προστατευόμενων περιοχών είναι έξι και αποτελούν τις ακόλουθες:

Κατηγορία 1: Strict Nature Reserve/Wilderness Area

Μια περιοχή του εδάφους ή/και της θάλασσας που κατέχει μερικά σημαντικά ή αντιπροσωπευτικά οικοσυστήματα, γεωλογικά ή φυσιολογικά χαρακτηριστικά ή/και είδη διαθέσιμα πρωτίστως για έρευνα ή/και περιβαλλοντικό έλεγχο. Μια περιοχή άγριας ζωής είναι μια μεγάλη περιοχή με μη τροποποιημένο ή ελαφρώς τροποποιημένο έδαφος ή/και θάλασσα διατηρώντας τον φυσικό χαρακτήρα και την επιρροή της χωρίς μόνιμη ή σημαντική εγκατάσταση, η οποία είναι προστατευμένη και διοικούμενη έτσι ώστε να

συντηρούνται οι φυσικές της συνθήκες.

Κατηγορία 2: National Park

Μια φυσική περιοχή του εδάφους ή/και της θάλασσας με στόχο: (α) την προστασία της οικολογικής ακεραιότητας ενός ή περισσότερων οικοσυστημάτων για τις σημερινές και μελλοντικές γενιές (β) τον αποκλεισμό της εκμετάλλευσης ή της ύπαρξης επαγγελματιών ενάντια στους σκοπούς της περιοχής και (γ) την παροχή μιας βάσης για πνευματικές, επιστημονικές, εκπαιδευτικές, ψυχαγωγικές ευκαιρίες οι οποίες πρέπει να είναι περιβαλλοντικά και πολιτιστικά συμβατές.

Κατηγορία 3: National Monument

Μια περιοχή που περιέχει ένα ή περισσότερα συγκεκριμένα φυσικά ή φυσικά /πολιτιστικά γνωρίσματα που είναι εξαιρετικής ή μοναδικής αξίας λόγω της έμφυτης σπανιότητας, των αντιπροσωπευτικών ή αισθητικών ιδιοτήτων ή της πολιτιστικής σημασίας της.

Κατηγορία 4: Habitat/ Species Management Area

Μια περιοχή του εδάφους ή/και της θάλασσας υποκείμενων στην ενεργό επέμβαση για διοικητικούς λόγους έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συντήρηση των οικοτόπων ή/και για να καλύπτονται οι απαιτήσεις των συγκεκριμένων ειδών.

Κατηγορία 5: Protected Landscape/ Seascape

Μια περιοχή με ακτή και θάλασσα, ανάλογα με την περίπτωση, όπου η αλληλεπίδραση των ανθρώπων και της φύσης κατά τη διάρκεια του χρόνου έχει παραγάγει μια περιοχή με σημαντική αισθητική, οικολογική ή/και πολιτιστική αξία και συχνά με υψηλή βιολογική ποικιλομορφία. Η προστασία της ακεραιότητας αυτής της παραδοσιακής αλληλεπίδρασης είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία, συντήρηση και εξέλιξη μιας τέτοιας περιοχής.

Κατηγορία 6: Managed Resource Protected Area

Μια περιοχή που περιλαμβάνει τα κυρίως μη τροποποιημένα φυσικά συστήματα έχοντας εξασφαλίσει μακροπρόθεσμη προστασία και συντήρηση της βιολογικής ποικιλομορφίας και παρέχοντας συγχρόνως μια βιώσιμη ροή των φυσικών προϊόντων και των υπηρεσιών για την ικανοποίηση των κοινοτικών αναγκών.

2.2.2. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών σύμφωνα με την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία (Ν. 1650/86)

1. Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης: Ως Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της άγριας πανίδας. Σε αυτές απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα, με εξαίρεση επιστημονικές έρευνες και εργασίες που αποσκοπούν στη διατήρηση των χαρακτηριστικών τους. Είναι αντίστοιχες με την κατηγορία 1 (**Strict Nature Reserve**) της IUCN.

2. Περιοχές Προστασίας της Φύσης: Πρόκειται για εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας στις οποίες προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατό να μεταβάλλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξη του. Σε αυτές επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών, ερευνών και η άσκηση ασχολιών και δραστηριοτήτων, κυρίως παραδοσιακών, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς προστασίας. Είναι αντίστοιχες με την κατηγορία 1 (**Wilderness Area**) της IUCN.

3. Εθνικά Πάρκα: Αποτελούν εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων. Όταν το Εθνικό Πάρκο, ή μεγάλο τμήμα του, καταλαμβάνει εκτάσεις δασικού χαρακτήρα μπορεί να χαρακτηρίζεται ως Εθνικός Δρυμός. Ανάλογα, όταν το Εθνικό Πάρκο καταλαμβάνει θαλάσσιες περιοχές μπορεί να χαρακτηριστεί ως Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο. Είναι αντίστοιχα με την κατηγορία 2 (**National Park**) της IUCN.

4. Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί και Τοπία: Ως Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί χαρακτηρίζονται λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματα της που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία ή συμβάλλουν στη διατήρηση των φυσικών διεργασιών και στην προστασία φυσικών πόρων. Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί που έχουν μνημειακό χαρακτήρα χαρακτηρίζονται ειδικότερα ως Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης. Είναι αντίστοιχοι με την κατηγορία 3 (**National Monument**) της IUCN. Ως Προστατευόμενα Τοπία χαρακτηρίζονται περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ή συμβάλλουν στην προστασία ή αποδοτικότητα φυσικών πόρων λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών τους. Στα Προστατευόμενα Τοπία μπορεί να δίνονται με βάση τα κύρια χαρακτηριστικά τους, ειδικότερες ονομασίες, όπως Αισθητικό Δάσος, Τοπίο Άγριας Φύσης, Τοπίο αγροτικό, αστικό ή βιομηχανικό. Απαγορεύονται ενέργειες ή δραστηριότητες που μπορούν να επιφέρουν καταστροφή, φθορά ή αλλοίωση των προστατευόμενων φυσικών σχηματισμών, των προστατευόμενων τοπίων ή στοιχείων του τοπίου. Είναι αντίστοιχα με την κατηγορία 5 (**Protected Landscape/ Seascape**) της IUCN.

5. Περιοχές Οικοανάπτυξης: Αποτελούν εκτεταμένες περιοχές που μπορούν να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών και παράλληλα προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου. Στις περιοχές αυτές επιδιώκεται η προστασία και βελτίωση των ιδιαίτερων φυσικών ή πολιτιστικών χαρακτηριστικών, η ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών με εκσυγχρονισμό των μεθόδων, οι δραστηριότητες μικρής κλίμακας που προσαρμόζονται στο περιβάλλον και την τοπική αρχιτεκτονική, η ενθάρρυνση του αγροτουρισμού και η ανάπαυση και αναψυχή του κοινού. Είναι αντίστοιχες με την κατηγορία 6 (**Managed Resource Protected Area**) της IUCN.

2.2.3. Κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών διεθνούς σημασίας στην Ελλάδα

Οι προστατευόμενες περιοχές διεθνούς σημασίας στην Ελλάδα είναι οι ακόλουθες

(Χριστοπούλου και Κούγκολος, 2006):

1. Υγρότοποι διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ (Ν. 191/1974, τροπ. 1751/1988 και Ν. 1950/1991)
2. Περιοχές του δικτύου Φύση 2000 (Natura 2000) (Κ.Υ.Α 33318/3028/1998)
  - α) Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (οδηγία 92/43/ΕΟΚ)
  - β) Ζώνες Ειδικής Προστασίας (οδηγία 79/409/ΕΟΚ)
3. Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βαρκελώνης [(Ν. 855/78 (ΦΕΚ235/Α/1978) και Ν. 1634/86 (ΦΕΚ 104/Α/1986)]
4. Βιογενετικά Αποθέματα (Συμβούλιο της Ευρώπης – 1976)
5. Αποθέματα Βιόσφαιρας (Πρόγραμμα της UNESCO «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα»)
6. Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς υπό την αιγίδα της UNESCO – 1981)
7. Περιοχές στις οποίες έχει απονεμηθεί το Ευρωδίπλωμα (Συμβούλιο της Ευρώπης - 1973, αναθεώρηση 1991 και 1998)

2.3. Φορείς διαχείρισης και αρμοδιότητες προστασίας των περιοχών

Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ειδικός φορέας που να ασχολείται αποκλειστικά με την προστασία της φύσης και τη ρύθμιση των σχετικών θεμάτων για το σκοπό αυτό. Την ευθύνη για την προστασία και διαχείριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος, είχε αναλάβει από παλιά η Δασική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Αυτό έγινε στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που είχε αναθέσει η πολιτεία στην υπηρεσία αυτή για την καθολική προστασία, εκμετάλλευση και εποπτεία όλων των εκτάσεων στις οποίες αναφέρεται το φυσικό περιβάλλον. Η Δασική Υπηρεσία εξακολουθεί να διατηρεί και σήμερα την αρμοδιότητα και την ευθύνη χειρισμού στην πράξη των θεμάτων προστασίας και διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος (Γιανακούρος, 1988). Λειτουργεί ως Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος (ΓΓΔΦΠ), όπως συστήθηκε με το Π.Δ. 352/91, με βασική αρμοδιότητα ‘την εισήγηση για τη χάραξη και την εποπτεία εφαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής για τα δάση και το φυσικό περιβάλλον’.

Με την αυξανόμενη σημασία του περιβάλλοντος γενικά, και τη δημιουργία στη χώρα μας νέων οργάνων για την καλύτερη προώθηση των σχετικών θεμάτων, καθώς

και με την προώθηση πρόσθετων νομοθετημάτων για την προστασία της φύσης, η αρμοδιότητα της Δασικής Υπηρεσίας για το φυσικό περιβάλλον διαφοροποιήθηκε, κυρίως όσον αφορά στη διαδικασία διαμόρφωσης της πολιτικής και των αναγκαίων γενικών προγραμμάτων. Έτσι, εκτός από τη Δασική Υπηρεσία, υπάρχουν και άλλοι φορείς που ασχολούνται με το χειρισμό διαφόρων θεμάτων σχετικά με τη φύση και το περιβάλλον.

Το Υπουργείο Πολιτισμού είναι υπεύθυνο για τις αρχαιότητες και την πολιτιστική κληρονομιά, ενώ για αρκετό διάστημα το τότε Υπουργείο Συντονισμού και Προγραμματισμού είχε το συντονισμό της πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον, ιδιαίτερα με την ίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος και της αντίστοιχης Γραμματείας. Οι φορείς αυτοί λειτούργησαν στο Υπουργείο Συντονισμού, από τη δημιουργία τους το 1976 μέχρι το 1985, οπότε μεταφέρθηκαν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων που δημιουργήθηκε το 1980.

Το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ είναι αρμόδιο 'για τη χάραξη και έκφραση της γενικής πολιτικής σχετικά με τη χωροταξία και την προστασία του περιβάλλοντος, την κατάρτιση σχεδίων και προγραμμάτων για τον έλεγχο της εφαρμογής και το συντονισμό των ειδικών προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος των επί μέρους φορέων, καθώς και για την κάλυψη θεμάτων περιβάλλοντος που δεν περιλαμβάνονται στις αρμοδιότητες άλλου φορέα'. Το Υπουργείο αυτό είναι οργανωμένο κυρίως για την κάλυψη των θεμάτων που αναφέρονται στην πολεοδομία, τους οικισμούς κτλ καθώς και στα δημόσια έργα.

Σε κεντρικό επίπεδο για τα θέματα του φυσικού περιβάλλοντος, ασχολείται η Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού και ιδιαίτερα το Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος. Σε περιφερειακό επίπεδο, υπάρχουν Τμήματα Περιβάλλοντος, που ασχολούνται γενικά με όλα τα περιβαλλοντικά θέματα, στις Δ/σεις Περιβάλλοντος και Χωροταξίας. Στις Νομαρχίες υπάρχουν αντίστοιχα Γραφεία Περιβάλλοντος στις Δ/σεις Πολεοδομίας. Εκτός από τις αρμόδιες υπηρεσίες θα πρέπει να επισημανθεί και ο σημαντικός ρόλος των μη κρατικών περιβαλλοντικών – οικολογικών οργανώσεων (ΜΚΟ) στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς. Άλλες δραστήριες στα θέματα προστασίας της φύσης οργανώσεις, είναι το Ελληνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ), η Ελληνική Εταιρία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία,

η Ελληνική Ζωολογική Εταιρία κ.ά. (WWF Ελλάς, 2004).

Όμως παρά την ύπαρξη της νομοθεσίας και των φορέων που προαναφέρθηκαν, οι προσπάθειες της πολιτείας να προστατεύσει, να διαχειριστεί και να αξιοποιήσει την πλούσια και πολύτιμη φυσική μας κληρονομιά, δεν υπήρξαν απόλυτα επιτυχείς και αποτελεσματικές (IUCN, 1993). Η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών δεν μπορεί να αποτελεί ένα στείορο άθροισμα απαγορεύσεων και εξαναγκασμών. Αντίθετα, η αποτελεσματική προστασία θα επιτευχθεί μόνο με την αρμονική συνύπαρξη του περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων προωθώντας θετικές ενέργειες και παρεμβάσεις προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Τριακόσιες περίπου περιοχές της Ελλάδας με ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον, έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών (NATURA 2000). Σκοπός της ένταξης των περιοχών στο δίκτυο αυτό είναι η διατήρηση, βιώσιμη διαχείριση και ανάδειξη τους (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2004).

Προς ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα, λοιπόν, τον Ιούνιο του 2003 ιδρύθηκαν, με το Νόμο 3044/2002, 25 Φορείς Διαχείρισης (ΦΔ) σε ισάριθμες περιοχές με επιπλέον δυο να έχουν προηγηθεί, τον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου και τον ΦΔ του Εθνικού Πάρκου Σχινιά – Μαραθώνα (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 1) ενώ υπογράφηκαν 25 Υπουργικές αποφάσεις για τη σύσταση των Διοικητικών τους Συμβουλίων. Ο στόχος της δημιουργίας των Φορέων Διαχείρισης είναι η διατήρηση, βιώσιμη διαχείριση και ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών, ενώ η χρηματοδότηση των φορέων αυτών τόσο για τα λειτουργικά τους έξοδα όσο και για τις απαιτούμενες επενδύσεις εξασφαλίστηκε από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους (Γκέκας, 2003). Για τον καλύτερο συντονισμό των παρεμβάσεων στις προστατευόμενες περιοχές αλλά και για τη δημιουργία ενός οργάνου που θα εισηγείται στο ΥΠΕΧΩΔΕ σχετικές πολιτικές, δημιουργήθηκε η Επιτροπή Φύση 2000 που αποτελείται από εκπροσώπους συναρμοδίων υπουργείων, καθηγητές πανεπιστημίων και εκπροσώπους των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου ιδρύθηκε πρώτος, το 2002, και επιπλέον είχε τη δυνατότητα μέσα από το πρόγραμμα Life να καταρτίσει πρόγραμμα δράσης, να προσλάβει προσωπικό και να εκπονήσει κάποιες δράσεις. Όσον αφορά στους υπόλοιπους ΦΔ, αρκετά από τα διοικητικά τους Συμβούλια παραμένουν ανενεργά λόγω της καθυστέρησης της έγκρισης των κανονισμών λειτουργίας τους ή λόγω παραιτήσεων των Προέδρων τους (βλ.

<http://www.ecogreens.gr>). Παρατηρείται έτσι το παράδοξο να καλούνται οι ΦΔ να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν δράσεις χωρίς να έχουν το σχετικό υπόβαθρο και χωρίς να τους επιτρέπεται να το αναπτύξουν. Επιπλέον πολλοί ΦΔ δεν έχουν ακόμη ούτε το απαραίτητο προσωπικό, αλλά ούτε και τον εξοπλισμό που χρειάζονται. Αυτή η έλλειψη δημιουργεί προβλήματα και στη δυνατότητα τους να συμμετέχουν σε προσκλήσεις άλλων προγραμμάτων, ακόμη και όταν εμφανίζονται ως τελικοί δικαιούχοι. Ακόμη όταν, μετά από χρονοβόρες διαδικασίες, εγκρίνονται οι χρηματοδοτήσεις, οι ΦΔ δεν μπορούν να εκταμιεύσουν τα κονδύλια επειδή δεν έχουν συγκεκριμένους κανονισμούς λειτουργίας (WWF Ελλάς, 2004).

Η πολιτική και οι παρεμβάσεις δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο στις 27 περιοχές που καλύπτονται από τους φορείς διαχείρισης. Οι περιοχές αυτές μπορεί να αποτελούν τις σημαντικότερες από άποψη οικολογικής αξίας αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι οι υπόλοιπες περιοχές δεν χρειάζονται ηπιότερη μεν, αλλά αποτελεσματική διαχείριση. Ένα ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών δεν πρέπει να περιλαμβάνει μόνο τις πολιτικές τις σχετικές με τους φορείς διαχείρισης αλλά και μέτρα και δράσεις για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και την προώθηση της επιχειρηματικότητας (βλ. <http://www.tzampazi.gr>).

Η βελτίωση των συνθηκών προστασίας και ανάδειξης της ελληνικής φύσης, δεν εξαρτάται μόνο από τις οποιεσδήποτε προσπάθειες των επιστημόνων και των ειδικών. Καμία πρόοδος στα θέματα αυτά δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τη σαφή βούληση της πολιτείας για την προώθηση τους. Και μια τέτοια βούληση δεν είναι δυνατό ασφαλώς να ξεκινήσει και να επιτύχει, αν δεν τεκμηριώνονται σε μια πλήρη γνώση και κατανόηση της κατάστασης που υπάρχει, ιδιαίτερα όσον αφορά την αντίστοιχη νομοθεσία, την οργάνωση των αρμόδιων φορέων και την εξέλιξη της κατάστασης αυτής μέχρι σήμερα. Μόνο έτσι μπορεί να εξασφαλιστεί ότι οι οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες για την πρόοδο στα θέματα αυτά θα βασίζονται στην αποφυγή επανάληψης των σφαλμάτων του παρελθόντος, στη βελτίωση των αδυναμιών, στην καλύτερη αξιοποίηση των τυχόν επιτυχιών και τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής και οργάνωσης, που θα στηρίζεται σε γερά θεμέλια και σε σύγχρονες αντιλήψεις και προοπτικές (Κασιούμης, 1994).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Τουρισμός

3.1. Το φαινόμενο του τουρισμού

Ο τουρισμός τόσο ως δραστηριότητα του ανθρώπου όσο και ως περιήγηση-γνωριμία με πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες άλλων λαών, δεν εμφανίστηκε τυχαία αλλά ως αναγκαία συνέπεια του τρόπου ζωής του στις μεγάλες πόλεις. Στις μεγάλες πόλεις της αρχαιότητας όπως η Ρώμη, οι εύποροι κάτοικοί της συνήθιζαν να δραπετεύουν την περίοδο του καλοκαιριού στις κοντινές παραθαλάσσιες περιοχές ή στις βίλες τους στο βουνό. Ο βασικός προορισμός των εύπορων Ελλήνων και Ρωμαίων για καλοκαιρινές διακοπές ήταν η Αίγυπτος, ενώ ιδιαίτερα συνηθισμένο φαινόμενο ήταν οι επισκέψεις σε ιαματικές πηγές για θεραπευτικούς αλλά και για ψυχαγωγικούς λόγους.

Συχνά, πραγματοποιούνταν ομαδικές μετακινήσεις για προσκύνημα ιερών τόπων, τέλεση αθλητικών αγώνων, εμπόριο κ.ά., οι δυσκολίες και οι κίνδυνοι των οποίων οδηγούσαν σε αύξηση του κόστους και κατά συνέπεια γίνονταν μόνο από τις υψηλές εισοδηματικές τάξεις (Ζαναπαλίδου, 2004).

Ο τουρισμός, όμως, αναπτύχθηκε δυναμικά κατά τον 19ο αιώνα, ο οποίος θεωρείται και ο αιώνας κλειδί για την διαμόρφωση των συνθηκών που οδήγησαν στη μαζικοποίησή του. Αρχικά, εκφράστηκε η ανάγκη του ατόμου για ξεκούραση και ψυχαγωγία σε συνδυασμό με το ενδιαφέρον του να γνωρίσει καινούρια μέρη. Ο σιδηρόδρομος που άρχισε να αναπτύσσεται από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα, σε Ευρώπη και Αμερική, έγινε το δημοφιλέστερο μέσο μεταφοράς. Παράλληλα, τα ατμόπλοια, που από τα μέσα του αιώνα συνδέουν Ευρώπη και Αμερική, δίνουν νέα ώθηση στη διεθνοποίηση των ταξιδιών, καθιστώντας την Ευρώπη ιδιαίτερα δημοφιλή προορισμό για τους Αμερικανούς τουρίστες (Burkart and Medlik, 1985).

Επίσης, πολύ γρήγορα δημιουργήθηκαν ξενοδοχειακές μονάδες και άλλες τουριστικές υποδομές. Η βιομηχανική επανάσταση που ακολούθησε, αύξησε τα εισοδήματα των μεσαίων στρωμάτων και ενέτεινε τις πιέσεις για αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Ακόμη, η εφεύρεση του αυτοκινήτου και η εξέλιξη του αεροπλάνου έδωσαν εντυπωσιακή ώθηση στα τουριστικά ταξίδια.

Απόρροια των παραπάνω αλλαγών αποτελεί το γεγονός ότι ο τουρισμός έπαψε να

είναι προνόμιο μόνο των πλουσίων και έγινε καταναλωτικό αγαθό που απευθυνόταν πλέον σε όλους. Από το 1970, λοιπόν, αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τη σύνδεση του με τη διεθνοποίηση μεγάλου αριθμού παραγωγικών κλάδων καθώς και κλάδων παροχής υπηρεσιών της οικονομίας (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

3.2. Βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού όρισε τον τουρισμό ως μια ‘μορφή οικονομικής ανάπτυξης που έχει σκοπό να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ανθρώπων της κοινωνίας στην οποία αναπτύσσεται και που ασκεί ένα πλήθος επιδράσεων, θετικών και αρνητικών, στις ζωές των ανθρώπων και στο περιβάλλον’.

Ο όρος ‘βιώσιμη ανάπτυξη’ περιγράφει τη διαδικασία μετασχηματισμού όπου η εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται με τις σημερινές και τις μελλοντικές ανάγκες (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης είναι αρθρωμένη σε τρεις προσεγγίσεις και επιδιώξεις: (α) οικονομική αποδοτικότητα, (β) κοινωνική δικαιοσύνη, και (γ) οικολογική βιωσιμότητα.

(α) Οικονομική αποδοτικότητα. Στόχος είναι να παραχθεί η μέγιστη απόδοση προκειμένου να επιτευχθεί ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο με τους περιορισμούς του υπάρχοντος κεφαλαίου.

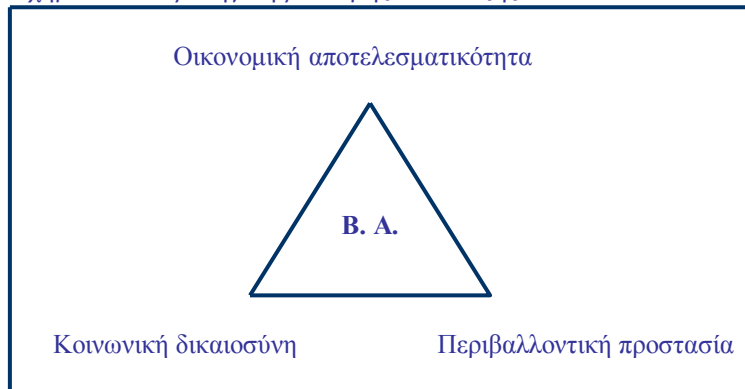
(β) Κοινωνική δικαιοσύνη. Αν και αγνοούνται συχνά, οι κοινωνικές και πολιτιστικές πτυχές είναι κρίσιμες για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στόχος είναι η εξασφάλιση δικαιοσύνης στη διανομή των δαπανών, των κερδών, της λήψης αποφάσεων και της διαχείρισης.

(γ) Οικολογική (περιβαλλοντική) προστασία. Η οικολογική προστασία υπογραμμίζει ότι ο ρυθμός χρήσης των ανανεώσιμων φυσικών πόρων δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερος από το ρυθμό με τον οποίο η φυσική διαδικασία ανανεώνεται. Η περιβαλλοντική (οικολογική) προστασία περιλαμβάνει τη συντήρηση της οικολογίας, του αέρα, του ύδατος, και της βιολογικής ποικιλομορφίας από άποψη τόσο ποιότητας όσο και ποσότητας (Φεζοπούλου, 2006).

Αυτές οι τρεις έννοιες της οικονομικής, κοινωνικής, και οικολογικής βιωσιμότητας είναι αλληλένδετες. Οι επιδράσεις σε μια είναι πιθανό να έχουν επιπτώσεις σε όλες τις άλλες. Η στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη εστιάζεται στον ισόρροπο συνδυασμό των παραπάνω τριών επιδιώξεων της. Πρόκειται περί μιας συνεχούς διαδικασίας εξέλιξης και προσαρμογής, δηλαδή περί μιας δυναμικής ισορροπίας. Σχηματικά, η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιστοιχεί στο βαρύκεντρο ενός ισόπλευρου τριγώνου, κορυφές του οποίου είναι οι εν λόγω επιδιώξεις. Οποιοδήποτε άλλο σημείο εκτός του κέντρου βάρους, είναι ένα σημείο μη ισότιμης σύνθεσης των τριών επιδιώξεων (βλ. Σχήμα 3.1).

Οι αρχές βιωσιμότητας αναφέρονται στις περιβαλλοντικές, οικονομικές, και κοινωνικο-πολιτιστικές πτυχές της ανάπτυξης τουρισμού, και μια κατάλληλη ισορροπία πρέπει να καθιερωθεί μεταξύ αυτών των τριών διαστάσεων για να εγγυηθεί η μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Σχήμα 3.1: Στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001

3.3. Τα είδη του τουρισμού

Ο τουρισμός ως ένα πολυσύνθετο φαινόμενο, έχει διακριτά χαρακτηριστικά και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί όπως αναλύεται παρακάτω.

3.3.1. Μαζικός και εναλλακτικός τουρισμός

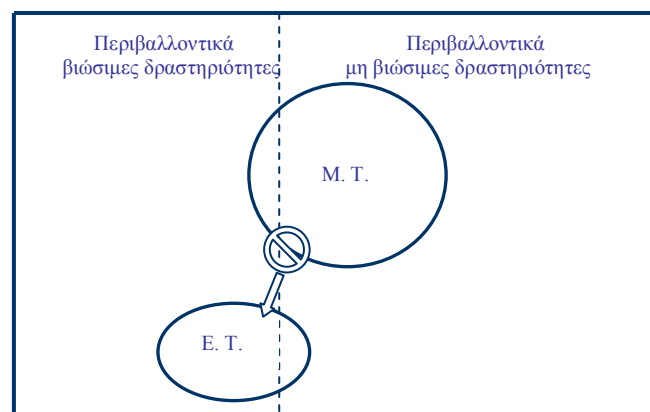
Ως προς το είδος και το περιεχόμενο των τουριστικών δραστηριοτήτων διακρίνεται σε μαζικό και εναλλακτικό τουρισμό. Ο μαζικός τουρισμός, συνήθως ταυτίζεται με

τουριστικές δραστηριότητες των οποίων το περιεχόμενο βασίζεται στο μοντέλο 4S (sea, sun, sand, sex), το οποίο αφενός αποτελεί το κίνητρο των μαζικών μετακινήσεων και αφετέρου τα χαρακτηριστικό της προσφοράς στους τόπους προορισμού (Stamboulis and Skayannis, 2003). Ο εναλλακτικός τουρισμός προσδιορίζεται καλύτερα υπό την έννοια του θεματικού τουρισμού ή τουρισμού ειδικού ενδιαφέροντος, όπως συχνά αναφέρεται στην ξένη βιβλιογραφία. Βασικά χαρακτηριστικά του αποτελούν η εξειδικευμένη και εξατομικευμένη τουριστική ανάπτυξη σε συνδυασμό με το υψηλό επίπεδο συμμετοχής και ελέγχου από την τοπική κοινωνία αλλά και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά του τουριστικού προορισμού (Σκάγιαννης, 2001).

Ο μαζικός τουρισμός θεωρείτο παλιότερα, ως η πιο παραδοσιακή μορφή τουριστικής ανάπτυξης η οποία είχε συμβάλει σε πολλές περιοχές στην οικονομική ανάπτυξή τους. Ωστόσο, σήμερα χαρακτηρίζεται ως ένα είδος που δεν προσφέρει ικανοποιητικά αναπτυξιακά οφέλη σε μια περιοχή και στους κατοίκους της και δημιουργεί αρκετά προβλήματα. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην ανάγκη μια εναλλακτικής ή συμπληρωματικής προσέγγισης τουριστικής ανάπτυξης, τον εναλλακτικό τουρισμό (Weaver, 2001).

Σύμφωνα με τον Fennel (1999), περιλαμβάνει ένα σύνολο τουριστικών στρατηγικών οι οποίες προσφέρουν μια πιο ήπια μορφή μαζικού τουρισμού. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι ο εναλλακτικός τουρισμός προέκυψε ως μια αντίδραση στις αρνητικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δεν έχει και αυτός αρνητικές συνέπειες ή ότι είναι αμελητέες. Στο σχήμα 3.2 που ακολουθεί φαίνεται η μεταξύ τους σχέση.

Σχήμα 3.2: Σχέση μεταξύ μαζικού και εναλλακτικού τουρισμού

Πηγή: Weaver, 2001

3.3.2. Εσωτερικός και εξωτερικός τουρισμός

Διαχωρισμός του τουρισμού παρατηρείται και όσον αφορά τον τόπο προορισμού. Έτσι, διακρίνεται σε εσωτερικό και εξωτερικό, όπου ο πρώτος αναφέρεται στην περίπτωση όπου οι κάτοικοι μιας χώρας ταξιδεύουν εντός των ορίων αυτής, ενώ ο δεύτερος στην περίπτωση που άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα επισκέπτονται κάποια άλλη για τουριστικούς λόγους.

3.3.3. Οργανωμένος και μη οργανωμένος τουρισμός

Ακόμη, ο τουρισμός διακρίνεται σε οργανωμένο, όταν το ταξίδι διοργανώνεται από ταξιδιωτικό γραφείο παρέχοντας συγκεκριμένες τουριστικές υπηρεσίες στους συμμετέχοντες, και μη οργανωμένο, όπου το τουριστικό πρόγραμμα διαμορφώνεται από τον ίδιο τον τουρίστα.

3.3.4. Ατομικός και ομαδικός τουρισμός

Διαχωρισμός του τουρισμού γίνεται και σε ατομικό, όταν μετακινείται ένα άτομο ή μια παρέα έπειτα από ανεξάρτητη οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών και σε ομαδικό όταν πραγματοποιείται από πολλά άτομα με βάση κάποιο πρόγραμμα. Ο ομαδικός τουρισμός οργανώνεται κυρίως από διάφορα γραφεία συλλόγων ή οργανισμών (Κουρτέσας, 2003)

3.4. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός κυρίαρχου κινήτρου στη ζήτηση το οποίο συνδέεται με συγκεκριμένα θέματα όπως: φυσιολατρία, ταξίδια περιπέτειας, αθλητισμός, περιήγηση, περιβάλλον, γνωριμία με την τοπική παράδοση. Στις εναλλακτικές μορφές, οι τουρίστες συχνά επιλέγουν ένα τρόπο οργάνωσης και διεξαγωγής του ταξιδιού στον οποίο κυριαρχεί η αυτονομία στις επιλογές και η περιήγηση με μικρή ή ελάχιστη χρήση υπηρεσιών οργανωμένου τουρισμού. Κοινός παρανομαστής τόσο στη ζήτηση όσο και στην προσφορά των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, αποτελεί ο σεβασμός της τοπικής, κοινωνικής και

περιβαλλοντικής δομής (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Οι κυριότερες μορφές τουρισμού που έχουν μια δυναμική ανάπτυξης τις τελευταίες δεκαετίες είναι:

- ⇒ ο αγροτουρισμός
  - ⇒ ο πολιτιστικός τουρισμός
  - ⇒ ο ιαματικός τουρισμός – τουρισμός υγείας
  - ⇒ ο συνεδριακός τουρισμός
  - ⇒ ο θρησκευτικός τουρισμός
  - ⇒ ο αθλητικός τουρισμός
  - ⇒ ο εκπαιδευτικός τουρισμός
- και
- ⇒ ο οικολογικός τουρισμός, ο οποίος θα αναλυθεί λεπτομερώς παρακάτω.

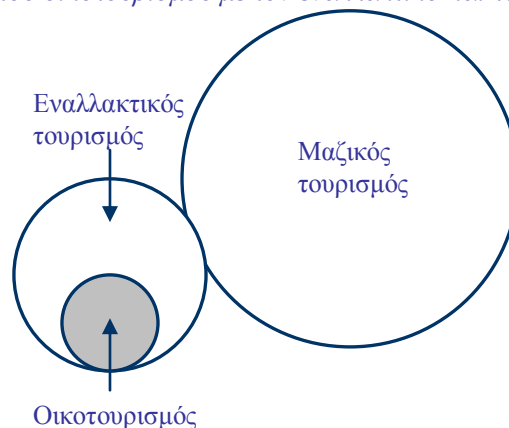
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Οικοτουρισμός

4.1. Εννοιολογικό πλαίσιο οικοτουρισμού

Ο οικοτουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται σε μεγάλο βαθμό τις δεκαετίες του '70 και του '80. Η ολοένα και αυξανόμενη περιβαλλοντική ανησυχία σε συνδυασμό με μια έντονη δυσαρέσκεια για το μαζικό τουρισμό, οδήγησαν σε μεγάλη ζήτηση για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη φύση. Συγχρόνως, άρχισε να γίνεται κατανοητό ότι ο τουρισμός που βασίζεται σε δραστηριότητες σε σχέση με τη φύση, προσφέρει μια λιγότερο καταστρεπτική χρήση των φυσικών πόρων. Στα μέσα της δεκαετίας του '80, ο οικοτουρισμός προσδιοριζόταν πλέον ως μέσο επίτευξης των στόχων για διατήρηση και οικονομική ανάπτυξη (Honey, 1999).

Σχήμα 4.1: Σχέση του οικοτουρισμού με τον εναλλακτικό και τον μαζικό τουρισμό

Πηγή: Weaver, 2001

Αν και η προέλευση του όρου 'οικοτουρισμός' δεν είναι εντελώς ξεκάθαρη, μία πρώτη ερμηνεία που χρησιμοποιήθηκε, δόθηκε από τον *Hetzer* το 1965, ο οποίος προσδιόρισε τέσσερις αρχές του οικοτουρισμού: την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την εκτίμηση του πολιτισμικών στοιχείων μιας περιοχής, την μεγιστοποίηση των ωφελειών για τους κατοίκους μιας περιοχής και την μεγιστοποίηση της ικανοποίησης των τουριστών. Η πρώτη αρχή θεώρησε πως ήταν η πιο χαρακτηριστική για τον προσδιορισμό της έννοιας του οικοτουρισμού.

Το 1978 στην έννοια του οικοτουρισμού αναφέρθηκε και ο *Miller*, ο οποίος έγραψε

ένα άρθρο για το σχεδιασμό της οικοανάπτυξης στα εθνικά πάρκα της Λατινικής Αμερικής και υποστήριξε ότι προκειμένου να επιτυγχάνεται η προστασία του περιβάλλοντος και η ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο περιβαλλοντικοί και κοινωνικοί όσο και οικονομικοί παράγοντες.

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1987, οι *Laarman* και *Durst* στις αρχικές αναφορές που έκαναν για τον οικοτουρισμό, τον προσδιόρισαν ως φυσικό τουρισμό, κατά τον οποίο ο τουρίστας ενδιαφέρεται να έρθει σε επαφή και να γνωρίσει την φυσική ιστορία του προορισμού, τον οποίο επιλέγει να επισκεφτεί.

Το 1989, η *Ziffer* θεώρησε τον οικοτουρισμό ως μια μορφή τουρισμού που εμπνέεται από τη φυσική ιστορία μιας περιοχής. Ισχυρίστηκε ότι για την ανάπτυξη ενός οικοτουριστικού προορισμού απαιτείται ο σχεδιασμός ενός προγράμματος που θα εξισορροπεί τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους

Όμως, ο πρώτος επίσημος ορισμός δόθηκε από τον *Ceballos – Lascurain* το 1987. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτόν ως οικοτουρισμός θεωρείται το ταξίδι σε φυσικές περιοχές με στόχο τη μελέτη, τον θαυμασμό και την απόλαυση του τοπίου και των άγριων φυτών και ζώων, καθώς και των πολιτιστικών στοιχείων που μπορεί να υπάρχουν σε μια περιοχή.

Ένας άλλος ορισμός για τον οικοτουρισμό, αναφέρεται σε ένα οικολογικά βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος ευνοεί την περιβαλλοντική και πολιτιστική κατανόηση, εκτίμηση και διατήρηση (*Ecotourism Association of Australia*, 1992).

Σύμφωνα με την *Εθνική Επιτροπή Οικοτουρισμού*, οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται σε οικολογικά αξιόλογες περιοχές, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, προωθεί την προστασία και διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, σύμφωνα με νομικά ή άλλου τύπου αποτελεσματικά μέτρα, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί τη συνοχή του κοινωνικού ιστού (Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης, 2002).

Τέλος, ένας "αυστηρός" ορισμός που δίνεται από τον *Fennell* (1999), αναφέρει ότι οικοτουρισμός είναι η αναζήτηση της πράσινης εμπειρίας που συνοδεύεται από την οικονομική στήριξη της περιβαλλοντικής διαχείρισης και την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

4.1.1. Οι τρεις διαστάσεις της έννοιας του οικοτουρισμού

Αναλύοντας τις διάφορες ερμηνείες της έννοιας του οικοτουρισμού, προκύπτει ότι υπάρχουν τρεις διαστάσεις που περιγράφουν την βασική αντίληψη της και είναι οι εξής:

- ✦ Βασισμένος στη φύση τουρισμός
- ✦ Περιβαλλοντική και πολιτιστική εκπαίδευση
- ✦ Αειφορική διαχείριση

Ωστόσο υποστηρίζεται από τον Weaver (2001), ότι μια ακόμη διάσταση, η οποία όμως δεν αναφέρεται στους περισσότερους ορισμούς αλλά είναι εξίσου σημαντική με τις άλλες, είναι οι μικρής κλίμακας οικοτουριστικές δραστηριότητες.

4.1.1.1. Βασισμένος στη φύση τουρισμός

Η πιο εμφανής διάσταση της έννοιας του οικοτουρισμού είναι το γεγονός ότι βασίζεται σε στοιχεία της φύσης. Σύμφωνα με τον Whelan (1991), ο βασισμένος στη φύση τουρισμός είναι ο τουρισμός που σχετίζεται κυρίως με την άμεση απόλαυση ενός φυσικού φαινομένου. Υπάρχει μια ποικιλία χαρακτηριστικών που ωθούν ένα άτομο στον βασισμένο στη φύση τουρισμό, όπως η επιθυμία να έρθει σε επαφή με τη φύση, η επιθυμία να δραπετεύσει από τις πιέσεις της καθημερινής ζωής, η παρατήρηση ειδών άγριας ζωής και σπάνιων πουλιών αλλά και δραστηριότητες όπως η διάσχιση μεγάλων διαδρομών (trekking), η διάσχιση φαραγγιού (canyoning), η κατάβαση με φουσκωτή βάρκα σε ποτάμι (rafting) και το καγιάκ (kayaking).

4.1.1.2. Περιβαλλοντική και πολιτιστική εκπαίδευση

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων είναι η εκπαίδευση και η ενημέρωση σχετικά με το φυσικό περιβάλλον και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η εκπαίδευση αποτελεί μια συνειδητή, συνεχή και συστηματική διαδικασία, η οποία βασίζεται σε συγκεκριμένα μαθησιακά αντικείμενα και χρησιμοποιεί συγκεκριμένες διαδικασίες εκμάθησης (Kalinowski and Weiler, 1992). Η ενημέρωση αποτελεί μια εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία έχει ως στόχο να μεταδώσει ορισμένα μηνύματα μέσω εμπειριών ή επεξηγηματικών μέσων. Η εκπαίδευση, λοιπόν, και η ενημέρωση αποτελούν το στοιχείο - κλειδί για τον προσδιορισμό των οικοτουριστικών δραστηριοτήτων.

Οι δύο βασικοί στόχοι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ενημέρωσης είναι,

πρώτον, η ικανοποίηση της τουριστικής ζήτησης για πληροφορίες σχετικά με τα φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία μιας περιοχής και, δεύτερον η αλλαγή της συμπεριφοράς των τουριστών, ελαχιστοποιώντας τις αρνητικές επιδράσεις και δημιουργώντας μια πιο περιβαλλοντικά και πολιτιστικά συνειδητοποιημένη κοινωνία.

Ο πρώτος στόχος σχετίζεται με τον λόγο για τον οποίο απολαμβάνει κάποιος μια οικοτουριστική εμπειρία όπως η ενημέρωση για φυτά, ζώα και τοποθεσίες μια περιοχής που είναι εξαιρετικά αξιόλογες (Burgess, 1993).

Ο δεύτερος στόχος περιγράφεται επιτυχώς από τον Ceballos-Lascurain (Ziffer, 1989), ο οποίος αναφέρει ότι: 'ένα άτομο που ζει την εμπειρία του οικοτουρισμού, έχει την ευκαιρία να μάθει για τη φύση με τρόπο που οποιοσδήποτε άλλος που ζει στην ρουτίνα της αστικής ζωής δεν μπορεί να απολαύσει. Αυτό το άτομο τελικά θα αποκτήσει περιβαλλοντική συνείδηση, που είναι και ο επιδιωκόμενος στόχος'.

4.1.1.3. Αειφορική διαχείριση

Αειφορία, θεωρείται ότι, υπάρχει όταν ικανοποιούνται οι ανάγκες του παρόντος, χωρίς να στερείς το δικαίωμα από τις μελλοντικές γενεές να ικανοποιούν και αυτές με τη σειρά τους τις δικές τους ανάγκες (WCED, 1987). Η βιώσιμη ανάπτυξη σχετίζεται με την ύπαρξη ισορροπίας μεταξύ περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οικονομικής ανάπτυξης, διαδικασιών συμμετοχής, ενδογενεακής και διαγενεακής ισότητας, βιώσιμης ύπαρξης κτλ.

Οι τέσσερις βασικές αρχές σύμφωνα με τους Bramwell and Lane (1993), είναι: (α) ο ολιστικός σχεδιασμός και η ύπαρξη στρατηγικής, (β) η διατήρηση των οικολογικών διαδικασιών, (γ) η προστασία τόσο της ανθρώπινης κληρονομιάς όσο και της βιοποικιλότητας και (δ) η ανάπτυξη γενικότερα, η οποία θα εξασφαλίζει ότι η παραγωγικότητα μπορεί να υφίσταται και για τις μελλοντικές γενεές.

4.2. Φέρουσα ικανότητα

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει σημαντική εφαρμογή σε όλες τις φυσικές επιστήμες και ειδικότερα στον τομέα του τουρισμού. Μέσω αυτής επιδιώκεται να αναδειχθεί η ανάγκη θέσπισης ορίων στην τουριστική ανάπτυξη εκτιμώντας ότι εφόσον αυτά τα όρια ξεπεραστούν επέρχεται μια συνολικότερη υποβάθμιση της τουριστικής

περιοχής ή τουριστικής ζώνης για την οποία έχει υπολογιστεί.

Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της φέρουσας ικανότητας, αναφέρεται σε ένα ανώτατο όριο παρουσίας τουριστών ή δημιουργίας τουριστικών υποδομών το οποίο μπορεί να υπάρξει σε μία τουριστική περιοχή ή ζώνη. Η υπέρβαση αυτού του ορίου το οποίο υπολογίζεται με διάφορους σύνθετους τρόπους – εκτιμάται ότι αφενός υποβαθμίζει τους πόρους (περιβάλλον, πολιτισμός) και την ποιότητα ζωής στην περιοχή και αφετέρου υποβαθμίζει την περιοχή ως τουριστικό προορισμό με συνακόλουθη μείωση της ικανοποίησης των τουριστών και πτώση της ζήτησης (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001).

Τα τελευταία χρόνια, η φέρουσα ικανότητα αποτελεί μία από τις βασικότερες έννοιες της οικολογίας, από την άποψη ότι επιτρέπει τον καθορισμό του μέγιστου αριθμού των ατόμων ενός είδους, που μπορεί ένας οικολογικός θώκος να συντηρήσει. Επίσης, άρχισε να χρησιμοποιείται στη διαχείριση των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και κατά συνέπεια, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στη σχέση μεταξύ περιβαλλοντικών συνθηκών και των δραστηριοτήτων των επισκεπτών. Στόχος είναι η προστασία και διατήρηση των μοναδικών χαρακτηριστικών περιοχών που χαρακτηρίζονται από πλούσιο φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα σημαντικό πολιτισμό (Κυτούδης, 2005).

4.3. Αναπτυξιακό προφίλ οικοτουρισμού

Για να διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα του αναπτυξιακού προφίλ του οικοτουρισμού αναλύονται στη συνέχεια οι παρακάτω παράμετροι:

- Αρχές και στόχοι του οικοτουρισμού
- Τύποι οικοτουρισμού
- Πεδία δράσης του οικοτουρισμού
- Οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού
- Περιβάλλον + Τουρισμός = Οικοτουρισμός;

4.3.1. Αρχές και στόχοι του οικοτουρισμού

Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού θα πρέπει να πραγματοποιείται με βάση κάποιες

αρχές. Σύμφωνα με τον Wight (1994), οι κυριότερες αρχές οικοτουριστικής ανάπτυξης, τις οποίες θα πρέπει να ακολουθούν οι δραστηριότητες του οικοτουρισμού είναι οι εξής:

- ➔ Αρχικά, δεν θα πρέπει να υποβαθμίζουν τους φυσικούς πόρους αλλά αντίθετα να αναπτύσσονται με ένα φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο.
- ➔ Θα πρέπει να εξασφαλίζουν οφέλη για την τοπική κοινωνία σε μακροχρόνια περίοδο.
- ➔ Θα πρέπει να παρέχουν νέες εμπειρίες στους οικοτουρίστες.
- ➔ Θα πρέπει να παρέχουν εκπαίδευση και ενημέρωση τόσο στην τοπική κοινωνία, όσο και στους τουρίστες (πριν, μετά και κατά την διάρκεια του ταξιδιού τους).

και

- ➔ Θα πρέπει να ενθαρρύνουν την κατανόηση της φυσικής αξίας των περιβαλλοντικών πόρων, την ηθική υπευθυνότητα και τη κατάλληλη συμπεριφορά στους συμμετέχοντες και στους εμπλεκόμενους φορείς του οικοτουρισμού.

Ωστόσο, προκειμένου να αναπτύσσονται επιτυχώς οι οικοτουριστικές δραστηριότητες, θα πρέπει να ικανοποιούνται ορισμένοι στόχοι, οι σημαντικότεροι των οποίων αναφέρονται παρακάτω:

- ➔ Παροχή οικονομικο-κοινωνικών ωφελειών στις τοπικές κοινωνίες και συμβολή στην αύξησή τους.
- ➔ Προαγωγή της ανάγκης για προστασία και αναβάθμιση φυσικών περιοχών, και γενικότερα των ποικίλων τοπικών περιβαλλοντικών πόρων (φυσικών και πολιτιστικών).
- ➔ Παροχή και εξασφάλιση υπηρεσιών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.
- ➔ Προαγωγή και παροχή εμπειριών υψηλής ποιότητας στους επισκέπτες και στους ντόπιους κατοίκους.
- ➔ Προαγωγή της περιβαλλοντικής διαχείρισης για την προστασία / ανάδειξη τοπικών περιβαλλοντικών αγαθών και πόρων.

4.3.2. Τύποι οικοτουρισμού

Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει μια ευρεία ποικιλία ορισμών για τον οικοτουρισμό.

Αντιστοίχως, υπάρχει και μια σειρά από τύπους οικοτουρισμού, οι οποίοι προσδιορίζονται με βάση τους ορισμούς που χρησιμοποιούνται από διάφορους συγγραφείς. Οι τύποι οικοτουρισμού, λοιπόν, προκύπτουν και κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με την φύση και τη διάσταση του ορισμού που υποστηρίζουν.

Έτσι, οι Laarman και Durst (1987) ισχυρίζονται ότι ο οικοτουρισμός μπορεί να είναι *‘ήπιος’* και *‘έντονος’*. Αυτοί οι όροι αναφέρονται στο επίπεδο της φυσικής προσπάθειας που καταβάλλει ή του ενδιαφέροντος για μια φυσική εμπειρία που ζει ένας οικοτουρίστας. Οι *‘έντονου’* επιπέδου οικοτουρίστες, εκδηλώνουν μεγάλο ενδιαφέρον και συνήθως έχουν αρκετή πείρα πάνω στο αντικείμενο. Για παράδειγμα, μπορούν να έχουν πάθος για παρακολούθηση σπάνιων πουλιών ή άλλων μορφών παρατήρησης της φύσης. Ένας οικοτουρίστας αυτού του τύπου, δέχεται πιο εύκολα την πρόκληση και πραγματοποιεί συνήθως μεγάλης διάρκειας ταξίδια, χωρίς πολλές ανέσεις καθώς επιθυμεί να ζήσει την αληθινή εμπειρία της φύσης.

Αντίθετα, οι *‘ήπιου’* επιπέδου οικοτουρίστες εκδηλώνουν απλό ενδιαφέρον και επιθυμούν να ζήσουν μια φυσική εμπειρία πολύ επιφανειακά. Δεν είναι προετοιμασμένοι να αποδεχτούν τις δυσκολίες μιας φυσικής δραστηριότητας, και είναι ευχαριστημένοι απλά και μόνο ξοδεύοντας αρκετό χρόνο σε ένα κέντρο ενημέρωσης περιβαλλόμενοι από άλλους τουρίστες. Ουσιαστικά, οι οικοτουρίστες του πρώτου επιπέδου πραγματοποιούν εξειδικευμένα ταξίδια, ενώ του δεύτερου, ζουν μια μικρής διάρκειας, πολυδιάστατη ταξιδιωτική εμπειρία.

Οι Miller και Kaae (1993) περιγράφουν τον οικοτουρισμό σε σχέση με τη φύση. Από τη μια πλευρά υπάρχει η άποψη ότι ο οικοτουρισμός έχει αρνητικές επιπτώσεις στη φύση (*‘μη φυσικός’*). Σε αυτή την περίπτωση, ανεξαρτήτως στρατηγικής που χρησιμοποιείται από τη διοίκηση, οι άνθρωποι με την παρουσία τους έχουν μη φυσικό αντίκτυπο. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν τα άτομα των οποίων η συμπεριφορά θεωρείται αναπόφευκτα *‘φυσική’* και συμβάλλει στην φυσική εξέλιξη της ζωής. Θεωρούνται μέρος της φύσης, της φυσικής διαδικασίας και κατά συνέπεια ο οικοτουρισμός είναι *‘φυσικός’*. Αυτές οι δύο μορφές, βέβαια, είναι ακραίες και μη ρεαλιστικές. Στην πραγματικότητα, οι τύποι του οικοτουρισμού μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκονται σε μια ενδιάμεση κατάσταση.

Οι τύποι οικοτουρισμού μπορούν, επίσης, να ταξινομηθούν σύμφωνα με τον βαθμό επίδρασης στο φυσικό περιβάλλον. Αυτή η ταξινόμηση συνδέεται με μια εκτίμηση της ηθικής στον οικοτουρισμό. Όλοι οι ορισμοί που δίνονται για τον οικοτουρισμό,

στηρίζονται στο γεγονός ότι προσπαθεί να κάνει το σωστό. Οι έννοιες της διατήρησης, της βιωσιμότητας και του εναλλακτικού τουρισμού συνδέονται με τον οικοτουρισμό. Σύμφωνα με τον Leopold (1949) 'μια πράξη είναι σωστή όταν διατηρεί την ακεραιότητα, την σταθερότητα και την ομορφιά ενός φυσικού περιβάλλοντος'. Έτσι, ως καλύτερες, πιο θετικές και υπεύθυνες θεωρούνται οι λειτουργίες του οικοτουρισμού οι οποίες συμβάλλουν στην βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος. Συνεπώς, υπάρχει ο 'παθητικός' οικοτουρισμός, του οποίου οι ανθρώπινες επιδράσεις στο φυσικό περιβάλλον είναι ελάχιστες και ο 'ενεργητικός' οικοτουρισμός, ο οποίος συμβάλει στη διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (Orams, 1995).

4.3.3. Πεδία δράσης του οικοτουρισμού

Ως πεδία δράσης του οικοτουρισμού θεωρούνται οι δραστηριότητες που θα αναλυθούν στη συνέχεια, οι οποίες αν και δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στον ελλαδικό χώρο, είναι αρκετά γνωστές στον Ευρωπαϊκό χώρο (Γούνη και Παπαδοπούλου, 2003, Ζαναπαλίδου, 2004). Μια δραστηριότητα, όμως, για να αξιολογηθεί ως οικοτουριστική θα πρέπει:

- ☞ να προάγει θετικές περιβαλλοντικές ηθικές στους συμμετέχοντες,
- ☞ να μην υποβαθμίζει τους φυσικούς πόρους,
- ☞ να αναφέρεται στις εγγενείς και όχι στις επίκτητες αξίες,
- ☞ να επικεντρώνεται στο περιβάλλον και όχι στον άνθρωπο,
- ☞ να ωφελεί την άγρια ζωή και το περιβάλλον,
- ☞ να παρέχει άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον,
- ☞ να συμπεριλαμβάνει την τοπική κοινωνία στην όλη τουριστική διαδικασία,
- ☞ να συνεπάγεται εξειδικευμένη εκπαίδευση και σημαντική προετοιμασία από την πλευρά των ξεναγών και των συμμετεχόντων (Καραμέρης, 2002)

4.3.3.1. Δραστηριότητες εδάφους

α) Πεζοπορία

Πεζοπορία είναι η σωματική δραστηριότητα με την οποία διανύουμε μια μεγάλη απόσταση περπατώντας σε χαμηλά και μέσα υψόμετρα. Αυτή η απόσταση πρέπει να είναι τουλάχιστον πέντε χιλιόμετρα, αλλιώς δεν θεωρείται πεζοπορία, ενώ απαιτούνται

και βασικές γνώσεις εξοικείωσης με το φυσικό περιβάλλον. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες πεζοπορίας: η απλή πεζοπορία, η ορεινή πεζοπορία και η ορειβασία.

α.1.) Απλή πεζοπορία

Η απλή πεζοπορία γίνεται σε εδάφη με πολύ μικρή κλίση, η ελάχιστη διανυόμενη απόσταση είναι πέντε χιλιόμετρα και η υψομετρική διαφορά που καλύπτεται κατά την διάρκεια της διαδρομής δεν θα πρέπει να ξεπερνάει τα 300 μέτρα.

α.2.) Ορεινή πεζοπορία

Πρόκειται για πορείες σε υψόμετρο 500 με 600 περίπου μέτρων σημαντικής διάρκειας και δυσκολίας. Απαιτείται καλή φυσική κατάσταση και γνώσεις βουνού (προσανατολισμός κτλ) αλλά όχι εξειδικευμένες τεχνικές.

α.3.) Ορειβασία

Η ορειβασία αποτελεί την πιο δύσκολη μορφή πεζοπορίας και αφορά την ανάβαση σε βουνά με πιθανή χρήση όλων των τεχνικών του βουνού. Διεξάγεται σε ποικίλο ανάγλυφο και υπόστρωμα και συνήθως είναι αρκετά δύσκολη. Συνεπώς, απαιτείται άριστη φυσική κατάσταση, εξειδικευμένες τεχνικές, ειδικές γνώσεις και ειδικός εξοπλισμός, ενώ απαραίτητη θεωρείται η συνοδεία Οδηγού Βουνού.

Εικόνα 4.1: Ορειβασία

Πηγή: <http://www.nomarxia-artas.gr>

β) Διάσχιση μεγάλων διαδρομών (Trekking)

Πρόκειται για μια πολυήμερη πεζοπορία, η οποία συνήθως περιλαμβάνει τη διάσχιση ενός ή περισσότερων ορεινών συγκροτημάτων. Και σε αυτή την περίπτωση απαιτείται καλή φυσική κατάσταση και γνώσεις βουνού.

Εικόνα 4.2: Trekking

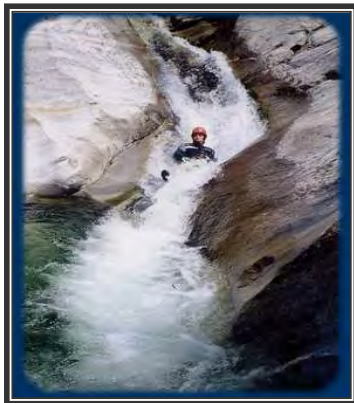
Πηγή: <http://www.domestic.trekking.gr>

γ) Αναρρίχηση

Η αναρρίχηση γίνεται σε βράχια με τη χρήση συστημάτων και τεχνικών ασφάλισης. Μπορεί να γίνει τόσο σε χαμηλά όσο και σε μεγάλα υψόμετρα. Απαιτείται αυξημένη αντοχή και ικανότητες, ενώ προϋποθέτει κατάλληλη εκπαίδευση.

δ) Διάσχιση Φαραγγιού (Canyoning)

Εικόνα 4.3: Canyoning

Πρόκειται για διάσχιση φαραγγιών συνήθως με τη χρήση σχοινιών και αναρριχτητικού εξοπλισμού γενικότερα. Αποτελεί μια σύνθετη δραστηριότητα που συνδυάζει πεζοπορία, αναρρίχηση, κατάβαση βράχων, πέρασμα ποταμού και κολύμπι, ενώ όταν υπάρχουν καταρράκτες περιλαμβάνει και άλματα από ύψος στο νερό.

Πηγή: <http://www.gpemotion.com>

ε) Χιονοδρομία Πίστας

Πρόκειται για χιονοδρομία που γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους (χιονοδρομικές πίστες). Η ανάβαση στα σημεία εκκίνησης γίνεται με τη χρήση ειδικών μηχανικών αναβατήρων. Απαιτείται γνώση ειδικής τεχνικής και ειδικός εξοπλισμός.

στ) Ορεινή Ποδηλασία

Είναι η ποδηλασία σε δασικούς δρόμους ή μονοπάτια με τη χρήση κατάλληλων ανθεκτικών εκπαιδευτικών ποδηλάτων με ταχύτητες. Απαιτούνται γνώσεις συντήρησης ποδηλάτου και πρώτων βοηθειών και συνίσταται η ύπαρξη έμπειρου συνοδού.

ζ) Ιππασία

Πρόκειται για ολιγόωρη ή πολύωρη ιππασία σε ομαλά εδάφη, ακόμη και πολυήμερη ανάβαση και διάσχιση παλιών μονοπατιών.

η) Σπηλαιολογία

Είναι η εξερεύνηση οριζόντιων ή κατακόρυφων σπηλαίων.

4.3.3.2. Δραστηριότητες αέρα

α) Αλεξίπτωτο πλαγιάς (Parapent)

Εικόνα 4.4: Parapent

Πρόκειται για πτήση με ειδικό αυτοοδηγούμενο αλεξίπτωτο που λέγεται 'παραπέντ'. Η δραστηριότητα αυτή απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, καλές γνώσεις μετεωρολογίας και αεροδυναμικής και κατάλληλη εκπαίδευση από έμπειρο εκπαιδευτή.

Πηγή: <http://www.propostes.com>

β) Αιωροπτερισμός (Delta Plan)

Εικόνα 4.5: Delta Plan

Ο αιωροπτερισμός είναι μια πτήση με ειδικά σχεδιασμένο αετό σε σχήμα «Δ» και απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, καλές γνώσεις μετεωρολογίας και αεροδυναμικής και άριστη γνώση των κατάλληλων τεχνικών.

Πηγή: <http://www.originelegeschenken.be>

4.3.3.3. Δραστηριότητες εσωτερικών υδάτων

α) Καγιάκ Ποταμού

Εικόνα 4.6: Kayak

Πρόκειται για κατάβαση ποταμού με ειδικό μονοθέσιο σκάφος κλειστού τύπου, σκληρής κατασκευής και διπλό κουπί. Απαιτούνται γνώσεις για την μορφολογία και την υδροδυναμική των ποταμών καθώς και ειδικές τεχνικές για την κατάβαση.

Πηγή: <http://www.nwinfo.net>

β) Κανό Ποταμού

Πρόκειται για κατάβαση ποταμού με ειδικό μονοθέσιο, διθέσιο ή τριθέσιο σκάφος ανοιχτού τύπου και μονό κουπί με τους επιβάτες να κάθονται στα γόνατα. Απαραίτητη θεωρείται η καλή φυσική κατάσταση και η συνοδεία έμπειρου Οδηγού Ποταμού.

γ) Ράφτινγκ (Rafting)

Εικόνα 4.7: Rafting

Πρόκειται για κατάβαση ποταμού με φουσκωτή βάρκα που κινείται με κουπιά. Απαιτείται καλή φυσική κατάσταση, γνώσεις ειδικών τεχνικών και πλήρης εξοπλισμός ασφάλειας και διάσωσης.

Πηγή: <http://www.hyak.com>

4.3.3.4. Δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον

α) Παρατήρηση ορνιθοπανίδας (Bird watching)

Περιλαμβάνει την παρατήρηση με ή χωρίς κιάλια ή τηλεσκόπιο ειδών ορνιθοπανίδας στο φυσικό τους περιβάλλον. Συχνά η παρατήρηση περιλαμβάνει και καταγραφή ιδιαίτερων στοιχείων, αριθμητική εξάπλωση, κινδύνους, καθεστώς προστασίας κτλ.

β) Βοτανολογία

Περιλαμβάνει την αναζήτηση και παρατήρηση φυτικών ειδών στο φυσικό τους περιβάλλον. Απαιτεί γνώσεις χλωριδικής παρουσίας αλλά και ορειβασίας καθώς προϋποθέτει πορείες σε δύσβατα ορεινά τοπία.

γ) Παρατήρηση φύσης

Περιλαμβάνει την παρατήρηση ιδιαίτερων στοιχείων / χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτά μπορεί να αφορούν το σύνολο των ενδιατημάτων τόσο της χλωρίδας όσο και της πανίδας μιας περιοχής.

δ) Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Περιλαμβάνει την πραγματοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν την απόκτηση γνώσης και εξοικείωσης με το φυσικό περιβάλλον. Συνήθως απευθύνονται σε νέους και περιλαμβάνουν ένα σύνολο δραστηριοτήτων και παιχνιδιών με στόχο τη γνωριμία και εξοικείωση με τη δομή και λειτουργία του φυσικού περιβάλλοντος.

4.3.4. Οι κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του οικοτουρισμού

Οποιαδήποτε μορφή οικοτουρισμού προκαλεί αλλαγές σε ένα περιβάλλον. Η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού τα τελευταία 20 χρόνια παραλληλίζεται με την αυξανόμενη αστικοποίηση αλλά και την αφύπνιση της κοινωνίας όσον αφορά την ανάγκη για διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η βιομηχανία τουρισμού έχει συνειδητοποιήσει την ανάγκη για διατήρηση των φυσικών στοιχείων των προστατευόμενων περιοχών και γνωρίζοντας την ελκυστικότητα τους από μέρους των τουριστών, προσπαθεί να αναπτύξει ένα τουριστικό προϊόν ή μια υπηρεσία έτσι ώστε να αποκομίσει οφέλη (Fennell and Dowling, 2003). Υπάρχει, λοιπόν, ένα σύνολο οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων, τόσο θετικών όσο και αρνητικών του οικοτουρισμού που αναφέρονται στη συνέχεια (Commonwealth Department of Tourism, 1994, Pigram and Jenkins, 1999, Buckley, 2000).

4.3.4.1. Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Θετικές

- ☞ Ο οικοτουρισμός αποτελεί ένα κίνητρο για την διατήρηση και προστασία φυσικών περιοχών.
- ☞ Παρέχει πόρους για την διατήρηση και διαχείριση του περιβάλλοντος.
- ☞ Προάγει μια ηθική για το περιβάλλον.

Αρνητικές

- ☞ Καταστροφή της βλάστησης από καταπάτηση και βόσκηση.
- ☞ Αλλοίωση των βιοτόπων.
- ☞ Κυνήγι και ψάρεμα.
- ☞ Διαταραχή των ειδών άγριας ζωής.
- ☞ Ρύπανση της ατμόσφαιρας, του εδάφους και όχληση.
- ☞ Διάβρωση του εδάφους και αλλαγές στην ποιότητα και υδρολογία του νερού.

4.3.4.2. Οικονομικές επιπτώσεις

Θετικές

- ☞ Κέρδη από την ανταλλαγή συναλλάγματος.
- ☞ Δημιουργία εισοδήματος στις τοπικές κοινωνίες.
- ☞ Τάση των οικοτουριστών να ξοδεύουν και να μένουν περισσότερο.
- ☞ Παραγωγή εισοδήματος για τη διατήρηση και διαχείριση μιας ΠΠ
- ☞ Αυξανόμενες ευκαιρίες απασχόλησης.
- ☞ Ανάπτυξη των υποδομών.
- ☞ Γενικότερη οικονομική ανάπτυξη.

Αρνητικές

- ☞ Αποτυχία του συνολικού εισοδήματος να αντισταθμίσει τις επιπτώσεις του οικοτουρισμού.

4.3.4.3. Κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις

Θετικές

- ☞ Ευκαιρίες απασχόλησης.
- ☞ Διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και μεγαλύτερη ποικιλία

εγκαταστάσεων και υπηρεσιών.

- ☞ Διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ☞ Αναζωογόνηση των τοπικών ηθών, εθίμων και παραδόσεων.
- ☞ Διατήρηση των παραδοσιακών πολιτιστικών δραστηριοτήτων.
- ☞ Ενθάρρυνση της τοπικής κοινωνίας για τα οφέλη που δύναται να αποκομίσει από τα φυσικά και πολιτιστικά πλεονεκτήματα μιας περιοχής.

Αρνητικές

- ☞ Συνωστισμός, ιδιαίτερα σε περιόδους αιχμής.
- ☞ Εποχικότητα.
- ☞ Συγκρούσεις σχετικά με την κατάλληλη πρόσβαση και τη σωστή χρήση.
- ☞ Μη κατάλληλη εμπορευματοποίηση των τοπικών πολιτισμών.
- ☞ Ανάρμοστη και ακατάλληλη συμπεριφορά εκ μέρους των τουριστών.

4.3.5. Περιβάλλον + Τουρισμός = Οικοτουρισμός;

Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν πολλές συγκρουόμενες απόψεις σχετικά με το ποιος είναι ο ακριβής ορισμός του οικοτουρισμού και σε πολλές από αυτές αναφέρεται η σχέση του με το περιβάλλον. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η βιομηχανία του τουρισμού είναι αναμφισβήτητα θετική όσον αφορά στη διατήρηση του περιβάλλοντος για καθαρά εμπορικούς λόγους. Αναπτυσσόμενος ο τουρισμός σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον, μπορεί να δημιουργήσει ένα ουσιαστικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τις εταιρίες που συμμετέχουν, καθώς μαζί μπορούν να προσελκύσουν τουρίστες, να διαφημίσουν μια περιοχή και να αποτελέσουν ένα καλό λόγο για επαναλαμβανόμενες επισκέψεις σε αυτή.

Αντίθετα, άλλοι συγγραφείς εναντιώνονται στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού, δηλώνοντας ότι οι αναπόφευκτες επιδράσεις της ανθρώπινης ύπαρξης στο περιβάλλον, μπορούν να μετατρέψουν την αρμονία της φύσης σε δυσαρμονία. Το βασικό στοιχείο οποιασδήποτε τουριστικής δραστηριότητας είναι η δημιουργία εισοδήματος για την τοπική κοινωνία στην οποία αναπτύσσεται, γεγονός που δεν συμβάλλει στην δημιουργία μιας εποικοδομητικής σχέσης μεταξύ περιβάλλοντος και επισκεπτών (Fennell and Dowling, 2003).

Όμως, τι συμβαίνει στην πραγματικότητα; Ο οικοτουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί

σε ένα ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον όπως μια ΠΠ; Τα ευαίσθητα φυσικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα των προστατευόμενων περιοχών μπορούν εύκολα να υποστούν ζημιές από μια μη οργανωμένη και κακώς διαχειριζόμενη τουριστική πρόσβαση. Έτσι, όπως οι Buckley και Pannell (1990) ισχυρίζονται, τέτοιες περιοχές είναι κατάλληλες μόνο για ανάπτυξη δραστηριοτήτων ήπιας μορφής. Σε αντίθετη περίπτωση, οι πιο έντονες μορφές τουρισμού οδηγούν σε έντονη πίεση λόγω της υπερπληθούς τουριστικής ύπαρξης, σε μείωση του αριθμού σπάνιων φυτών και ζώων και σε αλλαγές στη βλάστηση. Αυτό οφείλεται στην κακή οργάνωση και διαχείριση εκ μέρους των υπεύθυνων διαχείρισης των πάρκων και των προστατευόμενων περιοχών.

Για να είναι, λοιπόν, ο οικοτουρισμός οικολογικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά βιώσιμος θα πρέπει οι πόροι στους οποίους στηρίζεται να προστατεύονται ορθά. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την ανάγκη για ύπαρξη επαρκών και κατάλληλων συστημάτων διαχείρισης, τα οποία θα προωθούν την περιβαλλοντική και πολιτιστική κατανόηση, εκτίμηση και διατήρηση (Whelan, 1991).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Πολιτική Οικοτουρισμού Και Σχεδιασμός

Ο οικοτουρισμός αποτελεί τον πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας βιομηχανίας. Ωστόσο, η πολιτική για τον οικοτουρισμό μόνο πρόσφατα άρχισε να αποκτά ενδιαφέρον εξαιτίας της μη ύπαρξης επαρκών γνώσεων σχετικά με το τι συνιστά μια κατάλληλη οικοτουριστική ανάπτυξη.

Βασικός στόχος της πολιτικής οικοτουρισμού είναι να αποφευχθεί η οποιαδήποτε περιβαλλοντική υποβάθμιση. Κατά το σχεδιασμό της πολιτικής, όμως, προκύπτουν ερωτήσεις (οι οποίες θα απαντηθούν στη συνέχεια) όπως:

- Ποια είναι η διαδικασία σχεδιασμού;
- Ποιος πρέπει να συμμετέχει στον σχεδιασμό; και
- Ποιες είναι οι προϋποθέσεις για έναν επιτυχή σχεδιασμό;

Σύμφωνα με την διακήρυξη του Quebec, 'ο σχηματισμός εθνικής, περιφερειακής και τοπικής πολιτικής οικοτουρισμού και στρατηγικών ανάπτυξης θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τους αντικειμενικούς στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και μέσω μιας διαδικασίας στην οποία θα συμμετέχουν όσοι επιθυμούν ή επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις δραστηριότητες του οικοτουρισμού' (World Ecotourism Summit, 2002).

Για να υπάρχει μια αποτελεσματική πολιτική, απαιτείται ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και διατήρησης, προσφοράς και ζήτησης, ωφελειών και δαπανών, ανθρώπων και περιβάλλοντος (Juanita, 1994).

Ανάπτυξη - Διατήρηση

Η πολιτική οικοτουρισμού θα πρέπει να λαμβάνει πάντα υπόψη της την περιβαλλοντική νομοθεσία. Η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και ο πολιτισμός θεωρούνται εξαιρετικά σημαντικοί παράγοντες και πολλές φορές πιο σημαντικοί και από την προστασία του περιβάλλοντος. Κατά συνέπεια, θα πρέπει οι οικονομικοί στόχοι να τίθενται σε σχέση με τους πολιτιστικούς στόχους.

Προσφορά – Ζήτηση

Οι φορείς χάραξης πολιτικής θα πρέπει να εξετάζουν και την προσφορά και την ζήτηση του οικοτουρισμού. Η προσφορά περιλαμβάνει ζητήματα όπως οι προστατευόμενες περιοχές, τα προγράμματα διατήρησης, η στέγαση, οι πολιτιστικές δραστηριότητες, η αναψυχή και οι μικρές επιχειρήσεις. Η παροχή οικο-προϊόντων

απαιτεί τη λήψη αποφάσεων και συμφωνιών σχετικά με τη χρήση του εδάφους και των πόρων, συμπεριλαμβανομένης της ζωνοποίησης, των φόρων, των αδειών, των διαφόρων προγραμμάτων, των ξένων επενδύσεων κτλ. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να ενθαρρύνουν τους ιδιώτες να προσφέρουν τις κατάλληλες συνθήκες στέγασης και δραστηριότητες για τους οικοτουρίστες.

Η ζήτηση αναφέρεται στην αγορά - ποιους οικοτουρίστες μπορεί μια περιοχή να προσελκύσει, πόσοι θα την επισκεφτούν, που θα μείνουν, πόσο αυτοί θα ξοδέψουν, με τι τους ενδιαφέρει να ασχοληθούν κ.ο.κ. Οι ιθύνοντες, λοιπόν, για τον σχεδιασμό θα πρέπει να συντονίζουν σωστά το μάρκετινγκ και την προώθηση της περιοχής, έτσι ώστε να παρουσιάζεται μια σαφής εικόνα προς τον καταναλωτή για την περιοχή. Για μια μακροπρόθεσμη επιτυχία, πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Ως εκ τούτου, η κυβέρνηση πρέπει να στοχεύει σε μια ισορροπία μεταξύ μάρκετινγκ και ανάπτυξης.

Ωφέλειες – Δαπάνες

Η κυβέρνηση πρέπει να εξασφαλίζει μια ισορροπία μεταξύ ωφελειών και δαπανών. Για να είναι ο οικοτουρισμός οικονομικά αυτάρκης, οι σχεδιαστές πολιτικής πρέπει να εφαρμόζουν τις κατάλληλες οικονομικές και φορολογικές πολιτικές. Επιπλέον, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι μη-οικονομικές εκτιμήσεις όπως οι κοινωνικές και οι περιβαλλοντικές δαπάνες και κέρδη.

Ανθρωποι – Περιβάλλον

Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να παρέχονται από τις κυβερνήσεις οι κατάλληλες περιβαλλοντικές οδηγίες τόσο για τους επισκέπτες όσο και για τους κατοίκους. Ο οικοτουρισμός μπορεί να ενθαρρύνει τη διατήρηση του περιβάλλοντος μέσω της αναδάσωσης, των ανανεώσιμων πόρων και της ανακύκλωσης. Εντούτοις, αυτές οι προσπάθειες συντήρησης θα είναι αποδεκτές μόνο εάν είναι σύμφωνες με τις πολιτιστικές αξίες. Μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, μπορούν να αλλάξουν οποιεσδήποτε καταστρεπτικές ενέργειες όπως η ρύπανση. Επιπλέον, ο τρόπος που χρησιμοποιείται το έδαφος και οι πόροι από τους φορείς άσκησης πολιτικής καθορίζει και την ελκυστικότητα μιας περιοχής για τους επισκέπτες, οι οποίοι ενδεχομένως να την επισκεφτούν ξανά ή μπορεί να ενθαρρύνουν τους φίλους και τους συγγενείς τους να την επισκεφτούν.

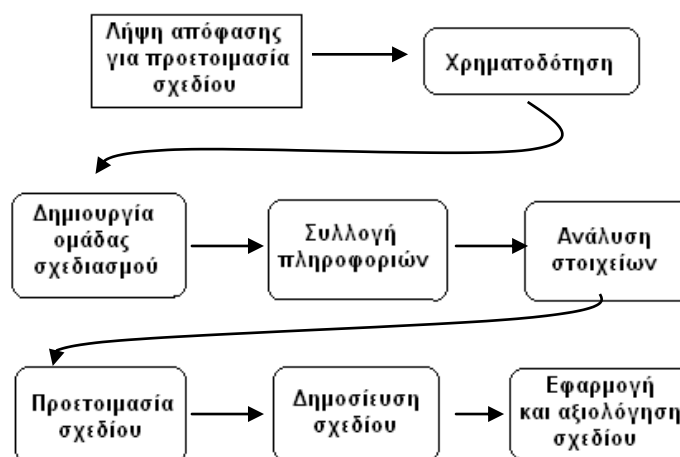
5.1. Διαδικασία σχεδιασμού οικότουρισμού

Ο σχεδιασμός του οικότουρισμού περιλαμβάνει τόσο περιβαλλοντικό όσο και τουριστικό σχεδιασμό. Στοιχεία του πρώτου αποτελούν η προστασία του περιβάλλοντος, η διατήρηση των φυσικών πόρων και η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ ο σχεδιασμός του τουρισμού περιλαμβάνει τρόπους ανάπτυξης μιας περιοχής μέσω παροχής τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Ο σχεδιασμός του οικότουρισμού μπορεί να γίνει σε τρία επίπεδα: σε μικρή κλίμακα, δηλαδή, σε επίπεδο τοποθεσίας (τοπικό), σε μεσαία κλίμακα (περιφέρεια ή επαρχία) και σε μεγάλη κλίμακα (εθνικό επίπεδο) (Fennell and Dowling, 2003) και πραγματοποιείται με τα σχέδια διαχείρισης οικότουρισμού (ecotourism management plan). Το σχέδιο διαχείρισης οικότουρισμού αποτελεί ένα εργαλείο για την ανάπτυξη του τουρισμού σε μια ΠΠ, το οποίο λαμβάνει υπόψη του τις ιδέες όλων των συμμετεχόντων και εκπληρώνει τους στόχους διατήρησης για την περιοχή. Στόχος είναι το τελικό σχέδιο να εκφράζει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το πώς πραγματοποιείται η ανάπτυξη του οικότουρισμού σε μια ΠΠ (Drumm and Moore, 2002).

Η διαδικασία του σχεδιασμού γίνεται ακολουθώντας ορισμένα βήματα, όπως φαίνεται και στο σχήμα 5.1 που ακολουθεί.

Σχήμα 5.1: Βήματα για τη δημιουργία ενός οικότουριστικού σχεδίου

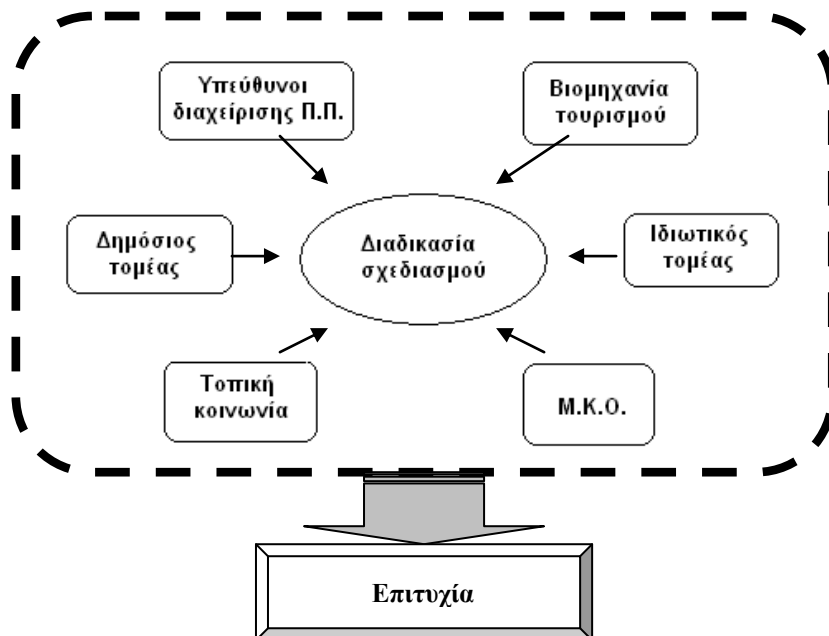
Πηγή: Drumm and Moore, 2002

5.2. Συμμετέχοντες

Για την ανάπτυξη μιας βιώσιμης τουριστικής πολιτικής, κρίνεται απαραίτητο να συμμετέχει στον σχεδιασμό μια ομάδα ανθρώπων με ποικίλα ενδιαφέροντα και στόχους. Ορισμένοι από αυτούς παίζουν πιο σημαντικό ρόλο από άλλους, αλλά όλοι επηρεάζουν ως ένα βαθμό την ανάπτυξη και διαχείριση του οικοτουρισμού σε περιοχές με εξαιρετικά σημαντική βιοποικιλότητα. Οι βασικές ομάδες συμμετεχόντων, οι οποίες θα πρέπει να αναπτύσσουν σχέσεις μεταξύ τους για μια επιτυχή οικοτουριστική πολιτική όπως φαίνεται και στο σχήμα 5.2, είναι οι εξής (Fennell and Dowling, 2003, Drumm and Moore, 2002):

- Οι υπεύθυνοι διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών
- Η βιομηχανία τουρισμού
- Ο δημόσιος τομέας
- Ο ιδιωτικός τομέας
- Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις
- Η τοπική κοινωνία

Σχήμα 5.2: Συμμετέχοντες στη διαδικασία σχεδιασμού

Πηγή: *Ιδία επεξεργασία*

5.2.1. Υπεύθυνοι διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών

Οι υπεύθυνοι διαχείρισης και το προσωπικό των ΠΠ παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικότουρισμού. Το προσωπικό των ΠΠ αποτελείται συνήθως από βιολόγους, βοτανολόγους ή ειδικούς για τα είδη άγριας ζωής, των οποίων καθήκον είναι να προστατεύουν τις σημαντικές θαλάσσιες και χερσαίες τοποθεσίες. Πιο συγκεκριμένα είναι υπεύθυνοι για την διεξαγωγή απογραφών, την διαχείριση των πληθυσμών άγριας ζωής, την συντήρηση των εγκαταστάσεων για τους επισκέπτες, την δημιουργία περιβαλλοντικών προγραμμάτων και τον έλεγχο και παρατήρηση πιθανών αλλαγών στους φυσικούς πόρους λόγω ανάπτυξης του τουρισμού

5.2.2. Βιομηχανία τουρισμού

Η βιομηχανία τουρισμού αποτελείται από μια πλειάδα ανθρώπων όπως οι τουριστικοί ξεναγοί, οι τουριστικοί πράκτορες, οι υπάλληλοι κρουαζιερόπλοιων, το προσωπικό μεγάλων ξενοδοχείων και μικρών οικογενειακών δωματίων, οι ιδιοκτήτες εστιατορίων και άλλων καταστημάτων και όλοι όσοι προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες στους τουρίστες. Η πολυπλοκότητα αυτού του τομέα υποδεικνύει πόσο σημαντική είναι η ανάγκη για το προσωπικό των προστατευόμενων περιοχών και τις τοπικές κοινωνίες να συνάψουν σχέσεις συνεργασίας με αυτόν.

Αρχικά, ο τουρίστας έρχεται σε επαφή με το ταξιδιωτικό πρακτορείο, το οποίο επικοινωνεί με τον υπεύθυνο τουρισμού στον ζητούμενο προορισμό. Ο τελευταίος πραγματοποιεί ορισμένες διευθετήσεις, όπως τα μέσα μεταφοράς, την διαμονή αλλά και την παροχή βοήθειας και ενημέρωσης από τουριστικό ξεναγό. Από την στιγμή που ο τουρίστας βρεθεί στον προορισμό του, θα χρησιμοποιήσει ένα σύνολο αγαθών και υπηρεσιών προσφερόμενων από διάφορες επιχειρήσεις. Κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των επιχειρήσεων είναι η δημιουργία κέρδους.

Τα μέλη της βιομηχανίας τουρισμού είναι εξαιρετικά πολύτιμα για την ανάπτυξη του οικότουρισμού, καθώς, πρώτον, γνωρίζουν τι ζητούν οι επισκέπτες και πως αντιδρούν, δεύτερον, μπορούν να επηρεάσουν την συμπεριφορά τους και να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες και, τρίτον, παίζουν ένα καθοριστικό ρόλο στην προώθηση του οικότουρισμού, καθώς γνωρίζουν πώς να προσελκύσουν τουρίστες μέσω διαφόρων δημοσιεύσεων, του διαδικτύου, των ΜΜΕ κτλ (Drumm and Moore, 2002).

5.2.3. Δημόσιος τομέας

Ο δημόσιος τομέας, με τη μορφή των τοπικών και εθνικών κυβερνήσεων, βρίσκεται στο κέντρο ενδιαφέροντος της τουριστικής ανάπτυξης και της διατήρησης της βιοποικιλότητας και αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ όλων των τομέων που συμμετέχουν στον σχεδιασμό. Οι πιο πολλές υπηρεσίες του δημοσίου τομέα ενδιαφέρονται για τον τομέα του τουρισμού, καθώς ο τελευταίος αλληλεπιδρά με ένα σύνολο ζητημάτων δημόσιας πολιτικής όπως οι μεταφορές, οι υποδομές, οι επενδύσεις, η απασχόληση, η χρήση φυσικών πόρων κ.ά. Όσον αφορά στην εφαρμογή πολιτικών, ιδίως αυτές που σχετίζονται με περιβαλλοντικά ζητήματα, οι σημαντικοί παράγοντες του δημοσίου τομέα από πλευράς τουρισμού είναι οι δημοτικές αρχές οι οποίες αντιμετωπίζουν ζητήματα όπως οι μη επαρκείς υποδομές, η διαχείριση αποβλήτων, η μείωση των φυσικών πόρων και οι συγκρούσεις χρήσεων γης μεταξύ ιδιωτικού τομέα και τοπικών κοινωνιών. Πιο συγκεκριμένα, τα καθήκοντα και τα θέματα πολιτικής του δημοσίου τομέα που επηρεάζουν την τουριστική ανάπτυξη είναι, μεταξύ άλλων, ο σχεδιασμός των χρήσεων γης, η διοίκηση των ΠΠ, η ανάπτυξη των υποδομών, η πληρότητα των υποδομών, η προώθηση των επενδύσεων και η προώθηση του τουρισμού γενικά (Holtz and Edwards, 2003).

5.2.4. Ιδιωτικός τομέας

Ο ιδιωτικός τομέας όσον αφορά στον τουρισμό περιλαμβάνει επιχειρήσεις όπως στέγαση, αεροπορικές εταιρίες, έγγεια ιδιοκτησία, εταιρίες ενοικίασης αυτοκινήτων, εταιρίες κρουαζιερόπλοιων, εστιατόρια και άλλα καταστήματα με είδη διατροφής, εμπορικά καταστήματα κ.ά. Επίσης, μπορεί να περιλαμβάνει από εταιρίες ανοικοδόμησης που χτίζουν ξενοδοχεία μέχρι και αγρότες που πωλούν φρούτα και λαχανικά σε μικρές ταβέρνες. Ο ιδιωτικός τομέας είναι ο κυρίαρχος συμμετέχων από πλευράς οικονομικών πόρων και ασκεί τεράστια επιρροή στο πως επιδρά ο τουρισμός στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Η δυναμική των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα οφείλεται κατά ένα μεγάλο βαθμό στους τεράστιους οικονομικούς πόρους που αποφέρει η βιομηχανία τουρισμού. Έτσι, ο ιδιωτικός τομέας αναγνωρίζει πλέον τη σημαντικότητα του τουριστικού τομέα για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων του (Fennell and Dowling, 2003).

5.2.5. Μη κυβερνητικές οργανώσεις

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικότουρισμού καθώς προστατεύουν τη βιοποικιλότητα και το περιβάλλον και προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη για την τοπική κοινωνία. Αποτελούν τον ιδανικό συνεργάτη για τον ιδιωτικό τομέα αναπτύσσοντας προγράμματα όπως η εκπαίδευση των ξεναγών, η διαχείριση των ΠΠ αλλά και άλλες ενέργειες με στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Σκοπός τους, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, είναι να επιβεβαιώνουν ότι ο οικότουρισμός αναπτύσσεται με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθείται η βιώσιμη ανάπτυξη (Wood, 2002).

5.2.6. Τοπική κοινωνία

Προφανώς, το πιο σημαντικό θετικό χαρακτηριστικό της ανάπτυξης του οικότουρισμού είναι η παροχή ωφελειών στις τοπικές κοινωνίες και στα φυσικά τους περιβάλλοντα. Όμως, δεν επιθυμούν όλα τα μέλη μιας τοπικής κοινωνίας να εμπλέκονται στις τουριστικές δραστηριότητες, γεγονός που θα πρέπει να γίνεται αποδεκτό από τους υπεύθυνους. Για παράδειγμα, σε ορισμένες αγροτικές κοινωνίες οι τουρίστες πηγαίνουν για να επισκεπτούν τις αντίστοιχες περιοχές και όχι για να συναντήσουν τους κατοίκους. Οι κάτοικοι με τη σειρά τους αντιδρούν ποικιλοτρόπως. Κάποιοι θέλουν ιδιωτικότητα και όχι αλλαγές που μπορεί να επιφέρει ο τουρισμός, ενώ άλλοι προσπαθούν συμμετέχοντας να συμβάλλουν στην ανάπτυξή του.

Ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει έναν ιδιαίτερα δελεαστικό τομέα ανάπτυξης σε μια περιοχή, κυρίως όταν οι ευκαιρίες απασχόλησης σε αυτή είναι περιορισμένες ή όταν θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλλει στην προστασία των φυσικών πόρων που διαθέτει. Σε πολλές περιοχές οι κάτοικοι οργανώνουν τα δικά τους οικότουριστικά προγράμματα, παρόλο που οι περισσότεροι δεν διαθέτουν εμπειρία στις τουριστικές επιχειρήσεις και σπάνια συνδέονται με τις διεθνείς τουριστικές αγορές. Οι κάτοικοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικότουρισμού για δύο λόγους: πρώτον, ο τόπος κατοικίας αλλά και εργασίας τους αποτελούν αιτία προσέλκυσης τουριστών. Έτσι, μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό του οικότουρισμού. Δεύτερον, η στενή σχέση τους με τους φυσικούς πόρους και τις ΠΠ, κοντά στις οποίες διαμένουν, μπορούν να συμβάλλουν στην επιτυχή προστασία και διατήρησή τους. Τέλος, οι

γνώσεις τους αποτελούν στοιχείο – κλειδί για την ενημέρωση των επισκεπτών (Drumm and Moore, 2002).

Οι υπεύθυνοι διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών αναγνωρίζουν αυτόν τον σημαντικό ρόλο της τοπικής κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας κι έτσι αναπτύσσουν μηχανισμούς για την ενσωμάτωσή τους στη διαδικασία σχεδιασμού. Επίσης, το αυξανόμενο ενδιαφέρον των τουριστών για τα πολιτισμικά στοιχεία μιας περιοχής, οδηγεί την βιομηχανία τουρισμού στην ενσωμάτωση της τοπικής κοινωνίας στις δραστηριότητές της. Με όλα τα παραπάνω η τοπική κοινωνία αρχίζει να συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο τις ευκαιρίες που της παρουσιάζονται λόγω της τουριστικής ανάπτυξης (Wesche, 1996).

Ο ρόλος που αναλαμβάνει κάθε τοπική κοινωνία θα πρέπει να στηρίζεται, μεταξύ άλλων, στο ενδιαφέρον της, στην οργανωτική της ικανότητα, στην εμπειρία της, στην ποιότητα των φυσικών και πολιτιστικών πόρων που διαθέτει η περιοχή, στην τουριστική ζήτηση, στις δυνατότητες εκπαιδευτικής κατάρτισης και στο ενδιαφέρον των συνεργατών και κυρίως του ιδιωτικού τομέα (Drumm and Moore, 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Κάρπαθος - Σαρία

6.1. Γενικά χαρακτηριστικά

Η Κάρπαθος είναι το δεύτερο σε μέγεθος και έκταση νησί της Δωδεκανήσου (μετά τη Ρόδο) με έκταση 301 τ. χλμ. και μήκος ακτών 160 χλμ. και το τρίτο σε τουριστική ανάπτυξη (μετά τη Ρόδο και την Κω). Είναι το νοτιότερο του συμπλέγματος και βρίσκεται ανάμεσα στην Κρήτη και στη Ρόδο, στο πέλαγος που από την αρχαιότητα πήρε το όνομά του απ' αυτήν, 'Καρπάθιο Πέλαγος'. Έχει σχήμα μακρόστενο, μήκους 48 χλμ. και πλάτους 12 χλμ. στο πλατύτερο της σημείο, το οποίο γίνεται 1 χλμ. στο στενότερο της σημείο.

Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του νησιού ανέρχεται στους 6511 κατοίκους και παρουσιάζει μετά από πολλές δεκαετίες ανοδικές τάσεις σε ποσοστό 14,5% (βλ. <http://www.karpathos.gr/greek/dot/geninfo.htm>). Ενώ υπάρχει ισορροπία στη φυλετική σύνθεση του πληθυσμού (άρρηνες 49%, θήλειες 51%), δεν συμβαίνει το ίδιο και στις ηλικιακές ομάδες. Από τους 5.323 μόνιμους κατοίκους του νησιού οι 1121 (21%) ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 65 ετών και άνω. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά μεγαλύτερο από αυτό της Δωδεκανήσου (11,2%) και από το αντίστοιχο ποσοστό σε εθνικό επίπεδο (13,6%). Αυτό κατατάσσει την Κάρπαθο σαν μια από τις περιοχές με γερασμένο πληθυσμό (βλ. <http://www.ando.gr/dimoi/karpathos/>).

Όσον αφορά στο όνομα της Καρπάθου υπάρχουν διάφορες εκδοχές. Μία από αυτές συνδέει την ονομασία του νησιού με το φυτό 'κάρπαθον' που ευδοκίμοιζε εκεί. Μια άλλη εκδοχή υποστηρίζει ότι οι παλιοί κάτοικοι του νησιού, απόγονοι του πρώτου κατοικήσαντος Τιτάνα Ιάπετου, έκλεψαν κάποτε τους θεούς του Ολύμπου και τους έφεραν στην Κάρπαθο. Γι' αυτό ονομάστηκαν και Αρπάθειοι - Καρπάθειοι - Καρπάθιοι. Επίσης, στον Όμηρο αναφέρεται ως 'Κράπαθος', ενώ στους

ευρωπαϊκούς χαρτογράφους του μεσαίωνα αναφέρεται ως ‘Scarpanthos’ (το αρχικό S σχετίζεται με τη πρόθεση εις) (βλ. <http://www.karpathos.net/kpedia/?1>).

Το νησί της Καρπάθου περιλαμβάνει συνολικά 12 χωριά (Πηγάδια, Αρκάσα, Φοινίκι, Μενετές, Απέρι, Βολάδα, Όθος, Πύλες, Μεσοχώρι, Σπόα, Διαφάνι και Όλυμπος) και εννέα οικισμούς (Μερτώνας, Κατόδιο, Κυρά Παναγιά, Λακκί, Άη Γιάννης, Κήπος Αφιάρτης, Λευκός, Αυλώνα, Άγιος Νικόλαος), ενώ σε αυτό υπάγεται διοικητικά και το νησάκι Σαρία (ΠΠ), το οποίο βρίσκεται στα βόρεια του νησιού. Τα πρώτα δέκα χωριά υπάγονται στο Δήμο Καρπάθου και τα άλλα δυο στο Δήμο Ολύμπου. Με την απελευθέρωση και την ενσωμάτωση της η Κάρπαθος εντάχθηκε διοικητικά στην Επαρχία Καρπάθου που περιλαμβάνει εκτός της ομώνυμης νήσου και τη νήσο Κάσο. Πρωτεύουσα του νησιού είναι τα Πηγάδια (ή Κάρπαθος), των οποίων το όνομα προήλθε από τα πολυάριθμα πηγάδια της περιοχής και τα οποία συγκεντρώνουν το 31,8 % του συνολικού πληθυσμού (βλ. <http://www.karpathos.gr/greek/dot/geninfo.htm>).

6.2. Ιστορία του νησιού

Η Κάρπαθος, λόγω της σημαντικής γεωγραφικής της θέσης, αποτέλεσε από τα αρχαία χρόνια το μήλον της έριδος για πολλούς κατακτητές. Κατοικήθηκε από τα νεολιθικά χρόνια και επέδειξε μια πολυσήμαντη ιστορική διαδρομή.

Τα παλαιότερα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στο νησί ανάγονται στα τέλη της Νεολιθικής Περιόδου (4.000-3.000 π.Χ.). Οι πρώτοι κάτοικοι φαίνεται πως ήρθαν από τη Μικρά Ασία. Ο πρωτόγονος Νεολιθικός Πολιτισμός της Καρπάθου συνεχίστηκε και στην 3η χιλιετία π.Χ., άλλα γύρω στο 1700-1500 π.Χ. Μινωίτες άποικοι από την Κρήτη έφεραν καινούργια πνοή και οικονομική άνθιση στο νησί. Από τον 14^ο και ως τις αρχές του 13^{ου} αι. π.Χ., τους Μινωίτες διαδέχονται οι Μυκηναίοι. Κατάλοιπα του μυκηναϊκού πολιτισμού, με έντονη τη μινωική παράδοση, έχουν εντοπιστεί σε όλο το νησί. Στον οικισμό των Πηγαδίων η ανασκαφική έρευνα έφερε πρόσφατα στο φως εργαστηριακή εγκατάσταση με δύο κεραμικούς κλιβάνους, ενώ παλαιότερα είχε βρεθεί θαλαμοειδής λαξευτός τάφος με πολυάριθμα αγγεία.

Ένας άλλος λαός που κατοίκησε στο νησί ήταν οι Φοινίκες, ναυτικός λαός, που εκείνη την εποχή διέσχισε με τα πλοία του τη Μεσόγειο και μετέφερε τα προϊόντα του σε διάφορες χώρες αναπτύσσοντας έτσι το εμπόριο. Στις αρχές της πρώτης χιλιετίας

εγκαταστάθηκαν στο νησί οι Δωριείς. Εκείνη την εποχή άκμασαν τέσσερις οχυρωμένες πόλεις και γι αυτό την εποχή των Δωριέων η Κάρπαθος ονομαζόταν Τετράπολις. Οι πόλεις αυτές ήταν η Κάρπαθος, ομώνυμη με το νησί, η Αρκάσεια και η Βρυκούς, ενώ η μαρτυρία για την ύπαρξη τέταρτης πόλης με το όνομα Νίσυρος είναι αμφίβολη, αν και πολλοί ερευνητές την τοποθετούν στα Παλάτια της Σαρίας.

Μετά Χριστό πλέον, στα μέσα του 1^{ου} αιώνα, η Κάρπαθος κατοικήθηκε από τους Ρωμαίους. Οι αραβικές επιδρομές κατά τον 7^ο και αργότερα κατά τον 9^ο και 10^ο αιώνα, χαρακτηρίζουν μια δύσκολη και σκοτεινή περίοδο για την Κάρπαθο. Στα τέλη του 12ου αιώνα καταλαμβάνεται από τους Γενουάτες, ενώ το 1538 από τον οθωμανικό στόλο με αρχηγό τον περίφημο πειρατή Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα. Το 1828 το νησί προσαρτάται στο ελληνικό κράτος, για να επιστρέψει όμως και πάλι το 1830 στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπως και τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα. Το 1912 καταλαμβάνουν τα Δωδεκάνησα οι Ιταλοί, αλλά στις 7 Μαρτίου του 1947 ενσωματώνεται οριστικά πλέον στο ελληνικό κράτος (βλ. http://www.holiday.gr/gr/place5.php?place_id=136 και <http://www.greek-tourism.gr/karpathos/history.htm>).

6.3. Στοιχεία οικονομίας και απασχόλησης

6.3.1. Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής

Η γεωργική γη καλύπτει το 7% της συνολικής έκτασης του νησιού. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της έκτασης το κατέχουν οι δενδρώδεις καλλιέργειες (ελιές, αμπέλια, συκιές, κτλ) ακολουθούν οι αροτραίες (σιτάρι, κριθάρι κτλ) και μετά τα κηπευτικά. Όσον αφορά τις δενδρώδεις καλλιέργειες, πλην των ελαιοδένδρων, την πρώτη θέση κατέχουν τα εσπεριδοειδή, τα οποία ακολουθούν οι συκιές, οι ροδιές και οι αμυγδαλιές. Αξιόλογη είναι και η παρουσία των αμπελώνων. Με τις αροτραίες καλλιέργειες (σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, βίκος κτλ) ασχολούνται κυρίως οι κτηνοτρόφοι. Όσον αφορά τα κηπευτικά, καλλιεργούνται πολλά είδη αλλά σε κανένα είδος το νησί δεν έχει αυτάρκεια. Για το λόγο αυτό η αγορά της Καρπάθου προμηθεύεται κυρίως από την Κρήτη, την Ρόδο και την Αθήνα.

Η κτηνοτροφία είναι ίσως ο σημαντικότερος κλάδος του πρωτογενή τομέα στην Κάρπαθο. Εξέχουσα θέση στον κλάδο αυτό κατέχουν τα αιγοπρόβατα, που φτάνουν περίπου τα 10.673 ζώα και είναι κυρίως ποιμενικά και λίγα οικόσιτα. Υπάρχει ένα

χοιροστάσιο, που είναι η πιο σύγχρονη κτηνοτροφική μονάδα του νησιού και μια από τις πιο σύγχρονες της Ελλάδας, ενώ μια άλλη οργανωμένη κτηνοτροφική μονάδα που λειτουργεί είναι το ορνιθοτροφείο αυγοπαραγωγής. Επίσης, αρκετά ανεπτυγμένη είναι και η μελισσοκομία. Σήμερα, είναι ενεργές περίπου 1.200 κυψέλες, ενώ στο νησί υπάρχει μόνο ένας μελισσοκομικός συνεταιρισμός, αυτός της Ολύμπου.

Τα παράλια και γενικότερα η θάλασσα γύρω από το νησί είναι πλούσια σε αλιεύματα. Πολλά είναι τα είδη ψαριών που απαντώνται στην περιοχή, όπως ξιφίες, φαγκριά, συναγρίδες, μπαρμπούνια, γόπες, ροφοί, χταπόδια, καλαμάρια κ.ά. Το πιο ονομαστό ψάρι είναι ο σκάρος της Καρπάθου. Ανασταλτικός παράγοντας για την ποσότητα των ψαριών που αλιεύονται είναι οι δυνατοί άνεμοι, που αναγκάζουν τα αλιευτικά σκάφη να παραμένουν πολλές μέρες στα λιμάνια (βλ. <http://www.ando.gr/dimoi/karpathos/>).

6.3.2. Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής

Στο δευτερογενή τομέα απασχολείται το 29,6% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του νησιού. Το μεγαλύτερο μέρος από αυτό το ποσοστό αφορά εργαζόμενους στο κλάδο των οικοδομικών έργων. Ένα μικρότερο ποσοστό του δευτερογενούς τομέα ασχολείται με βιοτεχνίες ειδών βιοτικής ανάγκης (αρτοποιεία – ζαχαροπλαστεία). Τέλος, ένα ακόμα μικρότερο ποσοστό ασχολείται με τις παραδοσιακές τέχνες (κατασκευές παραδοσιακών μουσικών οργάνων - κεντήματα - υποδηματοποιία). Όσον αφορά την χειροτεχνία, σε ένα ποσοστό άνω του 50%, οι γυναίκες του νησιού γνωρίζουν παραδοσιακό πλεκτό και κεντήμα, όμως δεν ασχολούνται επαγγελματικά. Ο δευτερογενής τομέας διοχετεύει το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας του προς την κατεύθυνση της υποστήριξης του τουριστικού κυκλώματος, που αποτελεί και το βασικό άξονα οικονομικής ανάπτυξης του νησιού (βλ. <http://www.ando.gr/dimoi/karpathos/>).

6.3.3. Τριτογενής Τομέας Παραγωγής

Η οικονομία της Καρπάθου στηρίζεται και αναπτύσσεται ως επί το πλείστον μέσα από δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα. Οι εργαζόμενοι στο τριτογενή τομέα φτάνουν το 51,9% του συνόλου των απασχολούμενων τη στιγμή που ο ίδιος δείκτης στο σύνολο της Δωδεκανήσου φτάνει στο 65,3% και πανελλαδικά το 42,7%. Ο κλάδος

των μεταφορών και των επικοινωνιών στην Κάρπαθο δεν είναι ιδιαίτερα ανθηρός σαν οικονομική δραστηριότητα και παρουσιάζεται κατακερματισμένος. Το εμπόριο, όπως και στο σύνολο σχεδόν των νησιών της άγονης γραμμής έχει εποχιακό χαρακτήρα.

Η τουριστική αφύπνιση της Καρπάθου άρχισε στις αρχές της δεκαετίας του '80. Παρατηρήθηκε μια αλματώδης αύξηση στις αφίξεις και διανυκτερεύσεις και έκτοτε την τελευταία δεκαετία υπάρχει μια σταθερή τάση αύξησης αυτών με εξαίρεση τα έτη 1989, 1991 και 1994. Στη δεκαετία 1986 - 1996 συνολικά σημειώθηκε *αύξηση κατά 850%* στις αφίξεις τουριστών και *1.027%* στις διανυκτερεύσεις. Η αύξηση δεν ήταν τυχαία. Στηρίχτηκε στα πολλά έργα υποδομής που έγιναν στο νησί και είχαν σαν αποτέλεσμα να βελτιώσουν κατά πολύ το επίπεδο διαβίωσης. Πιο συγκεκριμένα:

- βελτιώθηκε το οδικό δίκτυο του νησιού,
- κατασκευάστηκε ένα από τα μεγαλύτερα αεροδρόμια του Αιγαίου (τουλάχιστον όσον αφορά τον αριθμό και μήκος των διαδρόμων), κάτι που επιτρέπει την απευθείας σύνδεση του νησιού με την Ευρώπη με πτήσεις τσάρτερ, και
- επεκτάθηκε το κεντρικό λιμάνι στα Πηγάδια που επέτρεψε την προσέγγιση στο νησί μεγάλων εμπορικών - επιβατικών πλοίων.

Η ολοκλήρωση των παραπάνω έργων υποδομής με τη σειρά της έδωσε ώθηση σε ένα μεγάλο αριθμό Καρπαθίων να ασχοληθούν με τον τουρισμό. Κατά τη διάρκεια έτσι της δεκαετίας του '80 δημιουργήθηκε το μεγαλύτερο μέρος - περίπου 70% - των ξενοδοχειακών μονάδων στο νησί. Οι 374 κλίνες το 1986 έγιναν 3.369 κλίνες το 1996, σημειώνοντας συνολική *αύξηση κατά 900%*. Ταυτόχρονα άρχισαν να δημιουργούνται επιχειρήσεις άμεσα συνδεδεμένες με τον τουρισμό (τουριστικά γραφεία – καταστήματα ενοικίασης αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών - χώροι εστίασης, ψυχαγωγίας κλπ). Επίσης, με τη βοήθεια του νόμου περί αγροτουρισμού ανεγέρθηκε ένας μεγάλος αριθμός ενοικιαζόμενων δωματίων, όχι πια μόνο στη περιοχή της πρωτεύουσας και της ευρύτερης περιοχής της νότιας Καρπάθου, αλλά και στην κεντρική και βόρεια Κάρπαθο.

Η αύξηση της τουριστικής κίνησης και η γενικότερη ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής οδήγησε και στην αύξηση των επενδύσεων για τη δημιουργία νέων χώρων εστίασης και ψυχαγωγίας. Παράλληλα, γεννήθηκε η ανάγκη δημιουργίας νέων ή βελτίωσης των ήδη υφιστάμενων υπηρεσιών διακίνησης επισκεπτών από και προς την Κάρπαθο αλλά και μεταφοράς τους σε όσο το δυνατόν περισσότερες περιοχές του νησιού (βλ. <http://www.ando.gr/dimoi/karpathos/>).

Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 2), το 1999 ο αριθμός των κλινών έφτασε τις 9.844, σημειώθηκε, δηλαδή, τριπλάσια σχεδόν αύξηση από το 1996. Ακολουθώντας μια πτωτική πορεία μέχρι το 2003, το 2004 ο αριθμός των κλινών έφτασε τις 12.444.

Επίσης, στον ίδιο πίνακα φαίνεται ο αριθμός των διανυκτερεύσεων τόσο των Ελλήνων όσο και των αλλοδαπών τουριστών κατά τα έτη 1999-2006. Το σύνολο αυτών κυμαίνεται γύρω στις 170.000-180.000 για κάθε έτος. Όσον αφορά στους ημεδαπούς τουρίστες, το 1999 πραγματοποιήθηκαν 11.740 διανυκτερεύσεις, οι οποίες παρουσίασαν μια σημαντική μείωση το 2003 (7.252 διαν.), αύξηση το 2005 (13.337 διαν.) και μείωση πάλι το επόμενο έτος (9.684 διαν.).

Κάτι αντίστοιχο παρατηρήθηκε και στην περίπτωση των αλλοδαπών τουριστών, οι οποίοι το 1999 πραγματοποίησαν 168.075 διανυκτερεύσεις, το 2003 146.582 διαν., σημειώνοντας και πάλι αύξηση τα επόμενα τρία χρόνια αγγίζοντας τις 164.993. Γίνεται σαφές από τα παραπάνω ότι υπάρχει τεράστια διαφορά στον αριθμό αφίξεων μεταξύ Ελλήνων και ξένων τουριστών στο νησί (π.χ. το 1999 το 93,5% των διανυκτερεύσεων έγινε από αλλοδαπούς, ενώ το υπόλοιπο 6,5% από Έλληνες).

Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση των αλλοδαπών τουριστών, ο μεγαλύτερος αριθμός διανυκτερεύσεων πραγματοποιήθηκε από τουρίστες της *Αυστρίας*, των οποίων, όμως, ο αριθμός ακολούθησε μια πτώση (47.029 διαν. το 1999 → 30.147 διαν. το 2004), της *Γερμανίας*, όπου υπήρξε μια σταθερή κίνηση κατά τα έτη 1999-2003 (γύρω στις 30.000 διαν.) εμφανίζοντας μείωση σχεδόν στο μισό το 2004 (16.808 διαν.), της *Νορβηγίας*, όπου ακολουθήθηκε μια σταθερή πορεία (μέσος όρος → 11.221 διαν.), της *Ιταλίας* και *Δανίας* σημειώνοντας τεράστια αύξηση (Ιταλία: από 8.770 το 1999 σε 26.608 το 2004, Δανία: από 6.670 το 1999 σε 13.951 το 2004), της Ολλανδίας ακολουθώντας μια σταθερή σχεδόν πορεία (μέσος όρος → 36.308 διαν.) και της *Φινλανδίας*, όπου σημειώθηκε πολύ μεγάλη πτώση με άξιο αναφοράς το γεγονός ότι το 1999 οι διανυκτερεύσεις έφτασαν τις 9.012, ενώ το 2002 μόλις τις 1.020.

6.4. Πολιτισμός, Λαογραφία, Παράδοση

Η Κάρπαθος αν και είναι μικρό νησί διαθέτει πολύ μεγάλο και πλούσιο λαϊκό πολιτισμό και διατηρεί ακόμα με μεγάλη προσήλωση τις παραδόσεις της, τα ήθη και έθιμα της. Πολλοί Έλληνες και ξένοι ασχολήθηκαν με την Κάρπαθο και άφθονο λαογραφικό υλικό έχει δημοσιευθεί σε βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες, αλλά και πάρα πολύ βρίσκεται αδημοσίευτο σε χέρια ερευνητών. Είναι αξιοπρόσεκτο με πόση ευλάβεια όχι μόνο οι μόνιμα διαμένοντες αλλά και οι Καρπάθιοι της διασποράς διατηρούν την φιλολογική αλλά και την εθιμική λαογραφία του νησιού. Δημοτικά τραγούδια, μαντινάδες, παροιμίες, αινίγματα, παραμύθια, μύθοι, παραδόσεις, ευχές, κατάρες και όρκοι είναι στα στόματα και στις καθημερινές συζητήσεις των Καρπάθιων νέων και γέρον, αντρών και γυναικών.

Ξεχωριστή θέση έχει βέβαια το καθιστό Καρπάθικο γλέντι, το οποίο δίνει την ευκαιρία να ζωντανεύουν τα δημοτικά τραγούδια της Καρπάθου. Πολλά πρωτότυπα έθιμα, που έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα διασώζονται ακόμη και οι Καρπάθιοι αισθάνονται ιδιαίτερα υπερήφανοι κάθε φορά που συμμετέχουν σ' αυτά. Τελευταία, πολιτιστικοί σύλλογοι και το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, οργανώνουν εκδηλώσεις τοπικού χαρακτήρα και χρώματος.

Σε μικρότερο βαθμό επιβιώνουν κάποιες μορφές λαϊκής τέχνης, όπως η κεντητική, η υφαντουργία και η ξυλογλυπτική. Τα λεπτοδουλεμένα ποικιλόχρωμα υφαντά κεντήματα και πλεκτά που αποτελούν την διακόσμηση του Καρπάθικου σπιτιού είναι υπόθεση της νοικοκυράς και σπουδαίο κεφάλαιο της λαογραφικής της κληρονομιάς.

Τα περισσότερα χωριά του νησιού διακρίνονται για τα παραδοσιακά τους στοιχεία αλλά και για τα πολιτιστικά σημεία που αξίζει κανείς να επισκεφτεί για να γνωρίσει την ιστορία και πλούσια παράδοση του νησιού. Αρχικά, η πόλη **Κάρπαθος ή Πηγάδια** είναι κτισμένη στην ίδια θέση με την αρχαία πόλη Ποσειδίο. Στην κορυφή του λόφου σώζονται τμήματα από την αρχαία ακρόπολη και από τα κυκλώπεια τείχη. Από τα αξιοθέατα της πόλης, αξίζει να δει κανείς τα ερείπια της παλαιοχριστιανικής βασιλικής της Αγίας Φωτεινής που βρίσκονται στον παραλιακό δρόμο της πόλης. Από τα αρχιτεκτονικά μέλη του ναού συνάγεται ότι έχει κτιστεί πάνω στα θεμέλια προγενέστερου αρχαίου ιερού. Ένα από τα φυσικά αξιοθέατα του νησιού που αξίζει να δει κάποιος είναι η σπηλιά του Ποσειδώνα. Βρίσκεται στη θέση Μύλοι και από τα ευρήματα φαίνεται ότι το σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε κατά την αρχαιότητα και ως τόπος λατρείας. Το λαξεμένο στο βράχο ιερό ήταν αφιερωμένο στον Ποσειδώνα ή στην Αφροδίτη. Ακόμη, στο πάρκο απέναντι από το Δημαρχείο υπάρχει υπαίθρια έκθεση

αρχαιολογικών ευρημάτων, όπου ανάμεσα στα εκθέματα μπορεί κανείς να δει μια πρωτοχριστιανική κολυμπήθρα από μάρμαρο και ευρήματα από τάφους του 5ου π.Χ. αιώνα.

Το **Μεσοχώρι** είναι ένα από τα γραφικότερα χωριά του νησιού. Έχει παραδοσιακή ομορφιά και αυθεντική νησιώτικη ταυτότητα, ενώ άξια θαυμασμού είναι η εξαιρετική αρχιτεκτονική των κατοικιών και των δημόσιων κτιρίων. Αξίζει να επισκεφτεί κανείς την εκκλησία του Αγ. Ιωάννη Προδρόμου που διαθέτει τοιχογραφίες του 1781 και ξυλόγλυπτο τέμπλο και τις εκκλησίες Παναγίας Βρυσιανής και Αγ. Ειρήνης.

Στο χωριό **Αρκάσα**, στο λόφο Παλαιόκαστρο μπορεί να δει κανείς τα λείψανα της αρχαίας πόλης Αρκεσίας, ενώ στην ίδια περιοχή σώζονται και τα λείψανα της παλαιοχριστιανικής βασιλικής της Αγίας Αναστασίας, που χρονολογείται από τον 5^ο αιώνα. Χαρακτηριστικό της είναι τα έξοχα ψηφιδωτά της δάπεδα. Ακόμη, στην περιοχή υπάρχουν και δύο μοναστήρια, της Αγίας Σοφίας και της Υπαπαντής.

Η επίσκεψη στο χωριό **Όλυμπος ή Έλυμπος** αποτελεί μια πραγματικά ξεχωριστή εμπειρία. Έχει διατυπωθεί η θεωρία ότι το όνομά της η Όλυμπος το οφείλει στο μεγάλο υψόμετρό της ή στους κατοίκους του χωριού Ελύμποι της Χίου, οι οποίοι μετέφεραν στη νέα τους πατρίδα το όνομα αλλά και τα ήθη και έθιμα του χωριού τους, καθώς και την ιδιότυπη διάλεκτό τους (Σπυροπούλου και Κονιώτη, 2001). Διαθέτει απίστευτη ομορφιά, όπου τα ανεπανάληπτα δημιουργήματα της νησιώτικης αρχιτεκτονικής έχουν μετατρέψει το χωριό σε ένα ζωντανό λαογραφικό μουσείο. Η Όλυμπος είναι κτισμένη σε μια ορεινή και απομακρυσμένη τοποθεσία. Έτσι, λόγω της γεωγραφικής του θέσης και της απομόνωσής του από τα υπόλοιπα χωριά του νησιού οι κάτοικοι της Ολύμπου διατήρησαν ανέθευτη τόσο την φυσιογνωμία του χωριού τους, όσο και τις παραδόσεις τους.

Εικόνα 6.1: Τοπική ενδυμασία

Είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμη και σήμερα οι περισσότεροι από τους κατοίκους ντύνονται με τις τοπικές ενδυμασίες τους (γυναικεία Ολυμπίτικη φορεσιά: το ‘καβάϊ’ και το ‘σακκοφούστανο’) και μιλούν τη τοπική διάλεκτο η οποία διατηρεί πολλά δωρικά στοιχεία.

Πηγή: Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, Φωτογραφικό Αρχείο

Επίσης σώζονται ακόμη και φοριούνται από γεωργούς και κτηνοτρόφους τα υποδήματα λεγόμενα ως ‘στιβάνια’, τα οποία κατασκευάζονται από υποδηματοποιό για τους τουρίστες (βλ. (<http://www.karpathos.gr/greek/dot/geninfo.htm>)).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παραδοσιακά της σπίτια με τα όμορφα μπαλκόνια τους και τα αρχικά του ιδιοκτήτη σκαλισμένα στην είσοδό τους. Τα σπίτια αυτά, έχουν μόνο ένα δωμάτιο που στηρίζεται σε ένα ξύλινο δοκάρι, στη μέση του δωματίου. Οι τοίχοι τους είναι γεμάτοι διακοσμητικά κεντήματα, πιάτα και φωτογραφίες (βλ. <http://www.islasdelegeo.com/greek/islands/karpathos/>).

Εικόνες 6.2 και 6.3: Εσωτερικό ενός παραδοσιακού Ολυμπίτικου σπιτιού

Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Τα αυθεντικά Ολυμπίτικα σπίτια αποτελούνται από 3 τμήματα: το κυρίως σπίτι, ένα μικρότερο και τον φούρνο - όλα πολύ κοντά το ένα με το άλλο. Έχουν ξύλινη διακόσμηση, υφαντά και βοτσαλωτά δάπεδα. Οι τοίχοι είναι διακοσμημένα με διακοσμητικές πιατέλες. Ο χώρος που λειτουργεί σαν καθιστικό ονομάζεται σοφάς και

βρίσκεται σε ένα υπερυψωμένο επίπεδο προσβάσιμο από 2-3 σκαλιά. Λίγο παραπέρα και ανεβαίνοντας πάλι μερικά σκαλιά, βρίσκεται η μουσάντρα που είναι ο ξενώνας με διακοσμημένο με υφαντά καναπέ και το πανωσούφι για τον ύπνο (βλ. http://www.dodecanese-islands.com/gr/karpathos/gr_karpathos.html).

Εικόνα 6.4: Χωριό Όλυμπος

Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Το χωριό ιδρύθηκε πριν από 5 περίπου αιώνες, όταν ένα ισχυρός σεισμός κατέστρεψε την παραλιακή πόλη Βρυκούντα. Τα τελευταία χρόνια το επισκέπτονται ολοένα και περισσότεροι τουρίστες, Έλληνες και αλλοδαποί, οι οποίοι γοητευμένοι από τη μοναδικότητά του σπεύδουν να το γνωρίσουν, να περπατήσουν στα σοκάκια του, να μιλήσουν

Εικόνα 6.5: Ανεμόμυλοι Ολύμπου

με τους φιλόξενους κατοίκους και να ζήσουν για λίγο στη μυστηριώδη ατμόσφαιρα που αποπνέει αυτός ο ξεχωριστός τόπος. Εκτός από τα παλιά καλοδιατηρημένα σπίτια, ιδιαίτερα εντυπωσιακοί είναι οι γραφικοί πέτρινοι ανεμόμυλοι και οι παλιές εκκλησίες, όπως, της Παναγίας που χρονολογείται από τον 16^ο αιώνα, του Αγίου Ονούφριου και της Παναγίας της Χρυσοβαλάντου.

Πηγή: <http://www.islasdelegeo.com>

Το **Απέρι** είναι ένα πανέμορφο ορεινό χωριό που ξεχωρίζει για την αρχοντική του λάμψη. Υπήρξε πρωτεύουσα του νησιού από το 1700 έως το 1892 και σήμερα αποτελεί την έδρα του μητροπολίτη Καρπάθου και Κάσου. Στο μικρό χωριό **Βολάδα**, κοντά στο Απέρι, βλέπει κανείς τα λείψανα τριών κάστρων που κτίστηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους αλλά και τις εκκλησίες Αγ. Γεωργίου και Κυρά Παναγιάς. Το ορεινό χωριό **Όθος** είναι κτισμένο στο υψηλότερο σημείο της Καρπάθου. Έχει

υψόμετρο 500μ., διαθέτει την ωραιότερη θέα του νησιού και εκεί βρίσκεται ένα μουσείο λαογραφίας και τέχνης, το οποίο παρουσιάζει τη μορφή ενός παραδοσιακού καρπαθιώτικου σπιτιού. Λαογραφικό Μουσείο υπάρχει και στο χωριό **Μενετές**, στον περίβολο του Αγίου Αντωνίου, το οποίο παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα συλλογή από αρχαιολογικά ευρήματα, πήλινα σκεύη, αγάλματα και εικόνες από την περιοχή.

6.5. Φυσικά χαρακτηριστικά – Οικολογική αξία της περιοχής

Η Κάρπαθος είναι το νησί με τις μεγαλύτερες αντιθέσεις. Οι εναλλαγές των τοπίων της από βουνά – άλλα καταπράσινα και άλλα βραχώδη – σε πεδιάδες, κοιλάδες, ατέλειωτες αμμουδιές, κολπίσκους και λιμανάκια, εντυπωσιάζουν κάθε επισκέπτη. Αν και με την πρώτη ματιά κάτι τέτοιο δε γίνεται αντιληπτό, η Κάρπαθος αποτελεί ένα μοναδικό βοτανικό και ζωολογικό παράδεισο με πολλά και σπάνια είδη φυτών και ζώων. Στο κεντρικό τμήμα του νησιού υπάρχει ένα θαυμάσιο, πυκνό δάσος, στην περιοχή Σπόα - Μεσοχώρι - Πύλες καθώς επίσης και πλούσια αμπέλια και οπωροφόρα δέντρα (βλ. <http://www.islasdelegeo.com/greek/islands/karpathos/>).

Μερικά μίλια βόρεια της Καρπάθου, υπάρχει ένα νησάκι, η **Σαρία**, η οποία έχει 22 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Η Σαρία έχει έκταση 21 τ.χλμ., χωρίζεται με στενή θαλάσσια λωρίδα μέγιστου βάθους 80 μ. από την υπόλοιπη Κάρπαθο, ενώ η υψηλότερη κορυφή της είναι το Παχύ Βουνό (631 μ.), με απότομους κρημνούς και σάρες. Στο νησί κυριαρχούν τα φρύγανα, ενώ υπάρχουν και εγκαταλελειμμένες καλλιέργειες. Στο βόρειο τμήμα της υπάρχει αρχαιολογικός χώρος με την ονομασία Παλάτια όπου εκεί μπορεί να κάνει κανείς έναν αρκετά ενδιαφέροντα περίπατο και να δει τα παράξενα κτίσματα με τις κωνικές και ημικυκλικές στέγες, που πιθανολογείται ότι τα έχτισαν Σαρακηνοί πειρατές.

Η Κάρπαθος, η Σαρία καθώς και η γύρω θαλάσσια περιοχή, ανήκουν στο Δίκτυο 'NATURA 2000', αφού διαθέτουν ποικιλία οικοτόπων και φιλοξενούν σπάνια είδη σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η περιοχή περιλαμβάνει το βόρειο τμήμα της Καρπάθου (νοτίως οριοθετείται από τα χωριά Όλυμπος και Διαφάνι) και το νησί Σαρία. Επίσης, η Σαρία έχει ιδιαίτερη αισθητική και αρχαιολογική αξία, καθώς στην περιοχή καταγράφονται αρκετά σπήλαια και πέντε χερσαίοι αρχαιολογικοί χώροι (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Διεύθυνση Τουρισμού Δωδεκανήσου, 2005).

Επίσης, στο νησιωτικό σύμπλεγμα ζει και αναπαράγεται η μεσογειακή φώκια

Monachus monachus, το Νο 1 απειλούμενο με εξαφάνιση θαλάσσιο θηλαστικό της Ευρώπης.

Το 1999 η ΜΟm (για τις δράσεις της οποίας θα γίνει αναφορά παρακάτω), αναγνωρίζοντας τα παραπάνω, εκπόνησε *Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη* για την περιοχή. Το 2003 η Πολιτεία συμπεριέλαβε την περιοχή της Καρπάθου, στις περιοχές προτεραιότητας και ίδρυσε τον Φορέα Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας, έναν από τους 27 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών που θεσμοθετήθηκαν μετά από μακροχρόνιες πιέσεις των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Παρόλο που τα πρώτα 3 χρόνια παρέμεινε ανενεργός, λόγω έλλειψης πόρων και ανθρώπινου δυναμικού, το τελευταίο διάστημα με χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον του ΚΠΣ, ξεκινά να υλοποιεί κάποιες βασικές δράσεις διαχείρισης (βλ. <http://www2.egeonet.gr/aigaio>).

6.5.1. Πανίδα

Η Σαρία συγκαταλέγεται στις «σημαντικές περιοχές για τα πουλιά της Ευρώπης», καθώς στην περιοχή βρίσκουν καταφύγιο πολλά απειλούμενα υπό εξαφάνιση είδη ζώων, που το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού τους ζει στο Αιγαίο, όπως ο Μαυροπετρίτης (*Falco eleonora*), ο Πετρίτης (*Falco peregrinus*), ο Σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*), η Αετογερακίνα (*Buteo rufinus*), η Σαλαμάνδρα Χοχιλίνα (*Mertensiella luschani helverseni*), ενώ τους καλοκαιρινούς μήνες λειτουργεί με εθελοντές το κέντρο ενημέρωσης της Μοm, αφού στην περιοχή ζει και αναπαράγεται η μεσογειακή φώκια (*Monachus – Monachus*) (βλ. εικόνα 1 στο παράρτημα).

Αλλα αναπαραγόμενα είδη είναι ο Αρτέμης (*Calonectris diomedea*), ο Θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), το Χρυσογέρακο (*Falco biarmicus*), ο Μουστακοτσιροβάκος (*Sylvia rueppelli*), ο Γαϊδουροκεφαλός (*Lanius minor*) και η Κοκκινοκαλιακούδα (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*) (βλ. <http://www.eyploia.aigaio-net.gr>).

Ακόμη, οι περιοχές της κεντρικής Καρπάθου (Καλή Λίμνη, Λαστός, Κυρά Παναγιά), Βόρειας Καρπάθου και Σαρίας προστατεύονται ως καταφύγια θηραμάτων.

Ο **Μαυροπετρίτης** (*Falco eleonora*) είναι σπάνιο γεράκι που ζει στη Μεσόγειο. Έχει ύψος 38 εκ. με χαρακτηριστικές μακριές φτερούγες και ουρά και επιδέξιο πέταγμα. Φωλιάζει σε νησιά του Αιγαίου και στον Ταΰγετο, ενώ συχνά κυνηγάει σε

ομάδες. Τα ενήλικα απαντούν σε δύο χρωματικές φάσεις: μία σκούρα, σχεδόν ολόμαυρη (περίπου το 25% του πληθυσμού) και μία, πιο συνηθισμένη, ανοιχτή φάση στην οποία το σώμα είναι ανοιχτό καστανοκόκκινο με επιμήκεις ραβδώσεις (βλ. <http://www.ornithologiki.gr>).

Εικόνα 6.6: Μαυροπετρίτης σκούρος

Πηγή: <http://www.ornithologiki.gr>

Εικόνα 6.7: Μαυροπετρίτης ανοιχτός

Πηγή: <http://www.ornithologiki.gr>

Ο **Πετρίτης** (*Falco peregrinus*) είναι ένα μεγαλόσωμο μεταναστευτικό πουλί που ζει στις ορθοπλαγιές των γύρω βουνών και στα ξέφωτα των δασών. Το μέγεθός του φθάνει τα 45 εκ. και έχει χονδρό μαύρο μουστάκι, αρκετά στρογγυλεμένο. Τα ενήλικα έχουν σκούρα καφέ ράχη και γκριζόλευκη έως κίτρινη κοιλιά με σκούρες παράλληλες ραβδώσεις. Τα νεαρά άτομα έχουν σκούρα καστανή ράχη. Φωλιάζει σε βράχους και δένδρα, είναι πολύ καλός κυνηγός, επιτίθεται στη λεία του με κάθετες εφορμήσεις, κλείνοντας τις φτερούγες και τρέφεται με πουλιά ακόμη και μεγαλύτερου μεγέθους του (αγριόπαπιες, πέρδικες) (βλ. <http://www.prosotsani.gr>).

Ο **Σπιζαετός** (*Hieraetus fasciatus*) είναι ένας αετός μεσαίου μεγέθους (65-72 εκ.), με άνοιγμα φτερών 150-180 εκ. Ζει σε χαμηλού και μεσαίου υψόμετρου ορεινές περιοχές, (ως 1500 μ.) και σπανίως ψηλότερα. Απαντάται κυρίως σε θερμές βραχώδεις ορεινές περιοχές με εκτεταμένους θαμνώνες (μακί, φρύγανα), και λιγότερο συχνά σε δάση, αλλά και σε γυμνές πλαγιές χωρίς καθόλου βλάστηση. Κυνηγεί στα πιο πολλά είδη βιοτόπων, εκτός του κλειστού δάσους και της ερήμου και φωλιάζει σε απόκρημνα βράχια και σπανίως σε δέντρα (βλ. <http://www.ornithologiki.gr>)

Εικόνα 6.8: Πετρίτης

Πηγή: <http://www.prosotsani.gr>

Εικόνα 6.9: Σπιζαετός

Πηγή: <http://www.ornithologiki.gr>

Η **Αετογερακίνα** (*Buteo rufinus*) είναι σπάνιο είδος της οποίας το φτέρωμα ποικίλει. Μπορεί να είναι ξανθοκάστανη, με ελαφριές κρεμ ραβδώσεις στο κάτω μέρος αλλά πιο σπάνια μπορεί να έχει και σκουρόχρωμο φτέρωμα με πολύ σκούρο το κάτω μέρος. Ξεχωρίζει από τη Γερακίνα από το πιο μεγάλο μέγεθος, τον πιο κανελί χρωματισμό και την ανοιχτόχρωμη χωρίς ραβδώσεις ουρά. Το πέταγμά της μοιάζει πολύ με το πέταγμα των αετών. Η τροφή της αετογερακίνας αποτελείται από μικρά τρωκτικά, ερπετά και πουλιά που βρίσκει στα γυμνά βουνά, τις ανοιχτές πεδιάδες και τις ακατοίκητες περιοχές όπου συχνάζει (βλ. <http://www.edessacity.gr>).

Η **Σαλαμάνδρα Χοχιλίνα** (*Mertensiella luschani helrverseni*) είναι προσαρμοσμένη στο ξηρό κλίμα του νησιού και το καλοκαίρι διαμένει κάτω από τις υγρές πέτρες ή μέσα σε δροσερά ξεροπόταμα. Το είδος αυτό υπάρχει μόνο στην Κάρπαθο και στο Καστελόριζο (βλ. <http://www.arkasa.com>).

Εικόνα 6.10: Αετογερακίνα

Πηγή: <http://www.edessacity.gr>

Εικόνα 6.11: Σαλαμάνδρα Χοχιλίνα

Πηγή: <http://www.arkasa.com>

Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας η Κάρπαθος όπως και πολλά άλλα ελληνικά νησιά αποτελεί πέρασμα για πολλά μεταναστευτικά πουλιά,

όπως ο Μελισσοφάγος (*Merops apiaster*), η Χαλκοκουρούνα (*Coracias garrulus*), ο Αιγαιόγλαρος (*Larus audouinii*), ο Αρτέμης (*Calonectris diomedea*), ο Πετρίλος (*Hydrobates pelagicus*), ο Θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), ο Μικροτσικνιάς (*Ixobrychus minutus*), η Κοκκινοκαλιακούδα (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*), διάφορα είδη χελιδονιών, σταχτάρες, τρυγόνια, σκαλήθρες, τρίγγες, σφυριχτές κ.ά.

6.5.2. Χλωρίδα

Εκτός, όμως από σπάνια πανίδα, η περιοχή έχει πολλά φυτά και μερικά από αυτά είναι σπάνια στον ευρωπαϊκό χώρο, όπως η Καμπανούλα της Καρπάθου (*campanula carpatha*), ο Ασκόλυμπος (*centaurea raphanina* ssp. *raphanina*), το Ερύσιμον το κάντειον, (*erysimun candicum* ssp. *carpathan*) το Θαλασσόχορτο (*sascola carpatha*), η Σιληνή η αμμόφιλος της Καρπάθου (*silene ammorphila*), η Σταχελίνη η θαμνώδης (*stahelina fruticosa*) (βλ. εικόνα 2 στο παράρτημα) αλλά και η Ασφάκα (*Phlomis floccosa*), ο κρόκος ο Μελάνθηρος (*Crocus biflorus*) κ.ά.

Εικόνα 6.12: Καμπανούλα Καρπάθου

Πηγή: <http://www.adhocplants.com>

Εικόνα 6.13: Ασκόλυμπος

Πηγή: <http://www.pharmakobotanik.de>

Εικόνα 6.14: Ερύσιμον το κάντειον

Πηγή: <http://www.perso.orange.fr>

Εικόνα 6.15: Σιληνή η αμμόφιλος

Πηγή: <http://www.dow.wau.nl>

6.5.3. Η μεσογειακή φώκια

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ελάχιστοι άνθρωποι στην Ελλάδα γνώριζαν ότι η Μεσογειακή φώκια είναι είδος υπό εξαφάνιση. Σήμερα χιλιάδες άνθρωποι γνωρίζουν το πρόβλημα: η *Monachus monachus* είναι το «υπ' αριθμόν ένα» απειλούμενο με εξαφάνιση θαλάσσιο θηλαστικό στην Ευρώπη. Η Μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*), ένα από τα 35 είδη φώκιας που υπάρχουν σε όλον τον κόσμο, έχει κοντό, στιλπνό τρίχωμα, το χρώμα του οποίου ποικίλλει στις διάφορες περιοχές του σώματος από το ανοιχτό καφέ μέχρι το μαύρο, με τα αρσενικά άτομα να είναι συνήθως πιο σκούρα από τα θηλυκά. Από τα μεγάλα είδη φωκών, έχει μήκος γύρω στα 2,5 μέτρα και ζυγίζει περίπου 300 κιλά. Τα νεογέννητα έχουν μήκος 1 μέτρο και ζυγίζουν 15-20 κιλά. Οφείλει το όνομά της στο σκούρο χρώμα που θυμίζει ράσο και τον χοντρό λαιμό που προσομοιάζει σε ράσο μοναχού.

Εικόνα 6.16: Μεσογειακή Φώκια *Monachus Monachus*

Πηγή: <http://www.anosis.gr>

Βασική απειλή για την επιβίωση του είδους είναι οι ανθρώπινες δραστηριότητες. Η ανεξέλεγκτη αλιεία καθώς και οι παράνομες μορφές της (π.χ. με χρήση δυναμίτη) έχουν οδηγήσει σε σημαντική μείωση των ιχθυοποθεμάτων. Επίσης, σημειώνονται αρκετά φαινόμενα θανάτωσης ή/και τυχαίας σύλληψης φώκιας σε αλιευτικά εργαλεία. Επιπλέον, η θαλάσσια ρύπανση και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες (αυθαίρετη δόμηση, ανέγερση ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων) προκαλούν καταστροφή των βιοτόπων (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Διεύθυνση Τουρισμού Δωδεκανήσου, 2005).

6.5.3.1. Δράσεις της Mom για τη μεσογειακή φώκια

Η MOM, η Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας, δρα από το 1988, αποτελεί μη κυβερνητικό οργανισμό μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και έχει ως σκοπό την προστασία της μεσογειακής φώκιας. Οι δράσεις της MOM είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης στρατηγικής που αποβλέπει στην προστασία της *Monachus monachus* και έχουν ως άξονες (βλ. <http://www.mom.gr>).

- ☞ Την επιστημονική έρευνα της βιολογίας και οικολογίας της Μεσογειακής φώκιας.
- ☞ Την ίδρυση και την αποτελεσματική διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών.
- ☞ Τη λειτουργία δικτύου συλλογής πληροφοριών στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές.
- ☞ Τη διάσωση και την περίθαλψη άρρωστων τραυματισμένων ή ορφανών ζώων.
- ☞ Την ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Το νησιωτικό σύμπλεγμα της Β.Καρπάθου – Σαρίας φιλοξενεί 23 περίπου άτομα *Monachus monachus* εκτός των νεογέννητων, αριθμός ιδιαίτερα σημαντικός για το Νο 1 απειλούμενο με εξαφάνιση θαλάσσιο θηλαστικό της Ευρώπης (βλ. <http://www.minenv.gr>). Από το 2006 η MOM, είναι μέλος του ΔΣ του Φορέα Διαχείρισης Σαρίας-Καρπάθου και συμβάλλει ενεργά στη λειτουργία του, ενώ τον Ιανουάριο του 2001, η MOM εκπόνησε το τετραετές πρόγραμμα *LIFE-Nature «Η μεσογειακή φώκια: Δράσεις προστασίας σε δύο ελληνικές περιοχές»*, Η εφαρμογή του οποίου και τα αποτελέσματα αναφέρονται παρακάτω (βλ. <http://www.mom.gr>).

6.5.3.2. Εφαρμογή του προγράμματος και αποτελέσματα

- ▣ **Από το 2001, λειτουργεί Κέντρο Ενημέρωσης στο Διαφάνι της Β. Καρπάθου.** Στο Κέντρο, φιλοξενείται έκθεση φωτογραφιών συνοδευόμενη από επεξηγηματικά κείμενα σχετικά με τη Μεσογειακή φώκια, τις προσπάθειες διατήρησης του είδους καθώς και για το φυσικό περιβάλλον της Β. Καρπάθου και της Σαρίας. Η ανταπόκριση των επισκεπτών είναι σημαντική αλλά και η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού και ιδίως των παιδιών, στις δραστηριότητες του Κέντρου, δείχνει το έκδηλο ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας, για τις δράσεις προστασίας που

αναπτύσσονται στην περιοχή. Το Κέντρο Ενημέρωσης της Καρπάθου την πρώτη χρονιά λειτουργίας ενημέρωσε κατά τους καλοκαιρινούς μήνες πάνω από 4800 επισκέπτες, ενώ 70 εθελοντές συνέβαλαν στο έργο της ενημέρωσης. Επίσης, την ίδια χρονιά **εγκαταστάθηκαν μόνιμες ομάδες πεδίου όπου παρατηρείται σημαντικός πληθυσμός Μεσογειακής φώκιας**. Οι ομάδες αυτές συλλέγουν στοιχεία μέσα από ένα συνδυασμό διαφορετικών μεθόδων (άμεσες παρατηρήσεις και φωτογραφικό υλικό), τα οποία στη συνέχεια αναλύουν έτσι ώστε να γίνεται αξιολόγηση της κατάστασης του τοπικού πληθυσμού του είδους και των οικοτόπων του στην περιοχή.

- Το φθινόπωρο του 2003 **εγκαταστάθηκε στη Βόρεια Κάρπαθο ο Λιμενικός Σταθμός Διαφανίου**. Ο καινούργιος Λιμενικός Σταθμός που επανδρώθηκε με 3 αξιωματικούς, είναι πλήρως λειτουργικός και διαθέτει όλα τα σύγχρονα επικοινωνιακά μέσα. Πρόσφατα η ΜΟm, στηρίζοντας άμεσα τον Φορέα Διαχείρισης, του **παραχώρησε το ταχύπλοο σκάφος της "Σαρία"** και τον εκθεσιακό και εκπαιδευτικό εξοπλισμό που διατηρούσε τα τελευταία χρόνια στην περιοχή για τη φύλαξη ενός από τους πιο σημαντικούς βιότοπους Μεσογειακής φώκιας στον κόσμο. Ο υπεύθυνος δράσεων της ΜΟm στην περιοχή, ενημέρωσε τους αξιωματικούς για τις δράσεις και τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα του προγράμματος, και βρίσκεται σε συνεχή συνεργασία μαζί τους για την αποτελεσματική προστασία της θαλάσσιας περιοχής της Β. Καρπάθου-Σαρίας.
- Τον Ιανουάριο του 2002, η ΜΟm πραγματοποίησε συναντήσεις με εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα νησιά της Κιμώλου και της Καρπάθου καθώς και με υπεύθυνους Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Μήλο και τη Ρόδο. Οι συναντήσεις, περιελάμβαναν **ενημέρωση σχετικά με τη Μεσογειακή φώκια, το νέο πρόγραμμα LIFE και τις δράσεις που αναπτύσσει η ΜΟm στις σημαντικές αυτές περιοχές**, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος. Ειδικότερα στην περιοχή της Καρπάθου, οι μαθητές Δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγείων Ολύμπου και Διαφανίου, ενημερώθηκαν για το σπάνιο θηλαστικό που ζει κοντά τους.
- **Εκπαιδευτικές δράσεις με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Κρήτης**. Τον Μάρτιο του 2004, η ΜΟm σε συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Κρήτης, διοργάνωσε δράσεις Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τα παιδιά της Βόρειας Καρπάθου. Οι μαθητές της Ολύμπου και του Διαφανίου παρακολούθησαν

μια προβολή για την τοπική χλωρίδα και πανίδα και την σπουδαιότητα της περιοχής NATURA στην οποία διαμένουν. Επιπλέον, οι μαθητές συμμετείχαν σε εκπαιδευτική εκδρομή όπου είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά πολλά ενδημικά είδη φυτών και ζώων που απαντώνται στο συγκεκριμένο νησιωτικό οικοσύστημα.

- **Ενημερωτικές πινακίδες για την προβολή των περιοχών.** Με στόχο την ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού για την αξία του φυσικού περιβάλλοντός της περιοχής της Βόρειας Καρπάθου, η ΜΟm σε συνεργασία με την Κοινότητα Ολύμπου και τον Φορέα Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας, και λαμβάνοντας υπόψη τις εθνικές προδιαγραφές του ΥΠΕΧΩΔΕ για την τοποθέτηση πινακίδων σε προστατευόμενες περιοχές, ξεκίνησε τον σχεδιασμό και την κατασκευή μιας σειράς πινακίδων σε συνεργασία με εξωτερικό συνεργάτη ειδικό στον σχεδιασμό ενημερωτικού περιβαλλοντικού υλικού.
- Στο πλαίσιο της λειτουργίας των παιδικών βιβλιοθηκών που λειτουργούν στα Κέντρα Ενημέρωσης των περιοχών του προγράμματος, οργανώθηκε για δεύτερη φορά, μετά από απαίτηση των ίδιων των παιδιών, **διαγωνισμός διαβάσματος με την ονομασία «ΒΙΒΛΙΟΜΑΧΙΕΣ»** οι νικητές του οποίου πήραν αναμνηστικά δώρα με στόχο να έρθουν πιο κοντά στο φυσικό περιβάλλον των περιοχών τους. Επίσης, η ΜΟm στα πλαίσια του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, διοργάνωσε **διαγωνισμό ζωγραφικής με τίτλο «Ζωγραφίζοντας την Ελλάδα: Η φύση της Κιμώλου/Καρπάθου»** και μοιράστηκαν καλοκαιρινά μπλουζάκια με τα δύο έργα που κέρδισαν.
- Στο πλαίσιο των δράσεων ενημέρωσης και προβολής των περιοχών ολοκληρώθηκε η δημιουργία ενός **ντοκιμαντέρ για τη Μεσογειακή φώκια**, τη σημασία των περιοχών Κιμώλου και Καρπάθου και τους κύριους στόχους του προγράμματος.
- **Προβλήθηκαν δυο τηλεοπτικά μηνύματα** αφιλοκερδώς από επτά κύριους εθνικούς και πέντε περιφερειακούς τηλεοπτικούς σταθμούς, μετά την έγκρισή τους ως κοινωνικά μηνύματα από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Το 1^ο μήνυμα τόνισε την εξαιρετική σημασία των περιοχών της Κιμώλου και της Β. Καρπάθου, για την προστασία της Μεσογειακής φώκιας και του φυσικού περιβάλλοντος. Το 2^ο τηλεοπτικό μήνυμα είχε ως εξής: «Η Μεσογειακή Φώκια Monachus, θα συνεχίσει να είναι μοναδική αλλά όχι μόνη. Υποστηρίζοντας τις προσπάθειες προστασίας στην Αλόνησο, Κίμωλο και Κάρπαθο, βοηθάμε τη Monachus monachus να μην

είναι μόνη και ενισχύουμε τη θέση της στην αλυσίδα της ζωής».

- **Στο πλαίσιο των δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων και επισκεπτών των περιοχών του προγράμματος, σχεδιάστηκε και εκδόθηκε νέο έντυπο υλικό.** Τα νέα ενημερωτικά φυλλάδια, προβάλουν, μέσω πρωτότυπων ένθετων καρτών με κείμενα και φωτογραφικό υλικό, το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των περιοχών Κιμώλου – Πολυαίγου και Β. Καρπάθου – Σαρίας, τη σημασία των τοπικών πληθυσμών φώκιας για τη διατήρηση του είδους καθώς και το πρόγραμμα LIFE και τις δράσεις του. Τα φυλλάδια διανεμήθηκαν κατά την διάρκεια του καλοκαιριού από τα Κέντρα Ενημέρωσης των περιοχών και από τα γραφεία της ΜΟm στην Αθήνα.
- Από τον Απρίλιο του 2002, **οι επισκέπτες της ιστοσελίδας της ΜΟm μπορούν να ενημερωθούν αναλυτικά για το πρόγραμμα LIFE** και ειδικότερα για τη σημαντικότητα των περιοχών Κιμώλου-Πολυαίγου και Β. Καρπάθου-Σαρίας σε ότι αφορά το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, τη Μεσογειακή φώκια, τις δράσεις προστασίας που αναπτύσσονται καθώς και για την εξέλιξη του προγράμματος στις περιοχές αυτές. Η ηλεκτρονική διεύθυνση της ιστοσελίδας του προγράμματος είναι: <http://www.mom.gr/life/>.
- **Τα δορυφορικά νέα του «Δημήτρη»** (βλ. Παράρτημα, εικόνα 3). Βρέθηκε στην Κάρπαθο η νεογέννητη φώκια ο «Δημήτρης», φιλοξενήθηκε στο Κέντρο Περίθαλψης και Επανένταξης Φωκών της Μοm στην Αλόνησου και απελευθερώθηκε στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου Βορείων Σποράδων, εγκαινιάζοντας ταυτόχρονα ένα πρωτοποριακό πρόγραμμα παρακολούθησής του με δορυφορικό πομπό. Το πρόγραμμα αυτό πραγματοποιείται από τη Μοm για πρώτη φορά στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Βρετανικό Ερευνητικό Κέντρο Θαλάσσιων Θηλαστικών του St. Andrews και αναμένεται να δώσει πολλές πληροφορίες για τη βιολογία του είδους (αποστάσεις που διανύει, βάθη που καταδύεται κτλ). Όλες οι πληροφορίες που έδωσε ο δορυφόρος αποτέλεσαν αντικείμενο συστηματικής ανάλυσης και επεξεργασίας μετά το πέρας του εξαμήνου οπότε και το ζώο άλλαξε τρίχωμα και έπεσε ο πομπός από το σώμα του.

6.5.3.3. Το όραμα της επόμενης μέρας

Σε αυτά τα τέσσερα χρόνια αποκτήθηκε μία ολοκληρωμένη εικόνα της κατάστασης του πληθυσμού Μεσογειακής φώκιας, εφαρμόστηκαν πιλοτικά δράσεις προστασίας, υλοποιήσιμες από τους φορείς διαχείρισης και προβλήθηκε η αξία του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών σε ντόπιους και επισκέπτες. Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών αποτελεί ίσως το σημαντικότερο επίτευγμα του προγράμματος αφού αυτοί είναι οι μελλοντικοί χρήστες των περιοχών. Και όλα αυτά έγιναν ενώ το αρμόδιο Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ δεν έχει ακόμα εκπληρώσει τις οικονομικές του υποχρεώσεις (ύψους 150.000 €) στο πρόγραμμα αυτό. Σήμερα η ΜΟm, έχοντας στρατηγικό στόχο την δημιουργία Δικτύου Προστατευόμενων Περιοχών για την προστασία της Μεσογειακής φώκιας, δηλώνει ότι θα συνεχίσει τη δράση της και στις δύο περιοχές του προγράμματος (βλ. <http://www.mom.gr>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Έρευνα Για Τον Ρόλο Του Οικοτουρισμού Στην Ανάπτυξη Της Περιοχής Β. Καρπάθου-Σαρίας

Η έρευνα για το κατά πόσο μπορεί να συμβάλλει ο οικολογικός τουρισμός στην ανάπτυξη της περιοχής Β. Καρπάθου-Σαρίας έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο απευθύνθηκε στους επισκέπτες της νήσου Καρπάθου. Πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο νησί κατά την περίοδο 30 Ιουλίου με 10 Αυγούστου. Η διανομή των ερωτηματολογίων γινόταν σε καθημερινή βάση, κατά τις πρωινές ώρες, στις παραλίες του νησιού ενώ ένας σημαντικός αριθμός δόθηκε στο караβάκι που επέστρεφε από το χωριό Όλυμπος. Δόθηκαν 150 ερωτηματολόγια σε ενήλικες άνω των 18 ετών, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις όπου υπήρχαν οικογένειες, ζευγάρια ή παρέες δόθηκε μόνο ένα για μεγαλύτερη αξιοπιστία και εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Κατά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, γινόταν επεξήγηση της προέλευσης και του σκοπού της έρευνας και αποσαφηνίζονταν οι ερωτήσεις που μπορεί να δημιουργούσαν αμφιβολίες ή απορίες.

7.1. Περιγραφή του ερωτηματολογίου

Δόθηκαν 150 ερωτηματολόγια, όπως αναφέρθηκε, εκ των οποίων τα 90 απευθύνονταν σε ξένους τουρίστες και τα υπόλοιπα 60 σε Έλληνες τουρίστες. Έγινε αυτός ο διαχωρισμός καθώς ήταν γνωστό από επίσκεψη προηγούμενου έτους στο νησί αλλά και από πληροφορίες κατοίκων, ότι η πλειοψηφία των τουριστών προέρχεται από χώρες του εξωτερικού. Έτσι, χρησιμοποιήθηκε ένας τύπος ερωτηματολογίου προσαρμοσμένος στις ανάγκες του δείγματος: ένας στην ελληνική και ένας στην αγγλική γλώσσα. Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 3 σελίδες και περιείχε 23 ερωτήσεις κλειστού τύπου ή με προκατασκευασμένες απαντήσεις, ενώ δινόταν και η δυνατότητα στον ερωτώμενο να καταγράψει την δική του απάντηση εφόσον δεν περιλαμβανόταν στις απαντήσεις που δίνονταν ή να καταγράψει και τα σχόλια του (βλ. Παράρτημα).

Οι πρώτες τέσσερις ερωτήσεις αφορούσαν τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων όπως η ηλικία, το φύλο, ο τόπος καταγωγής και το επάγγελμα. Οι επόμενες έξι ερωτήσεις αφορούσαν ορισμένα χαρακτηριστικά της

επίσκεψης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονταν στον τρόπο επιλογής του νησιού ως τουριστικό προορισμό, στον τρόπο οργάνωσης της επίσκεψής τους, στον αριθμό των συνολικών επισκέψεων μέχρι τη δεδομένη στιγμή, στον κύριο σκοπό της επίσκεψής τους, στα κριτήρια επιλογής μιας περιοχής για διακοπές αλλά και στα οφέλη που αναζητούν να αποκομίσουν κατά την διάρκεια των διακοπών τους. Ακόμη, υπήρχαν δύο ερωτήσεις που αφορούσαν τον βαθμό περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των επισκεπτών και μια ερώτηση σχετικά με την έννοια του οικοτουρισμού. Επίσης, υπήρχαν τέσσερις ερωτήσεις σχετικά με την ΠΠ της Σαρίας, δηλαδή κατά πόσο γνωρίζουν την ύπαρξή της και την οικολογική της σημασία και αν την έχουν επισκεφτεί κατά την διάρκεια παραμονής τους στο νησί, αν θα αποτελούσε το γεγονός αυτό ένα κίνητρο για μια ακόμη επίσκεψη και αν θα ήταν διατεθειμένοι να την επισκεπτούν εφόσον υπήρχε είσοδος με πληρωμή. Τρεις ερωτήσεις αφορούσαν τον παραδοσιακό οικισμό Όλυμπος και πιο συγκεκριμένα, αν τον έχουν επισκεφτεί, τι τους έκανε μεγαλύτερη εντύπωση και σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, αν θα επιθυμούσαν να τον επισκεπτούν και να μάθουν για τον τρόπο ζωής των κατοίκων του χωριού. Τέλος, οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις έδιναν τη δυνατότητα στους ερωτώμενους να εκφράσουν την ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια τους κατά την παραμονή τους στο νησί αλλά και να προσθέσουν οποιοδήποτε σχόλιο επιθυμούν.

7.2. Στατιστική ανάλυση

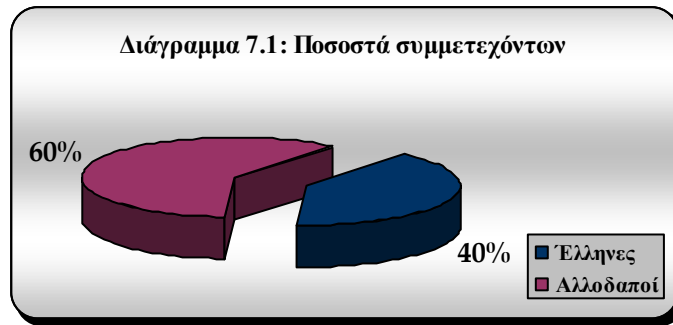
Η ανάλυση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS (Statistical Package for the Social Science). Η εισαγωγή τους στο SPSS αλλά και η δημιουργία των διαγραμμάτων έγινε με το πρόγραμμα επεξεργασία δεδομένων Microsoft Excel.

7.3. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων

Πραγματοποιώντας τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων (των απαντήσεων των Ελλήνων και ξένων τουριστών που δόθηκαν στα ερωτηματολόγια) προέκυψαν τα αποτελέσματα που αναλύονται λεπτομερώς παρακάτω. Προηγουμένως να σημειωθεί ότι αρχικά έγινε ανάλυση των δεδομένων ξεχωριστά για Έλληνες και ξένους, από τα οποία δεν προέκυψε ουσιαστική διαφορά, και όπως φαίνεται από τα διαγράμματα που παρουσιάζονται, στις περιπτώσεις όπου κρίθηκε απαραίτητο και υπήρχαν σημαντικές

διαφορές, έγινε διαχωρισμός μεταξύ Ελλήνων και ξένων.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, από τα 150 ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν, τα 60 δόθηκαν σε Έλληνες τουρίστες και τα 90 σε αλλοδαπούς. Έτσι, το ποσοστό συμμετοχής των Ελλήνων ήταν το 60% ενώ αντίστοιχα των αλλοδαπών 60%, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 7.1 που ακολουθεί.

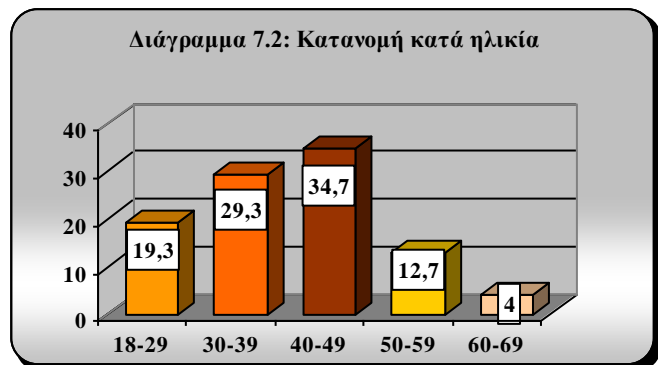

7.3.1. Κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά

Οι πρώτες τέσσερις ερωτήσεις σχετίζονται με τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων. Όσον αφορά στην ηλικία των ερωτώμενων, το μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζεται στην κατηγορία 40-49 ετών (34,7%), ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό της κατηγορίας 30-39 ετών (29,3%). Η συμμετοχή των ατόμων ηλικίας 60-69 ετών είναι πολύ μικρή (μόλις 4%), ενώ να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει καμία παρατήρηση στην κατηγορία 70 ετών και άνω κι έτσι δεν περιλαμβάνεται στον πίνακα 7.1 που ακολουθεί.

Πίνακας 7.1: Κατανομή κατά ηλικία

Ηλικία	Συχνότητα	Ποσοστό
18-29	29	19,3
30-39	44	29,3
40-49	52	34,7
50-59	19	12,7
60-69	6	4,0
Σύνολο	150	100,0

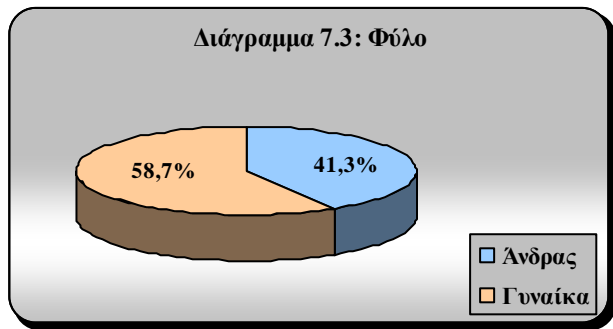

Σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων, όπως φαίνεται και στον πίνακα 7.2 αλλά και στο διάγραμμα 7.3, υπερισχύουν οι γυναίκες με ποσοστό 58,7 % έναντι των ανδρών με 41,3 %

Πίνακας 7.2: Φύλο

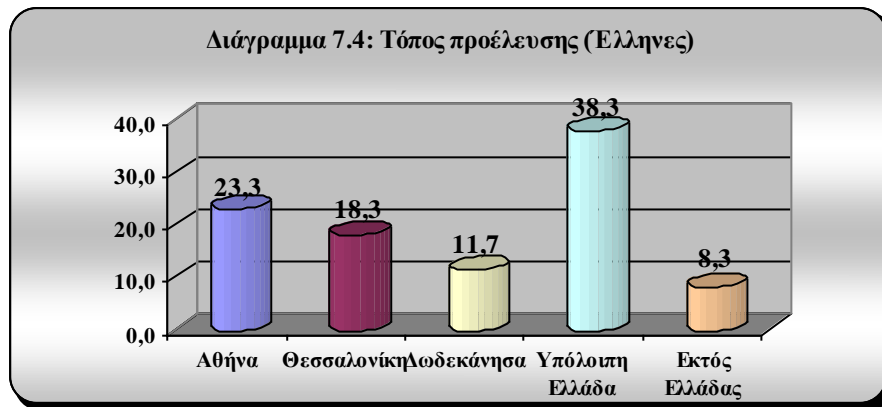
Φύλο	Συχνότητα	Ποσοστό
Ανδρας	62	41,3
Γυναίκα	88	58,7
Σύνολο	150	100,0

Διάγραμμα 7.3: Φύλο

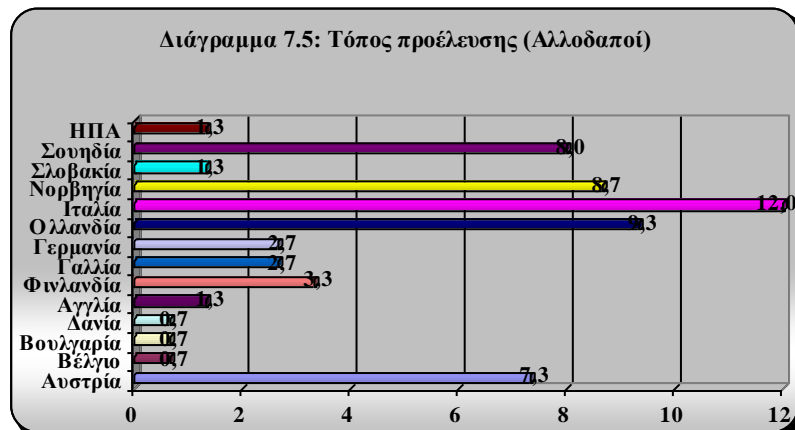
Παρακάτω παρουσιάζονται τα διαγράμματα 7.4 και 7.5 με τον τόπο καταγωγής για Έλληνες και ξένους αντίστοιχα και ο πίνακας 7.3 και το διάγραμμα 7.6 με το επάγγελμα για Έλληνες και ξένους μαζί.

Διάγραμμα 7.4: Τόπος προέλευσης (Έλληνες)

Είναι εμφανές ότι στην περίπτωση των Ελλήνων τουριστών, το μεγαλύτερο μέρος (με ποσοστό 38,3 %) προέρχεται από μέρη της Ελλάδας εκτός Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Δωδεκάνησας και πιο συγκεκριμένα από Λάρισα, Πάτρα και Κρήτη, και ακολουθούν εκείνοι που προέρχονται από Αθήνα, από Θεσσαλονίκη και από Δωδεκάνησα, ενώ υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό (8,3%) που διαμένει σε χώρες του εξωτερικού. Στην περίπτωση των ξένων τουριστών, οι περισσότεροι κατάγονται από την Ιταλία (20%), ενώ αρκετοί προέρχονται από Ολλανδία, Νορβηγία, Σουηδία και Αυστρία.

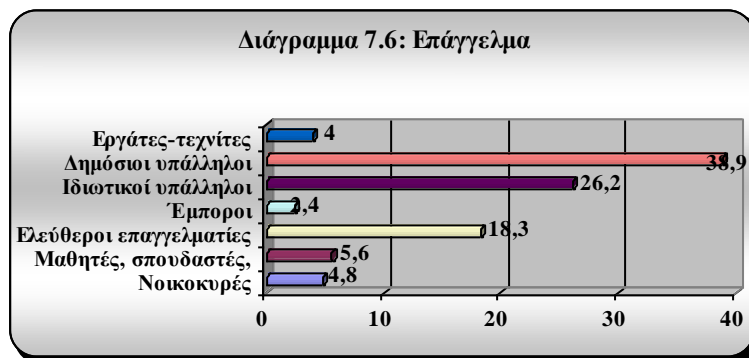
Διάγραμμα 7.5: Τόπος προέλευσης (Αλλοδαποί)

Πίνακας 7.3: Επάγγελμα

Επάγγελμα	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό
Εργάτες-τεχνίτες	5	3,3	4,0
Δημόσιοι υπάλληλοι	49	32,7	38,9
Ιδιωτικοί υπάλληλοι	33	22,0	26,2
Έμποροι	3	2,0	2,4
Ελεύθεροι επαγγελματίες	23	15,3	18,3
Μαθητές, σπουδαστές, φοιτητές	7	4,7	5,6
Νοικοκυρές	6	4,0	4,8
Σύνολο	126	84,0	100,0
Δεν απάντησαν	24	16,0	
Σύνολο	150	100,0	

Όπως φαίνεται τόσο από τον πίνακα 7.3 όσο και από το διάγραμμα 7.6 το επάγγελμα με την μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης φαίνεται να είναι εκείνο του δημοσίου υπαλλήλου (με ποσοστό 38,9%), ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό του ιδιωτικού υπαλλήλου (26,2%) αλλά και του ελεύθερου επαγγελματία (18,3%). Με χαμηλότερα ποσοστά ακολουθούν οι μαθητές – σπουδαστές - φοιτητές, οι νοικοκυρές, οι εργάτες – τεχνίτες και οι έμποροι. Να σημειωθεί ότι από τους 150 ερωτηθέντες οι 24 δεν δήλωσαν επάγγελμα είτε γιατί δεν επιθυμούσαν, είτε γιατί οι ξένοι (από Αυστρία κυρίως) δεν γνώριζαν τι σημαίνει η λέξη ‘occupation’, κι έτσι δήλωναν το μέρος / ξενοδοχείο στο οποίο διέμεναν.

7.3.2. Χαρακτηριστικά της επίσκεψης

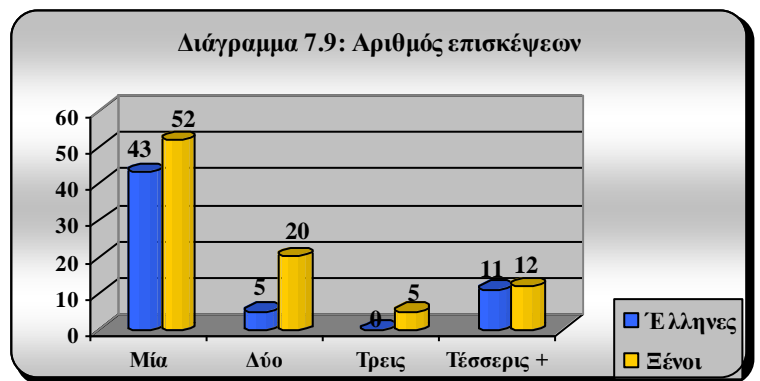
Επίσης ερωτήθηκε ο τρόπος που οι τουρίστες έμαθαν για το νησί της Καρπάθου και το επέλεξαν ως τουριστικό προορισμό, για την οποία υπάρχει δυνατότητα πολλαπλής επιλογής. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 7.7, κύρια πηγή πληροφόρησης για το νησί,

Όσον αφορά τον αριθμό των επισκέψεων στο νησί, από τον πίνακα 7.4 και το διάγραμμα 7.9 παρατηρείται ότι η πλειοψηφία τόσο των Ελλήνων όσο και των ξένων τουριστών βρισκόταν για πρώτη φορά στο νησί, ενώ πολύ λιγότεροι ήταν εκείνοι που βρισκόνταν για τέταρτη τουλάχιστον φορά. Τέλος, ελάχιστοι ήταν εκείνοι (μόλις 5 άτομα από τα 150) που βρισκόνταν για τρίτη φορά στο νησί, ενώ 1 ξένος και 1 Έλληνας δεν έδωσαν καμία απάντηση.

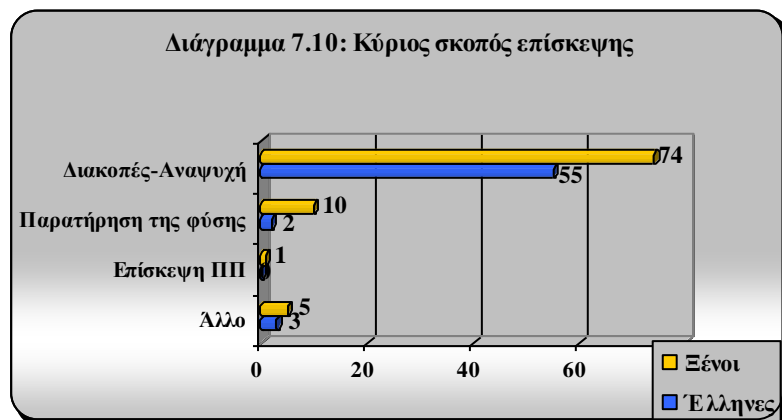
Πίνακας 7.4:

Ερώτηση 7 «Πόσες φορές έχετε έρθει;»

Αριθμός επισκέψεων	Έλληνες	Ξένοι
Μία	43	52
Δύο	5	20
Τρεις	0	5
Τέσσερις +	11	12
Σύνολο	59	89

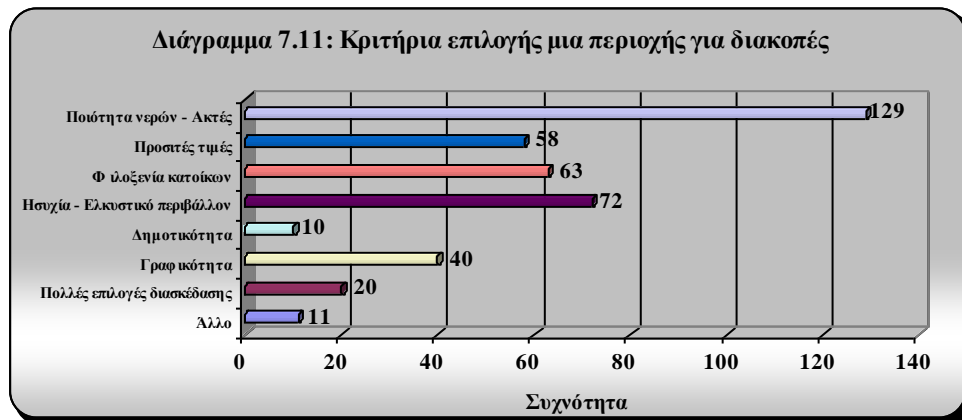

Ακόμη, ζητήθηκε να αναφερθεί ο κύριος σκοπός επίσκεψης με δυνατότητα επιλογής μιας από τέσσερις απαντήσεις. Από το επόμενο διάγραμμα γίνεται αντιληπτό πως η πλειοψηφία των τουριστών (86%) επισκέφτηκε το νησί αποκλειστικά για διακοπές και λόγους αναψυχής. Μόνο 12 άτομα από τα 150 (8%) επέλεξαν το νησί για παρατήρηση της φύσης ενώ το 5,3% για άλλους λόγους όπως η επίσκεψη συγγενικού προσώπου ή για λόγους εργασίας. Ένα αμελητέο ποσοστό (μόλις 0,7%) επέλεξε ως κύριο σκοπό την επίσκεψη της ΠΠ, κάτι που προφανώς δικαιολογείται από τη μη γνώση της ύπαρξής της.

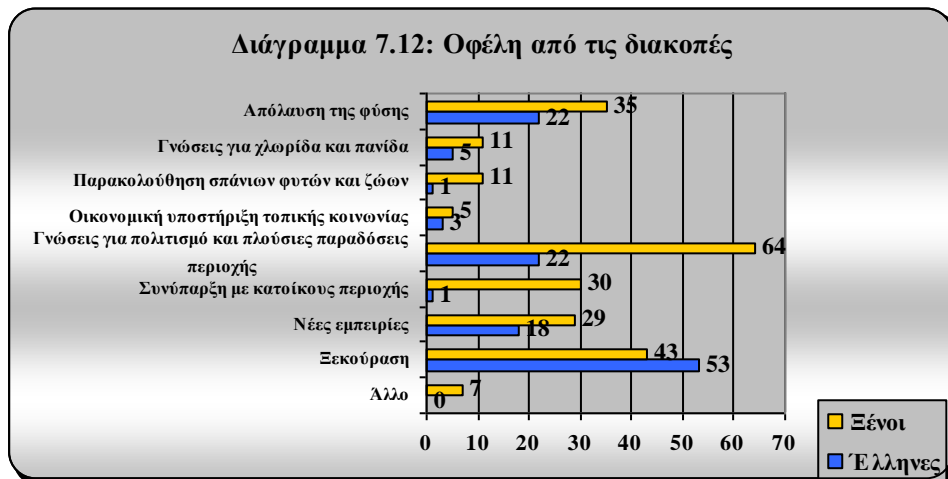

Επιπλέον, ερευνήθηκε ποια είναι τα κριτήρια με τα οποία επιλέγουν οι τουρίστες

μια περιοχή για διακοπές, στην οποία δίνονται οκτώ απαντήσεις και υπάρχει δυνατότητα πολλαπλής απάντησης. Σύμφωνα, λοιπόν, με το διάγραμμα 7.11 η πλειοψηφία των ερωτώμενων (129 από τους 150) δηλώνει πως ένα από τα κριτήρια επιλογής μιας περιοχής για διακοπές είναι η ποιότητα νερών – ακτές με ποσοστό 86%. Ιδιαίτερη βαρύτητα, όμως δίνουν στην ησυχία – ελκυστικό περιβάλλον αλλά και στην φιλοξενία των κατοίκων και στις προσιτές τιμές. Η επιλογή ‘Δημοτικότητα’ κατέχει ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 6,7%. Άλλα κριτήρια που δόθηκαν για την επιλογή μιας περιοχής είναι η εύκολη πρόσβαση και οι τακτικές συγκοινωνίες, η ιστορία και ο πολιτισμός μιας περιοχής, ενώ δύο άτομα δήλωσαν ότι επιθυμούν τον συνδυασμό των αναφερθέντων κριτηρίων.

Εκτός των κριτηρίων, ζητήθηκε από τους τουρίστες να εκφράσουν τα οφέλη που επιθυμούν να αποκομίσουν κατά την διάρκεια των διακοπών τους με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής. Το μεγαλύτερο συνολικό ποσοστό συγκέντρωσε η απάντηση ‘Ξεκούραση’ (64%), ενώ ελάχιστα από αυτή απέχει η απάντηση ‘Γνώσεις για τον πολιτισμό και τις πλούσιες παραδόσεις της περιοχής’ με ποσοστό 57,3%. Αρκετοί ήταν, επίσης, εκείνοι (Ελληνες και ξένοι) που δήλωσαν ως οφέλη από τις διακοπές την ‘Απόλαυση της φύσης’ και τις ‘Νέες εμπειρίες’. Ακόμη, με ποσοστό 4,7% δόθηκε η απάντηση ‘Άλλο’, στην οποία δήλωσαν ότι επιθυμούν τον συνδυασμό όλων των επιλογών ή τα σπορ και την πεζοπορία.

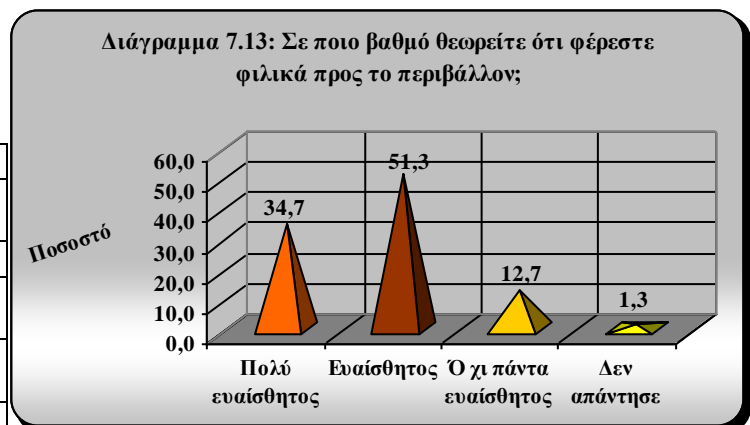

7.3.3. Βαθμός περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης

Ακόμη, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν δυο ερωτήσεις που αφορούν τον βαθμό περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των επισκεπτών. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζοντας κατά πόσο οι τουρίστες φέρονται φιλικά προς το περιβάλλον κατά την διάρκεια της επίσκεψης τους, διαπιστώθηκαν τα εξής: λίγοι παραπάνω από τους μισούς (52%) θεωρούν τους εαυτούς τους ευαίσθητους, ενώ το 35,1% πολύ ευαίσθητους. Ένας μικρός αριθμός (ποσοστό 12,8%) απάντησε ότι δεν είναι πάντα ευαίσθητοι, ενώ κανείς δεν επέλεξε την απάντηση ‘καθόλου ευαίσθητος’ καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα έδειχνε ότι δεν σέβεται και ότι βλάπτει το περιβάλλον.

Πίνακας 7.5: Ερώτηση 11 «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε τον εαυτό σας ότι φέρεται φιλικά προς το περιβάλλον;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Πολύ ευαίσθητος	52	34,7
Ευαίσθητος	77	51,3
Όχι πάντα ευαίσθητος	19	12,7
Δεν απάντησε	2	1,3
Σύνολο	150	100,0

Σε επόμενη ερώτηση τέθηκε το ζήτημα της επαφής με τη φύση, και πιο

συγκεκριμένα ποιο μέρος των διακοπών τους είναι πρόθυμοι οι τουρίστες να αφιερώσουν για να έρθουν σε επαφή με τη φύση. Οι απαντήσεις που δίνονται είναι ‘μικρό’, ‘μεγάλο’ και ‘καθόλου’ και έχουν ως εξής: το μεγαλύτερο ποσοστό (53%) δόθηκε στην απάντηση ‘μεγάλο’, αρκετά σημαντικό είναι και εκείνο το ποσοστό που επέλεξε να απαντήσει ότι αφιερώνει μικρό μέρος των διακοπών του για να έρθει σε επαφή με τη φύση (43%), ενώ με τεράστια διαφορά ακολουθεί το ποσοστό εκείνων που απάντησαν ‘καθόλου’ (3%).

Πίνακας 7.6: Ερώτηση 12

«Ποιο μέρος των διακοπών σας είστε πρόθυμοι να αφιερώσετε για να έρθετε σε επαφή με τη φύση;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Μικρό	65	43,3
Μεγάλο	79	52,7
Καθόλου	4	2,7
Δεν απάντησε	2	1,3
Σύνολο	150	100,0

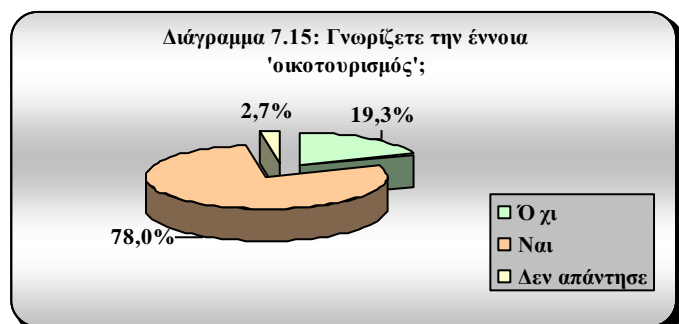

7.3.4. ‘Τι είναι οικοτουρισμός;’

Στο ερωτηματολόγιο συμπεριλήφθηκε και μια ερώτηση η οποία εξετάζει κατά πόσο οι ερωτώμενοι γνωρίζουν την έννοια του οικοτουρισμού. Η πλειοψηφία δηλώνει ότι γνωρίζει (80,1%), ενώ το 19,9% δηλώνει όχι. Ακόμη, ένα μικρό ποσοστό δεν έδωσε καθόλου απάντηση (2,7%).

Πίνακας 7.7: Ερώτηση 13 «Η έννοια ‘οικοτουρισμός’ σας είναι οικεία; Την γνωρίζετε;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	29	19,3
Ναι	117	78,0
Δεν απάντησε	4	2,7
Σύνολο	150	100,0

7.3.5. ΠΠ Σαρίας

Στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνονταν και ερωτήσεις που αφορούν την ΠΠ της Σαρίας. Πιο συγκεκριμένα, σε πρώτη φάση ερευνήθηκε κατά πόσο οι επισκέπτες γνωρίζουν την ύπαρξη της ΠΠ της Σαρίας και για την οικολογική της σημασία. Περισσότεροι από τους μισούς αγνοούν την ύπαρξη της ενώ το 1/3 περίπου του συνόλου δηλώνει ότι την γνωρίζει.

Πίνακας 7.8: Ερώτηση 14
«Γνωρίζετε την ύπαρξη της ΠΠ Σαρίας;»

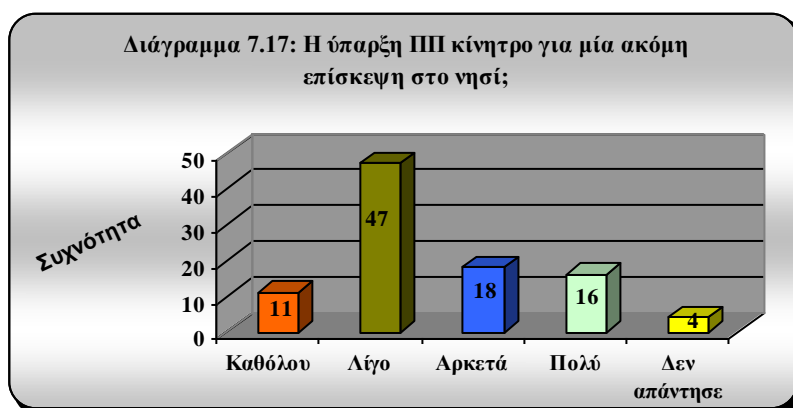
Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	96	64
Ναι	53	35,3
Δεν απάντησε	1	0,7
Σύνολο	150	100

Η επόμενη ερώτηση απευθύνεται μόνο σε αυτούς που απάντησαν 'Όχι' στην προηγούμενη ερώτηση, δηλαδή στα 96 από τα 150 άτομα. Ρωτάται, λοιπόν, κατά πόσο το γεγονός ότι υπάρχει στο νησί μια περιοχή αξιόλογης οικολογικής σημασίας, θα αποτελούσε ένα κίνητρο για μία ακόμη επίσκεψη στο μέλλον. Οι μισοί σχεδόν απάντησαν 'Λίγο', οι υπόλοιπες απαντήσεις κατανεμήθηκαν στις ίδιες περίπου τιμές, ενώ 4 από τους 96 προτίμησαν να μην απαντήσουν.

Πίνακας 7.9: «Αν όχι, κατά πόσο θα αποτελούσε η ύπαρξη ΠΠ ένα κίνητρο για μια ακόμη επίσκεψη στο νησί;»

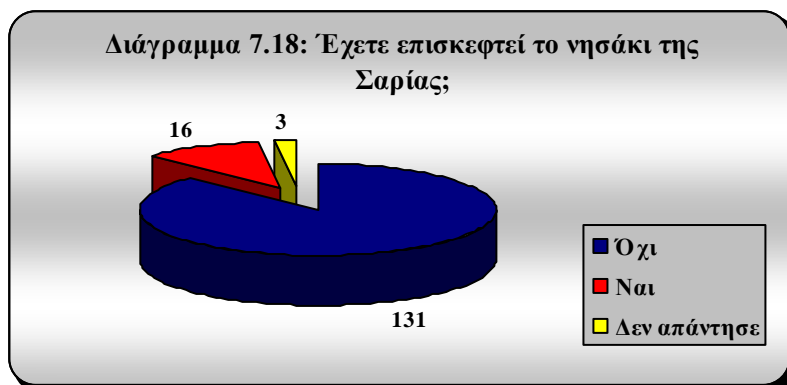
Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	11	7,3
Λίγο	47	31,3
Αρκετά	18	12,0
Πολύ	16	10,7
Δεν απάντησε	4	2,7
Σύνολο	96	64,0

Επίσης, αναζητήθηκε να προσδιοριστεί ο αριθμός εκείνων που επισκέφθηκαν το νησάκι της Σαρίας. Η πλειοψηφία δεν το επισκέφθηκε (87,3), ενώ μόλις 16 άτομα από τα 150 απάντησαν 'Ναι'. Σε 3 ερωτηματολόγια δεν δόθηκε καμία απάντηση.

Πίνακας 7.10: Ερώτηση 16 «Έχετε επισκεφτεί το νησάκι της Σαρίας;»

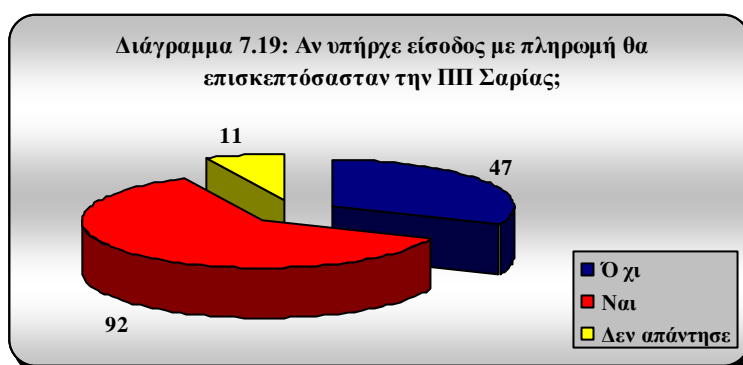
Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	131	87,3
Ναι	16	10,7
Δεν απάντησε	3	2,0
Σύνολο	150	100,0

Σκόπιμο κρίθηκε να ερευνηθεί κατά πόσο θα ήταν διατεθειμένοι οι τουρίστες να επισκεφτούν την ΠΠ της Σαρίας, αν υπήρχε είσοδος με πληρωμή. Ένα ικανοποιητικό ποσοστό απάντησε θετικά στην ερώτηση (61,3%), ενώ το μισό περίπου αυτού (31,3%) αρνητικά. Ένα μικρό αλλά όχι αμελητέο ποσοστό (7,3%) δεν έδωσε καμία απάντηση, δηλώνοντας στις περισσότερες περιπτώσεις ότι εξαρτάται από την τιμή που θα υπήρχε στην είσοδο.

Πίνακας 7.11: Ερώτηση 17 «Αν στην περιοχή υπήρχε μία είσοδος με πληρωμή, θα την επισκεπτόσασταν;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	47	31,3
Ναι	92	61,3
Δεν απάντησε	11	7,3
Σύνολο	150	100,0

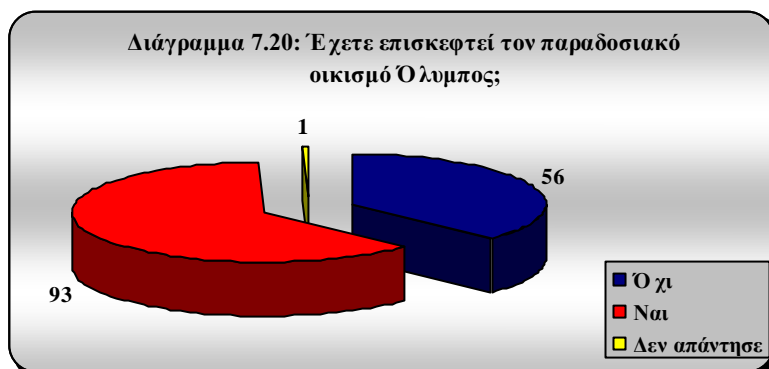
7.3.6. Παραδοσιακός οικισμός Όλυμπος

Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούν τον οικισμό της Ολύμπου και πιο συγκεκριμένα, με την πρώτη εξετάζεται πόσοι επισκέφθηκαν το χωριό Όλυμπος. Τα 2/3 σχεδόν των ερωτώμενων είχε ήδη επισκεφτεί το χωριό, αλλά αξίζει να σημειωθεί ότι εκείνοι που

απάντησαν ‘Όχι’ σημείωσαν δίπλα ότι έχουν σκοπό να το επισκεφτούν.

Πίνακας 7.12:Ερώτηση 18
«Έχετε επισκεφτεί τον
παραδοσιακό οικισμό
Όλυμπος;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	56	37,3
Ναι	93	62,0
Δεν απάντησε	1	0,7
Σύνολο	150	100,0

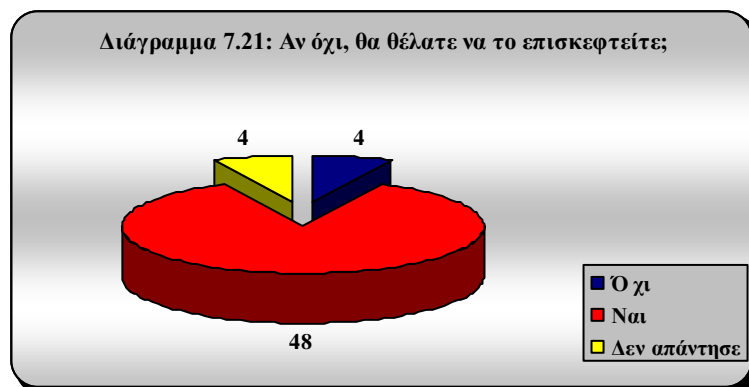
Στη συνέχεια ζητήθηκε από όσους επισκέφθηκαν ήδη την περιοχή να αναφέρουν τι τους έκανε μεγαλύτερη εντύπωση. Οι περισσότεροι έμεινα έκπληκτοι από τον τρόπο δόμησης του οικισμού και την αρχιτεκτονική των κτιρίων (υπάρχει μία είσοδος για το χωριό, είναι αμφιθεατρικά χτισμένο και είναι χαρακτηριστικό ότι η σκεπή του ενός ιδιοκτήτη αποτελεί την αυλή του άλλου - μέσα στο χωριό δεν υπάρχουν δρόμοι παρά μόνο μικρά σοκάκια και αμέτρητα σκαλοπάτια). Η εκπληκτική θέα, η τοποθεσία και το περιβάλλον και η φύση αναφέρθηκαν από την πλειοψηφία όσων επισκέφθηκαν το χωριό. Ακόμη, αρκετοί δήλωσαν ότι εντυπωσιάστηκαν από την διατήρηση των ηθών και εθίμων, την ιστορία του χωριού και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων, όπου οι γυναίκες ντύνονται σε καθημερινή βάση με τις παραδοσιακές τους στολές, ψήνουν τα φαγητά και το ψωμί στους παραδοσιακούς φούρνους του χωριού και γενικά αποτελούν τους στυλοβάτες του σπιτιού. Επιπλέον, σε πολλούς άρεσε η φιλοξενία και η φιλικότητα των ανθρώπων που ζουν εκεί. Επίσης, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που παρατήρησαν τους ανεμόμυλους και τα αμέτρητα εκκλησάκια του χωριού. Ωστόσο, υπήρχαν και κάποιοι που δυσαρεστήθηκαν από την υπερβολική τουριστική εκμετάλλευση ενώ άλλοι δήλωσαν ότι είναι πολύ απομονωμένο και απομακρυσμένο από το υπόλοιπο νησί.

Στην επόμενη ερώτηση ζητείται από όσους δεν το έχουν ήδη επισκεφτεί να εκφράσουν αν θα ήθελαν να το επισκεφθούν και να μάθουν για τον τρόπο ζωής των κατοίκων. Η πλειοψηφία, φυσικά, απάντησε θετικά (48 από τους 56).

Πίνακας 7.13:
Ερώτηση 20 «Αν όχι, θα θέλατε να το επισκεφτείτε;»

Απάντηση	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	4	2,7
Ναι	48	32,0
Δεν απάντησε	4	2,7
Σύνολο	56	37,3

7.3.7. Σχόλια

Οι τρεις τελευταίες ερωτήσεις δίνουν την δυνατότητα στους ερωτώμενους να εκφράσουν την ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεία τους από την παραμονή τους στο νησί αλλά και να προσθέσουν κάποιο σχόλιο, εφόσον το επιθυμούν. Αρχικά, ρωτάται εάν έχουν απολαύσει την παραμονή τους στο νησί μέχρι τη δεδομένη στιγμή, όπου όλοι απάντησαν θετικά (100%). Κατά συνέπεια, στην επόμενη ερώτηση, η οποία απευθυνόταν μόνο σε αυτούς που απάντησαν αρνητικά στην προηγούμενη, δεν υπήρξε καμία απάντηση (0%).

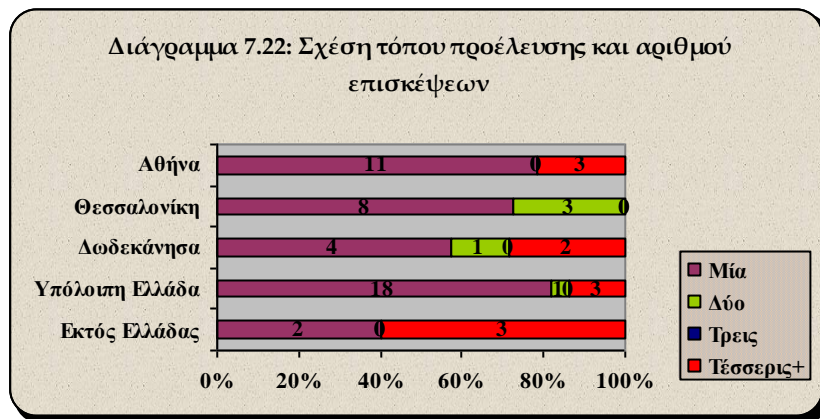
Τέλος, δόθηκε η δυνατότητα στους ερωτώμενους να προσθέσουν οποιοδήποτε σχόλιο επιθυμούν. Ξεκινώντας από τα θετικά σχόλια, πολλοί ήταν εκείνοι που δήλωσαν ότι η Κάρπαθος είναι ένα πολύ όμορφο, μικρό και ήσυχο νησί το οποίο θα πρέπει να παραμείνει όπως είναι και να μην αναπτυχθεί άλλο τουριστικά (δόμηση κτλ) γιατί θα χάσει την ταυτότητα του. Επίσης, αρκετοί δήλωσαν ότι οι κάτοικοι είναι ευγενικοί, φιλόξενοι και καλοί με τους ξένους τουρίστες αλλά και ότι σίγουρα στο μέλλον θα επισκεφτούν ξανά το νησί. Επιπλέον, ορισμένοι εντυπωσιάστηκαν από τις πολλές και γραφικές παραλίες που διαθέτει αλλά και από το φαγητό.

Όσον αφορά στα αρνητικά σχόλια, υπήρξε δυσαρέσκεια για τα μη επαρκή και καθόλου συχνά δρομολόγια για την πρόσβαση στην Κάρπαθο τόσο αεροπορικώς όσο και ακτοπλοϊκώς, αλλά και για τα πολύ λίγα δρομολόγια των λεωφορείων και των πλοίων στο εσωτερικό του νησιού. Ακόμη, αρκετοί δήλωσαν ότι το οδικό δίκτυο δεν είναι ικανοποιητικό και ότι θα πρέπει να βελτιωθεί. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των τουριστών φάνηκε δυσαρεστημένη από την έλλειψη κάδων απορριμμάτων και κατά συνέπεια την ύπαρξη αναρίθμητων σκουπιδιών τόσο στις παραλίες όσο και σε άλλους δημόσιους χώρους, δηλώνοντας ότι θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην καθαριότητα αλλά και να υπάρχει σεβασμός προς το

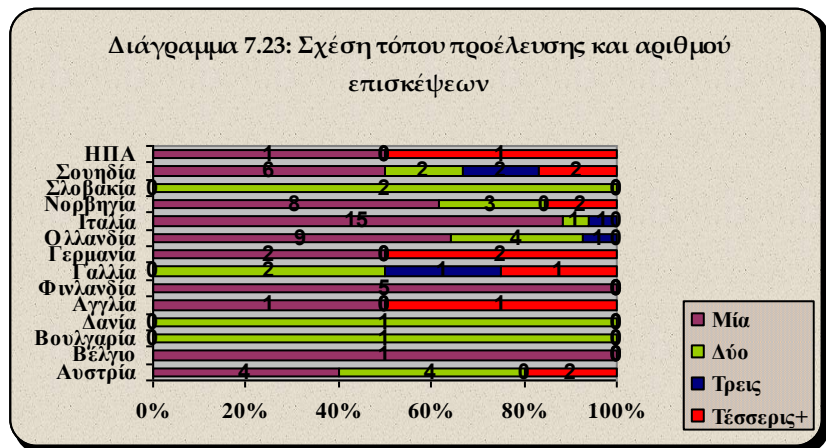
περιβάλλον.

7.3.8. Συσχετίσεις μεταβλητών

Αρχικά θα ερευνηθεί η σχέση μεταξύ του τόπου προέλευσης και του αριθμού επισκέψεων για Έλληνες (Διάγραμμα 7.22) και ξένους (Διάγραμμα 7.23) ξεχωριστά. Σύμφωνα, λοιπόν, με το πρώτο διάγραμμα, η πλειοψηφία των τουριστών που προέρχονται από την Αθήνα, την Θεσσαλονίκη, τα Δωδεκάνησα αλλά και την υπόλοιπη Ελλάδα βρίσκονταν για πρώτη φορά στο νησί, ενώ από τους Έλληνες του εξωτερικού οι περισσότεροι είχαν ξαναέρθει άλλες τουλάχιστον τρεις φορές.

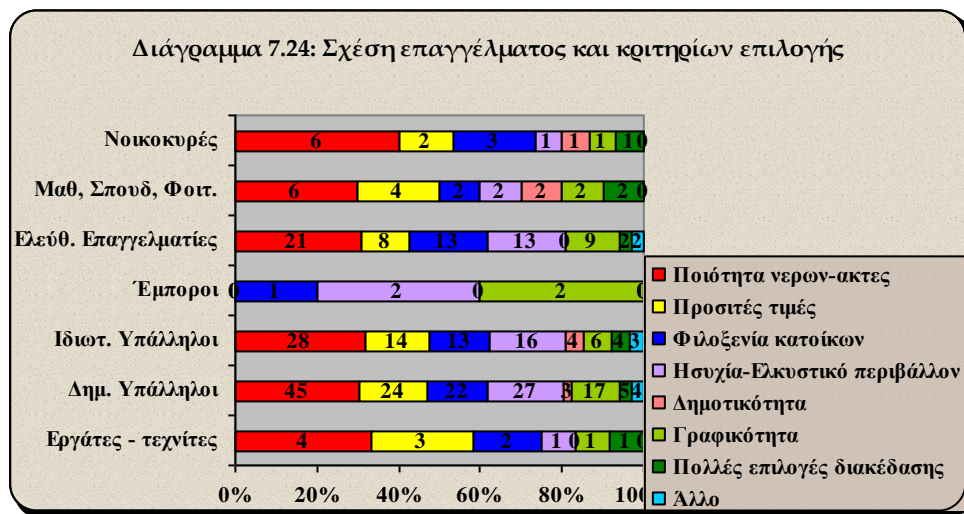
Όσον αφορά στους ξένους, αυτοί που κατάγονται από τις χώρες του Βελγίου, της Φινλανδίας, της Ολλανδίας, της Ιταλίας, της Νορβηγίας και της

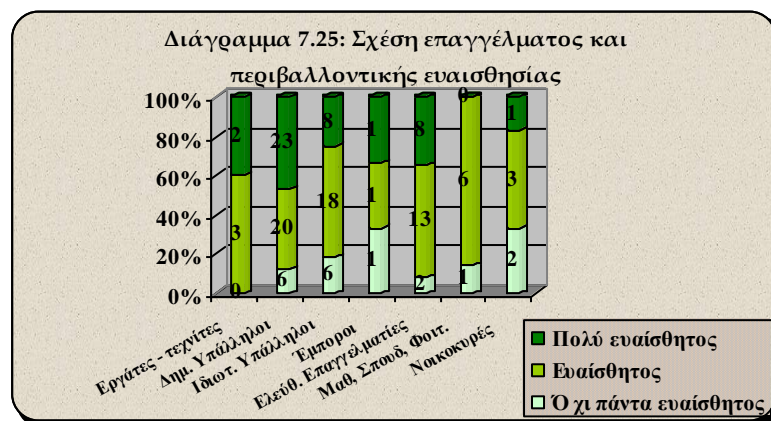
Σουηδίας, βρίσκονταν για πρώτη φορά στο νησί, ενώ πάνω από τέσσερις φορές το επισκέφτηκαν τουρίστες από την Αυστρία, τη Γερμανία αλλά και με ένα μικρό ποσοστό ορισμένοι από τη Σουηδία και τη Νορβηγία.

Στη συνέχεια εξετάζεται η σχέση του επαγγέλματος των τουριστών τόσο με τα κριτήρια επιλογής μια περιοχής για διακοπές όσο και με την περιβαλλοντική ευαισθησία αλλά και τις πηγές πληροφόρησης για το νησί της Καρπάθου. Αυτό που

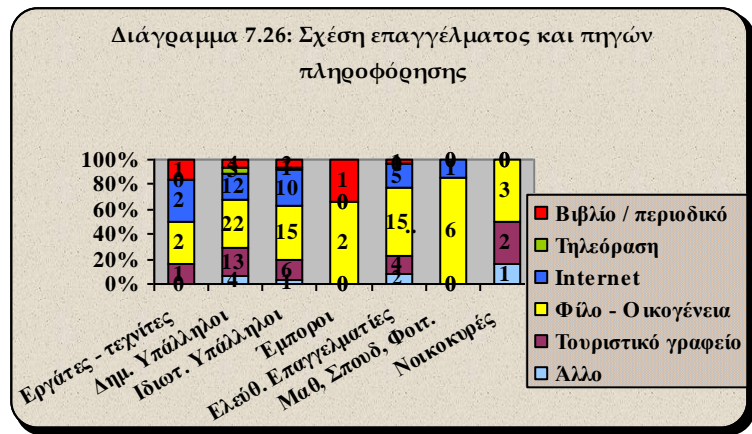
παρατηρείται από το διάγραμμα 7.24 είναι ότι η πλειοψηφία από κάθε κατηγορία επαγγέλματος, με εξαίρεση το επάγγελμα του εμπόρου, αναζητά καλή ποιότητα νερών και ακτών. Τα κριτήρια με το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνουν η 'ησυχία και το ελκυστικό περιβάλλον' αλλά και η 'φιλοξενία των κατοίκων', τα οποία δηλώνονται από όλες τις ομάδες με τον ίδιο σχεδόν βαθμό. Η επιλογή 'Άλλο' σημειώθηκε μόνο από τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους δημοσίους αλλά και τους ιδιωτικούς υπαλλήλους.

Από το διάγραμμα 7.25, οι πιο ευαισθητοποιημένοι περιβαλλοντικά φαίνεται να είναι οι δημόσιοι υπάλληλοι (23 από τους 49 $\Rightarrow$ 46,9%), ενώ η λιγότερο ευαισθητοποιημένη η κατηγορία των μαθητών -σπουδαστών-φοιτητών όπου κανένας δεν δήλωσε 'Πολύ ευαίσθητος'.

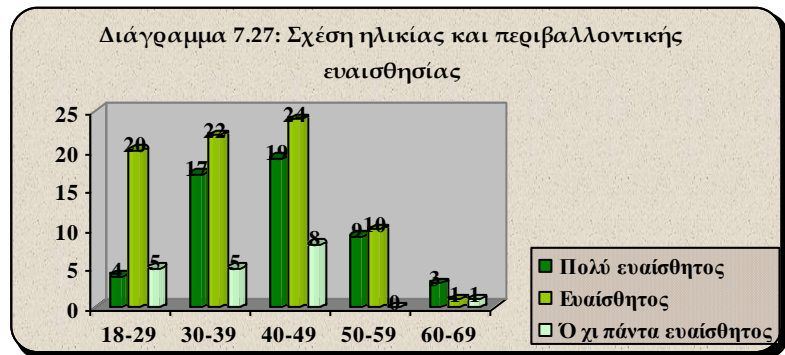

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι μαθητές-σπουδαστές-φοιτητές έμαθαν για την Κάρπαθο από κάποιο φίλο ή συγγενή, ενώ αρκετοί είναι εκείνοι που πληροφορήθηκαν από το Internet αλλά και από τουριστικό γραφείο όσον αφορά τους δημοσίους και ιδιωτικούς υπάλληλους. Από την τηλεόραση ενημερώθηκαν μόνο οι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, ενώ την κατηγορία ‘Άλλο’ επέλεξαν οι δημόσιοι, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι νοικοκυρές.

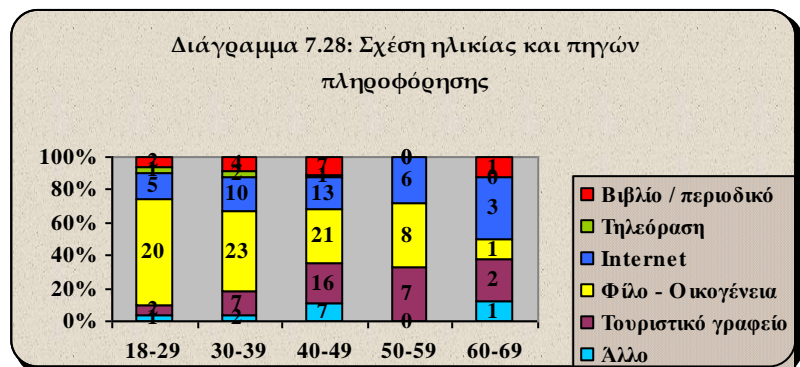

Έπειτα εκτιμήθηκε η σχέση μεταξύ ηλικίας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας, τρόπων πληροφόρησης, κύριου σκοπού επίσκεψης αλλά και κριτηρίων επιλογής μιας περιοχής για διακοπές.

Όσον αφορά στην πρώτη σχέση, περισσότερο ευαισθητοποιημένα για το περιβάλλον φαίνεται να είναι τα άτομα ηλικίας 50-59 χρόνων, καθώς δήλωσαν μόνο τις δύο πρώτες κατηγορίες, ενώ λιγότερο τα άτομα ηλικίας 40-49 ετών καθώς εμφανίζουν το μεγαλύτερο ποσοστό στην κατηγορία ‘Όχι πάντα ευαίσθητος’.

Από το διάγραμμα 28, φαίνεται ότι τα άτομα ηλικίας 18-29 ετών ενημερώθηκαν κυρίως από φίλο ή συγγενή. Στην κατηγορία ‘50-59 ετών’

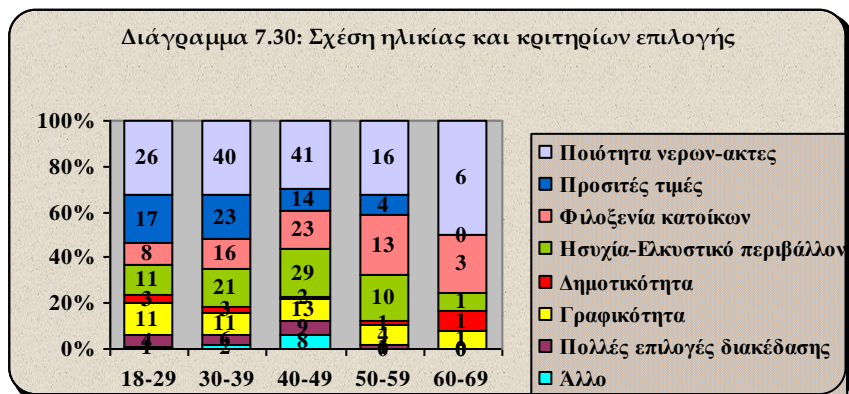

τα ποσοστά είναι σχεδόν ισοκαταναμημένα μεταξύ των κατηγοριών 'Internet', 'Φίλο-οικογένεια' και 'Τουριστικό γραφείο', με τις άλλες πηγές πληροφόρησης να εκλείπουν. Από την 'Τηλεόραση', με μικρά ποσοστά βέβαια, ενημερώθηκαν τα άτομα ηλικίας '18-29' και '30-39' ετών.

Ακόμη, ερευνήθηκε η σχέση μεταξύ ηλικίας και κύριου σκοπού επίσκεψης, όπου από το διάγραμμα 29 συμπεραίνουμε τα εξής: αρχικά είναι εμφανές ότι όλες οι ομάδες ηλικιών δηλώνουν ως κύριο σκοπό επίσκεψης τις 'Διακοπές - αναψυχή' με το μεγαλύτερο ποσοστό να εμφανίζεται στην κατηγορία '40-49 ετών'. Το μεγαλύτερο ποσοστό για την 'Παρατήρηση της φύσης' δηλώθηκε από τα άτομα ηλικίας '18-29 ετών', ενώ είναι άξιο σχολιασμού το γεγονός ότι την επιλογή 'Επίσκεψη της ΠΠ Σαρίας' έκανε ένα μόνο άτομο ηλικίας '30-39 ετών'.

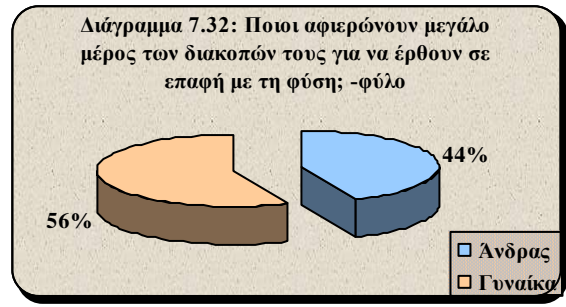
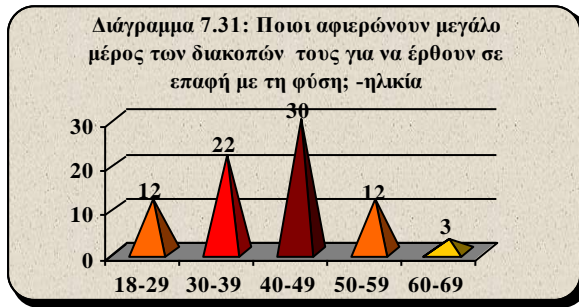

Όσον αφορά στη σχέση ηλικίας και κριτηρίων επιλογής μιας περιοχής για διακοπές, όλες οι ομάδες ηλικιών, με εξαίρεση τα άτομα

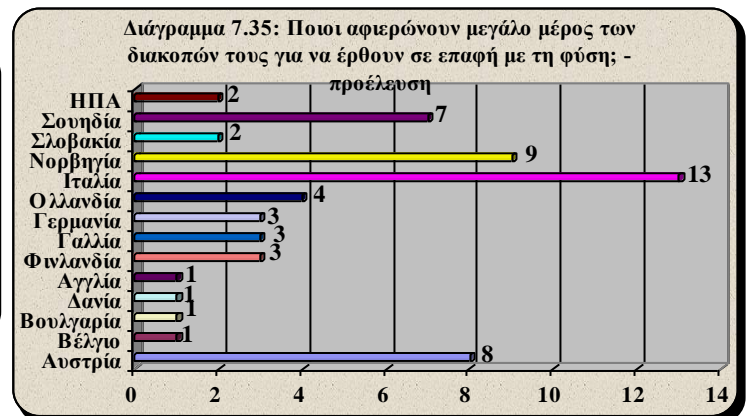
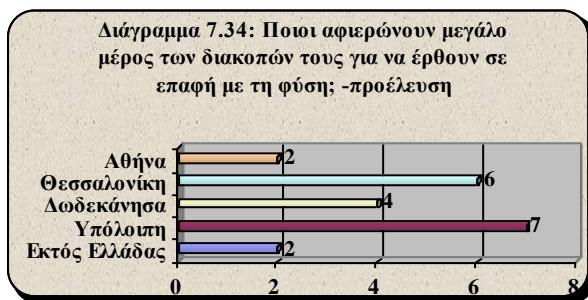

ηλικίας '60-69 χρόνων', επιθυμούν 'Προσιτές τιμές' με τα μεγαλύτερα ποσοστά να εμφανίζονται στις δύο πρώτες ομάδες ('18-29' και '30-39'). Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με το κριτήριο 'Πολλές επιλογές διασκέδασης' και είναι λογικό να προτιμάται από την πλειοψηφία των μικρότερων ηλικιών. Τα άλλα κριτήρια επιλέγονται από όλες τις ομάδες χωρίς ουσιαστικές διαφορές στον βαθμό προτίμησης.

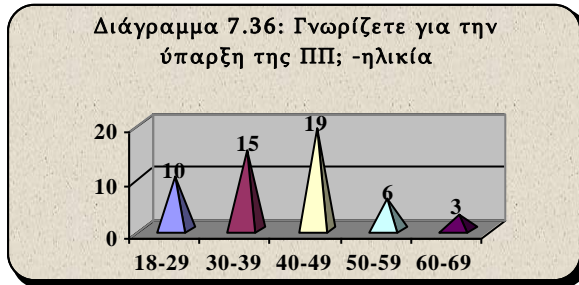
Επίσης εξετάστηκαν τα χαρακτηριστικά εκείνων που επέλεξαν την απάντηση ‘Μεγάλο’ στην ερώτηση ‘Ποιο μέρος των διακοπών σας είστε πρόθυμοι να αφιερώσετε για να έρθετε σε επαφή με τη φύση;’. Έτσι, οι περισσότεροι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα ‘40-49 χρόνων’ (διάγραμμα 7.31), είναι γυναίκες με ποσοστό 56% (διάγραμμα 7.32) κατέχουν το επάγγελμα του δημοσίου υπαλλήλου (διάγραμμα 7.33), προέρχονται

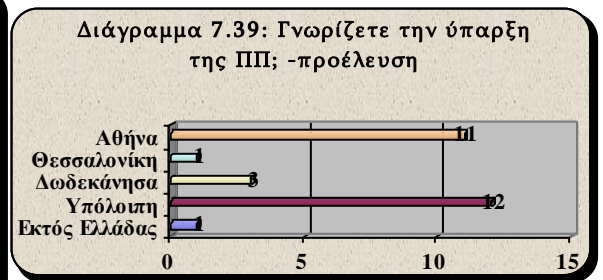
από τη Θεσσαλονίκη και από περιοχές της υπόλοιπης Ελλάδας, εκτός Αθηνών και Δωδεκάνησου, όσον αφορά τους Έλληνες (διάγραμμα 7.34) και από Ιταλία όσον αφορά τους ξένους (διάγραμμα 7.35).

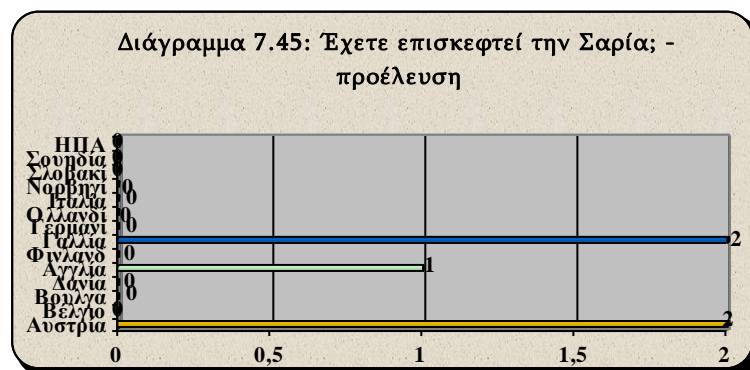
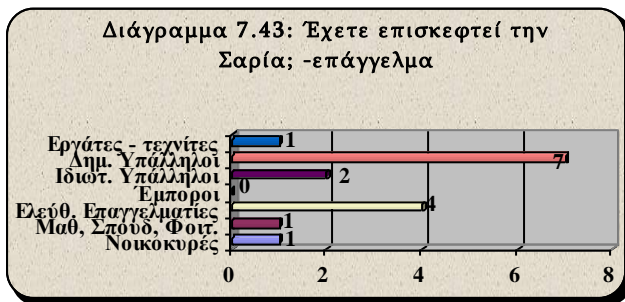
Έπειτα, ερευνήθηκαν τα χαρακτηριστικά εκείνων που δήλωσαν στην ερώτηση 14 ότι γνωρίζουν για την ύπαρξη της ΠΠ της Σαρίας. Έτσι, οι περισσότεροι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα ‘40-49 χρόνων’ (διάγραμμα 7.36), είναι γυναίκες με ποσοστό 60% (διάγραμμα 7.37), κατέχουν το επάγγελμα του δημοσίου υπαλλήλου (διάγραμμα 7.38),

προέρχονται κυρίως από την Αθήνα και την υπόλοιπη Ελλάδα (εκτός δηλαδή Θεσσαλονίκης και Δωδεκανήσων), όσον αφορά τους Έλληνες (διάγραμμα 7.39) και από την Αυστρία όσον αφορά τους ξένους (διάγραμμα 7.40).

Ακόμη, κρίθηκε απαραίτητο να εξεταστούν τα χαρακτηριστικά όσων δήλωσαν στην ερώτηση 16 ότι επισκέφτηκαν την ΠΠ της Σαρίας. Έτσι, οι περισσότεροι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των '40-49 χρόνων' (διάγραμμα 7.41), είναι γυναίκες με ποσοστό 56% (διάγραμμα 7.42), κατέχουν το επάγγελμα του δημοσίου υπαλλήλου (διάγραμμα 7.43) και προέρχονται από την Αθήνα όσον αφορά στους Έλληνες (διάγραμμα 7.44), και από τη Γαλλία και την Αυστρία όσον αφορά στους ξένους (διάγραμμα 7.45).

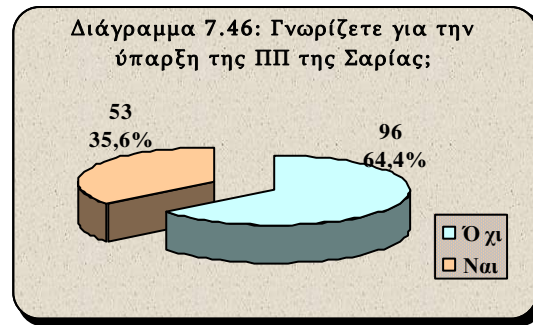

Τέλος, ερευνήθηκε αν αυτοί που δήλωσαν ότι γνωρίζουν για την ΠΠ της Σαρίας, δήλωσαν επίσης ότι την επισκέφτηκαν. Από τον πίνακα 7.14 φαίνεται ότι **53** άτομα δήλωσαν ότι την γνωρίζουν. Από αυτά τα **53** άτομα, όμως, μόλις **15** επισκέφτηκαν την περιοχή (πίνακας 17.15 και διάγραμμα 7.47). Επίσης, υπάρχει και ένα άτομο το οποίο γνωρίζει την περιοχή, επέλεξε όμως να μην δώσει απάντηση για το αν την επισκέφτηκε.

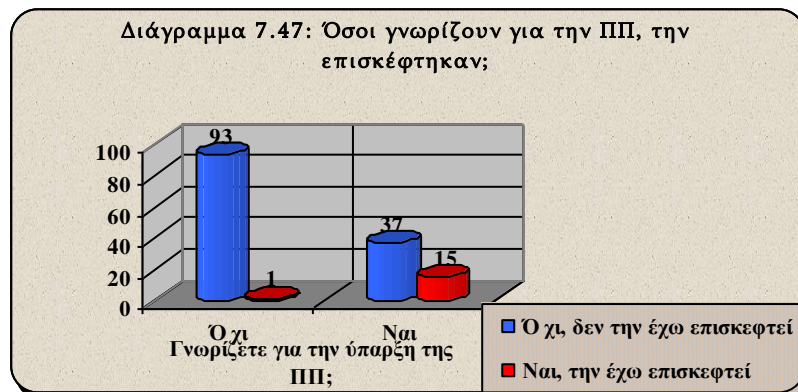
Πίνακας 7.14: Γνωρίζετε για την ύπαρξη της Σαρίας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι	96	64,4
Ναι	53	35,6
Σύνολο	149	100,0

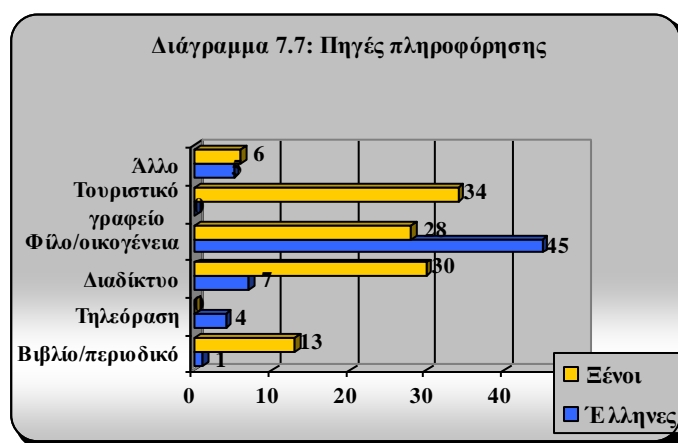

Πίνακας 7.15: Όσοι γνωρίζουν για την ΠΠ, την επισκέφτηκαν;

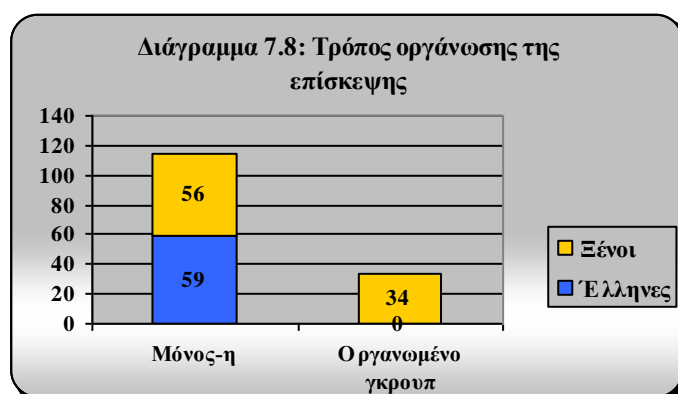
Γνωρίζετε;	Την έχετε επισκεφτεί;		Σύνολο
	Όχι	Ναι	
Όχι, δεν την γνωρίζω	93	1	94
Ναι, την γνωρίζω	37	15	52
Σύνολο	130	16	

όσον αφορά στους Έλληνες, αποτελεί η ενημέρωση από φίλους και συγγενείς (72,6%), ενώ μόλις 7 άτομα δήλωσαν ότι ενημερώθηκαν από το Διαδίκτυο και 4 άτομα ότι άκουσαν και είδαν κάτι από την τηλεόραση. Από τους ξένους το μεγαλύτερο ποσοστό (30,6%) ενημερώθηκε από ταξιδιωτικό γραφείο, ακολουθούμενο από το 27% που ενημερώθηκε από το Διαδίκτυο και το 25,2% από φίλους – συγγενείς. Στην κατηγορία ‘Άλλο’ 11 άτομα συνολικά δήλωσαν ότι επέλεξαν την Κάρπαθο εκτός των άλλων είτε γιατί έχουν ξαναέρθει και τους άρεσε, είτε για να εργαστούν κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Ιδιαίτερη εντύπωση έκανε μία απάντηση που έλεγε ότι επελέγη η Κάρπαθος έπειτα από επίσκεψη στο νησί της Ρόδου, το οποίο δεν τους άρεσε και έτσι μετακινήθηκαν προς το πλησιέστερο νησί.

Ακόμη εξετάστηκε ο τρόπος οργάνωσης των επισκεπτών, δηλαδή αν έχουν οργανώσει την επίσκεψή τους στο νησί μόνοι τους ή μέσω ταξιδιωτικού γραφείου (με οργανωμένο γκρουπ). Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 7.8 που ακολουθεί, όλοι οι Έλληνες (με έλλειψη 1 απάντησης → 59 στους 60 – 98,3%) οργάνωσαν μόνοι τους την επίσκεψη στο νησί, γεγονός που ήταν αναμενόμενο. Όσον αφορά τους ξένους τουρίστες τα 2/3 περίπου (56 από τους 90 – 62,2%) οργάνωσαν μόνοι τους το ταξίδι, ενώ οι υπόλοιποι (34 στους 90 – 37,8%) έφτασαν με οργανωμένο γκρουπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Τα τελευταία χρόνια, η ζήτηση υπηρεσιών αναψυχής σε περιοχές με ιδιαίτερα οικολογικά χαρακτηριστικά έχει αυξηθεί σημαντικά. Η οργάνωση δραστηριοτήτων αναψυχής για τους επισκέπτες μιας ΠΠ μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε αυτές. Ο οικοτουρισμός αποτελεί τη μορφή εναλλακτικού τουρισμού η οποία μπορεί να συμβάλλει στην προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής αλλά και στην οικονομική ανάπτυξή της. Απαραίτητη προϋπόθεση, όμως, για τη βιώσιμη διαχείριση του οικοτουρισμού στις ΠΠ, είναι η εφαρμογή της κατάλληλης στρατηγικής και ο σωστός σχεδιασμός. Ο σχεδιασμός μιας πολιτικής οικοτουρισμού περιλαμβάνει τόσο περιβαλλοντικό όσο και τουριστικό σχεδιασμό, στοιχεία των οποίων είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η ανάπτυξη μιας περιοχής μέσω παροχής τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών αντίστοιχα.

Έχουν γίνει αρκετές μελέτες οι οποίες εστιάζουν στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές και στις περισσότερες από αυτές αναφέρονται παραδείγματα που επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι ο οικοτουρισμός μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο για την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, την διατήρηση των τοπικών παραδόσεων και τη διάχυση της οικονομικής ανάπτυξης σε μια ΠΠ. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Κόστα Ρίκα, όπου το 25% του εδάφους καλύπτεται από εθνικά πάρκα και καταφύγια άγριας ζωής. Παρά το γεγονός ότι οι υπεύθυνοι αύξησαν την τιμή εισόδου στα εθνικά πάρκα για να αντεπεξέλθουν στην οικονομική κρίση της περιόδου, η Κόστα Ρίκα παρέμεινε ένας δημοφιλής προορισμός για τους οικοτουρίστες και οι διεθνείς αφίξεις τουριστών στη χώρα αυξήθηκαν ραγδαία.

Η προστατευόμενη περιοχή Haliburton του Οντάριο στον Καναδά, αποτελεί την μεγαλύτερη δασική περιοχή του Καναδά στην οποία αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες, μεταξύ αυτών και ο οικοτουρισμός. Παρόλο που πρόκειται για μια απομακρυσμένη περιοχή, γίνεται σωστός σχεδιασμός κι έτσι πολλοί είναι οι επισκέπτες που προέρχονται από μακρινές περιοχές, καθώς προσφέρονται πολλές δυνατότητες δραστηριοποίησης και απόκτησης εμπειριών. Η επιτυχία της εφαρμογής της πολιτικής οικοτουρισμού αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 70% των εισοδημάτων στην περιοχή, προέρχεται από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων του οικοτουρισμού και του τουρισμού περιπέτειας.

Επίσης, στην περίπτωση της ΠΠ Montague της Ν.Α. Αυστραλίας, η οποία περιλαμβάνει τόσο φυσικά οικοσυστήματα (πιγκουΐνοι, φώκιες, θαλασσοπούλια) όσο και πολιτιστικά στοιχεία, ο Φορέας Διαχείρισης ανέλαβε κάποιες δράσεις, και πιο συγκεκριμένα έθεσε όρια χρήσης της περιοχής (ζωνοποίηση), δημιούργησε προγράμματα ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας και πραγματοποίησε έλεγχο των πιθανών επιδράσεων, οι οποίες συνέβαλαν στην αύξηση των εσόδων. Η γνώση αυτού του οικονομικού αντίκτυπου συνέβαλε στο να συνειδητοποιήσει η τοπική κοινωνία τον ρόλο της ανάπτυξης του οικοτουρισμού στην περιοχή (Eagles, McCool and Haynes, 2001).

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε η περίπτωση της Β. Καρπάθου – Σαρίας, η οποία αποτελεί μια περιοχή με ιδιαίτερη οικολογική αξία, καθώς ανήκει στο Δίκτυο ‘Natura 2000’, διαθέτει ποικιλία οικοτόπων, φιλοξενεί σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας και αποτελεί τόπο ζωής και αναπαραγωγής της Μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus*. Παρόλα αυτά, με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε και με την οποία έγινε προσπάθεια να διερευνηθεί ο ρόλος του οικολογικού τουρισμού στην ανάπτυξη της περιοχής, διαπιστώθηκε ότι δεν υφίσταται ανάπτυξη αυτής της εναλλακτικής μορφής τουρισμού στην περιοχή. Τα λεπτομερή συμπεράσματα της ανάλυσης παρουσιάζονται παρακάτω.

Αρχικά να αναφερθεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία των τουριστών που επισκέφτηκε το νησί, προέρχεται από χώρες του εξωτερικού και πιο συγκεκριμένα από την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία και την Αυστρία. Τα τελευταία 3-4 χρόνια έχει αρχίσει να αυξάνεται και ο αριθμός των ημεδαπών τουριστών, καθώς έγινε αρκετή διαφήμιση και προβολή του νησιού από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, σε σχέση με παλιότερα.

Κύρια πηγή πληροφόρησης για το νησί, όσον αφορά στους Έλληνες, αποτελεί η ενημέρωση από φίλους και συγγενείς (72,6%), ενώ από τους ξένους το μεγαλύτερο ποσοστό (30,6%) ενημερώθηκε από ταξιδιωτικό γραφείο, ακολουθούμενο από το 27% που ενημερώθηκε από το Internet και το 25,2% από φίλους - συγγενείς. Όσον αφορά στον τρόπο οργάνωσης της επίσκεψης, όλοι σχεδόν οι Έλληνες (98,3%) οργάνωσαν μόνοι τους το ταξίδι έναντι 62,2% των ξένων. Επίσης, ένα σημαντικό ποσοστό (37,8%) οργανώθηκε μέσω ταξιδιωτικού γραφείου.

Ως κύριος σκοπός επίσκεψης δηλώθηκε η επιλογή ‘Διακοπές – Αναψυχή’ με το τεράστιο ποσοστό του 86% έναντι του αμελητέου 0,7% με την επιλογή ‘Επίσκεψη της

ΠΠ'. Επιπλέον, το 64% του πληθυσμού δήλωσε ότι δεν γνωρίζει για την ύπαρξη και οικολογική αξία της περιοχής. Από τα παραπάνω συμπεραίνει κανείς, ότι προφανώς δεν γίνεται προβολή της περιβαλλοντικής αξίας της περιοχής, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από την υπεύθυνη του Δημοτικού Οργανισμού Τουρισμού, η οποία υποστήριξε ότι ο δήμος δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην προβολή των ακτών και παραλιών.

Την 'Παρατήρηση της φύσης' επέλεξε μόνο το 6,7% και το 3,4% των ξένων και Ελλήνων αντίστοιχα. Πρόκειται για πολύ μικρά ποσοστά τα οποία έρχονται σε αντίθεση με το 38,9% και το 36,7 εκείνων που επέλεξαν ως ένα από τα οφέλη των διακοπών τους την 'Απόλαυση της φύσης'.

Ακόμη, το όφελος που συγκέντρωσε το μεγαλύτερο συνολικό ποσοστό ήταν η απάντηση 'Ξεκούραση' (64%), γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την ερώτηση 8, η οποία αφορά τον κύριο σκοπό επίσκεψης και όπου, όπως προαναφέρθηκε, επιλέχθηκε η απάντηση 'Διακοπές – Αναψυχή' σε ποσοστό 86%.

Παρά το γεγονός ότι το 52,7% του πληθυσμού δήλωσε πρόθυμο να αφιερώσει μεγάλο μέρος των διακοπών του για να έρθει σε επαφή με τη φύση, μόλις το 10,7% θεώρησε ότι η ύπαρξη της ΠΠ θα μπορούσε να αποτελέσει κατά πολύ ένα κίνητρο για μια ακόμη μελλοντική επίσκεψη στο νησί. Ακόμη, μόνο το 10,7% επισκέφτηκε το νησάκι της Σαρίας, παρόλο που το 35,3% γνώριζε την ύπαρξη της, γεγονός που μπορεί να οφείλεται είτε σε έλλειψη σχετικής ενημέρωσης είτε στην έλλειψη συχνών δρομολογίων πρόσβασης (μόνο ένα δρομολόγιο κάθε Κυριακή), όπως διατυπώθηκε με διαμαρτυρία και απορία των ίδιων των τουριστών. Αντίθετα το 64% δήλωσε άγνοια για την περιοχή. Επίσης, πολύ ευαισθητοποιημένο περιβαλλοντικά, δηλώνει το 34,7% του συνολικού δείγματος, το μισό σχεδόν ποσοστό από το 61,3% το οποίο θα την επισκεφτόταν, ακόμη και αν υπήρχε είσοδος με πληρωμή. Ακόμη, να σημειωθεί ότι το 7,3% δεν απάντησε δηλώνοντας ότι εξαρτάται από την διατιθέμενη τιμή εισόδου.

Όσον αφορά στην πλούσια παράδοση και τα πολιτισμικά στοιχεία της περιοχής, οι τουρίστες φάνηκαν πλήρως ενημερωμένοι καθώς το 62% είχε ήδη επισκεφτεί την περιοχή και δήλωσε ενθουσιασμένο, ενώ το υπόλοιπο 37,3% το είχε ήδη προγραμματίσει για άλλη μέρα. Επιπλέον, ερευνήθηκε αν αυτοί που δήλωσαν ότι γνωρίζουν για την ΠΠ, δήλωσαν επίσης ότι την επισκέφτηκαν. Το 35,6% (53 άτομα) γνώριζε την ύπαρξη της αλλά από αυτούς μόνο το 28,3% (15 άτομα) την επισκέφτηκε.

Εξετάζοντας το προφίλ εκείνων που δήλωσαν ότι αφιερώνουν μεγάλο μέρος των διακοπών τους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση, διαπιστώθηκε ότι οι περισσότεροι

ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 40-49 χρόνων και είναι γυναίκες, ενώ ανάλογα αποτελέσματα δόθηκαν και για όσους υποστήριξαν ότι γνωρίζουν την ΠΠ. Και στις δύο περιπτώσεις η πλειοψηφία κατέχει το επάγγελμα του δημοσίου υπαλλήλου, ενώ οι λιγότεροι ευαισθητοποιημένοι και μη γνώστες της περιοχής είναι οι φοιτητές, σπουδαστές-μαθητές και οι νοικοκυρές.

Λαμβάνοντας υπόψη όσα προαναφέρθηκαν, διαπιστώνει κανείς πως δεν υπάρχει η απαραίτητη περιβαλλοντική ενημέρωση κατοίκων και επισκεπτών για την περιοχή και ότι δεν υφίσταται ανάπτυξη του οικοτουρισμού και των δραστηριοτήτων του σε αυτή. Παρακάτω προτείνονται κάποιες ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων με στόχο φυσικά την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος που διαθέτει αλλά και την προσέλκυση τουριστών έχοντας πάντα ως γνώμονα την ανάπτυξη της περιοχής.

- ✦ Έτσι, θα μπορούσε να δημιουργηθεί Κέντρο Ενημέρωσης στην πρωτεύουσα, συμπληρωματικά του Κέντρου Ενημέρωσης που ήδη λειτουργεί στο Διαφάνι. Σε αυτά εκτός των διατιθέμενων φωτογραφιών προς παρατήρηση θα μπορούν να υπάρχουν και αντικείμενα προς πώληση, όπως μπλουζάκια, αγαλματίδια κ.ά., τα οποία θα συμβάλλουν οικονομικά στην περιοχή αλλά κυρίως με αυτή την ενέργεια εκτιμάται ότι θα υπάρχει μεγαλύτερη κινητοποίηση για επίσκεψη. Το Κέντρο Ενημέρωσης στο Διαφάνι έχει τη δυνατότητα να το επισκεφθεί μόνο όποιος έχει προγραμματίσει επίσκεψη στην Όλυμπο και στη Σαρία και κατά συνέπεια είναι ενημερωμένος για την ύπαρξη τους. Με το Κέντρο Ενημέρωσης στην πρωτεύουσα, όπου μένει και το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών, θα επιτευχθεί καλύτερη και πιο αποτελεσματική ενημέρωση και φυσικά ευαισθητοποίηση του κοινού.
- ✦ Επιπλέον, η ύπαρξη αυτών των Κέντρων θα μπορούσε να συμβάλλει στην περαιτέρω δραστηριοποίηση των μαθητών σε θέματα σχετικά με την σπουδαιότητα της περιοχής. Θα μπορούσαν να διοργανωθούν εκπαιδευτικές εκδρομές αλλά και διαγωνισμοί σχετικά με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής τους. Ακόμη, στα πλαίσια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, θα μπορούσαν οι μαθητές να σχεδιάσουν έναν οικοτουριστικό οδηγό με αναλυτικές πληροφορίες και φωτογραφίες της περιοχής και των σπάνιων ειδών πανίδας και χλωρίδας καθώς και προτεινόμενες διαδρομές – μονοπάτια για τους φυσιολάτρες. Στόχος του οδηγού θα είναι η προβολή της περιοχής για την προσέλκυση επισκεπτών με ενδιαφέρον για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

- ✦ Θα μπορούσε να υπάρξει συνεργασία μεταξύ του Φορέα Διαχείρισης και των ταξιδιωτικών γραφείων για την ενημέρωση των τουριστών (να σημειωθεί ότι το 37,8% των αλλοδαπών τουριστών οργάνωσε την επίσκεψή του μέσω ταξιδιωτικού γραφείου).
- ✦ Θα μπορούσε να δημιουργηθεί έπειτα από συνεργασία του Φορέα Διαχείρισης και των ΜΜΕ ένα βίντεο (π.χ. ένα ντοκιμαντέρ) το οποίο θα προβάλλει, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, τον πολιτισμό και τις παραδόσεις της περιοχής αλλά κυρίως την οικολογική αξία και το πλούσιο φυσικό περιβάλλον του νησιού. Έτσι, με την προβολή αυτού του βίντεο θα δημιουργηθεί άλλη μια πηγή πληροφόρησης καθώς στην ερώτηση 5 η επιλογή 'Τηλεόραση' έγινε μόνο από 4 Έλληνες και κανένα ξένο. Επίσης, θα δοθεί η δυνατότητα στις νοικοκυρές που βρίσκονται συνέχεια στο σπίτι αλλά και στους Φοιτητές – Μαθητές – Σπουδαστές που δεν εργάζονται να μάθουν για την περιοχή, καθώς η πλειοψηφία αυτών ενημερώθηκε κυρίως από κάποιο φίλο ή συγγενή. Το εν λόγω βίντεο θα μπορούσε να γίνει και για άλλες ελληνικές περιοχές αντίστοιχης περιβαλλοντικής αξίας και να προβληθεί συνολικά σε Πανεπιστημιακά ιδρύματα συναφούς αντικειμένου στα πλαίσια κάποιου μαθήματος. Επιπλέον θα μπορούσε να ενσωματωθεί ένα μικρό σποτ στις ιστοσελίδες της Καρπάθου, καθώς το 33,3% των αλλοδαπών και το 11,7% των Ελλήνων τουριστών πληροφορήθηκαν για το νησί από το Διαδίκτυο.
- ✦ Επίσης, το έντυπο υλικό (ενημερωτικά φυλλάδια, κάρτες με κείμενα και φωτογραφικό υλικό) θα μπορούσε να διατίθεται σε όλες τις ΜΚΟ της χώρας και να οργανώνεται από αυτές κάποια αφισοκόλληση, λίγο πριν το καλοκαίρι, έτσι ώστε να ενημερώνεται το ελληνικό κοινό, το ποσοστό του οποίου επισκέφεται το νησί είναι πολύ μικρό σε σχέση με το αντίστοιχο των ξένων. Επιπλέον, κάτι ανάλογο, π.χ. διανομή φυλλαδίων, θα μπορούσε να γίνει και στο εσωτερικό του νησιού.
- ✦ Βρέθηκε από πηγές του διαδικτύου ότι στο νησί υπήρχαν δύο ΜΚΟ, όπου έπειτα από προσπάθεια επικοινωνίας μαζί τους και από πληροφόρηση των κατοίκων, διαπιστώθηκε ότι δεν λειτουργούν πλέον. Η επαναλειτουργία τους θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικοτουρισμού και έπειτα από μια συνεργασία τους με τον ιδιωτικό τομέα θα μπορούσαν να αναπτύξουν προγράμματα όπως η εκπαίδευση των ξεναγών κ.ά..
- ✦ Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν κάποιες θέσεις εργασίας για ξεναγούς τόσο από το εξωτερικό όσο και από την Ελλάδα, οι οποίοι θα βρίσκονται καθημερινά στα

καραβάκια που πηγαίνουν στην Όλυμπο και στη Σαρία και θα ενημερώνουν τους τουρίστες για το τι να δουν, που να πάνε και προς τα πού να κινηθούν.

- ✦ Θα πρέπει να ολοκληρωθεί η κατασκευή των πινακίδων ενημέρωσης, μια δράση που ξεκίνησε στα πλαίσια του προγράμματος «Life – Nature ‘Η Μεσογειακή φώκια: Δράσεις προστασίας σε δύο ελληνικές περιοχές – Κίμωλος και Κάρπαθος’».
- ✦ Θα μπορούσε να δημιουργηθεί στη Σαρία, εφόσον είναι δυνατό, Ειδικό Παρατηρητήριο για την ορνιθοπανίδα της περιοχής, για όσους ενδιαφέρονται για την παρατήρηση ειδών ορνιθοπανίδας στο φυσικό τους περιβάλλον (Bird watching).
- ✦ Αναγκαία κρίνεται η λήψη μέτρων προστασίας τόσο κοντά στα καταφύγια Μεσογειακής φώκιας όσο και στα σημαντικά αλιευτικά πεδία, καθώς έπειτα από πραγματοποίηση 300 περιπολιών (1000 ώρες καταγραφής) στην περιοχή, διαπιστώθηκε ότι δεν πιέζεται ιδιαίτερα από ανθρώπινες δραστηριότητες, αλλά η επαγγελματική αλιεία αποτελεί σημαντική εν δυνάμει πίεση.
- ✦ Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στον ρόλο που διαδραματίζει η τοπική κοινωνία για την προστασία του περιβάλλοντος με τη συμμετοχή της στη διαδικασία σχεδιασμού αλλά και στα οικονομικά οφέλη που δύναται να αποκομίσει. Όσοι, λοιπόν, επιθυμούν να συμμετέχουν, μπορούν να ενοικιάζουν γη με σκοπό την χρήση της για λόγους τουριστικής ανάπτυξης, να παρέχουν υπηρεσίες όπως στέγαση, μεταφορά, φαγητό κ.ά., να συνεργάζονται με τον ιδιωτικό τομέα όπου θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους και να παρέχουν εθελοντική εργασία στις διάφορες οικοτουριστικές δραστηριότητες.
- ✦ Τέλος, κρίνεται ως απαραίτητη και σημαντικότερη ενέργεια, η επαναδραστηριοποίηση του Φορέα Διαχείρισης και η ανάληψη μέτρων και η πραγματοποίηση δράσεων για την επίτευξη αποτελεσματικής διαχείρισης αλλά και ικανοποιητικής προστασίας της περιοχής.

Με βάση, λοιπόν, όλα τα παραπάνω και κυρίως μέσω της κατάλληλης προβολής, διαφήμισης και προώθησης της εικόνας της περιοχής είναι δυνατό να ενισχυθεί η ανάπτυξη του οικοτουρισμού έτσι ώστε να συνεισφέρει στην τόνωση του εισοδήματος και της απασχόλησης της τοπικής κοινωνίας και γενικότερα να συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιοχής.

Όμως, για να επιτευχθούν όλα αυτά, θα πρέπει να υπάρχει σωστός σχεδιασμός του οικοτουρισμού, ο οποίος επιτυγχάνεται όταν: α) συμμετέχει μια ομάδα ανθρώπων με

διαφορετικές αρχές, απόψεις και ιδέες, β) υπάρχει συνεργασία μεταξύ αυτών και γ) υπάρχει ενεργή συμμετοχή και υποστήριξη όλων των συμμετεχόντων στη διαδικασία σχεδιασμού. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνεται αποδοχή των αρχών του οικοτουρισμού τόσο από τους υπεύθυνους διαχείρισης των ΠΠ όσο και από τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και κυρίως από την τοπική κοινωνία. Ακόμη, για να είναι αποτελεσματικός ο σχεδιασμός θα πρέπει να βασίζεται σε ένα ευρύτερο σχέδιο ανάπτυξης με συγκεκριμένους στόχους και τουριστικά προγράμματα, το οποίο θα αναφέρεται στην ανάγκη για ανάπτυξη του οικοτουρισμού στην περιοχή.

Τέλος, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η καταλληλότητα εφαρμογής πολιτικής οικοτουρισμού στην ΠΠ. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να ελεγχθεί αν το επιτρέπει η υπάρχουσα νομοθεσία και ποια είναι τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Επίσης, θα πρέπει να προσδιοριστούν οι πιθανές απειλές που ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο οικοτουρισμός, να διερευνηθεί κατά πόσο η ιδέα της ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή είναι πραγματοποιήσιμη και αν οι συνθήκες που επικρατούν εκεί καθιστούν εφικτή τη χρήση της από τους επισκέπτες.

Οι φορείς χάραξης πολιτικής θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν στον σχεδιασμό του οικοτουρισμού τρεις πτυχές: την οικονομική ανάπτυξη, τον πολιτισμό και την προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής.

Έτσι, το νησί της Καρπάθου, μπορεί να αναδειχθεί σε πόλο τοπικής ανάπτυξης. Μιας ανάπτυξης ήπιας μορφής που θα χρησιμοποιεί τα περιβαλλοντικά, πολιτιστικά και ιστορικά συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- Α. Πίνακες
- Β. Χάρτες
- Γ. Εικόνες
- Δ. Δομή ερωτηματολογίου

A. 1. Πίνακας: 27 Φορείς Διαχείρισης

	ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ - ΚΑΘΕΣΤΩΣ	ΚΥΑ / ΠΑ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΦΔ	ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΦΔ
1	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	ΠΔ:ΦΕΚ 906/Α/22-12-99 Τροποποίηση: ΦΕΚ 1272/Δ/27-11-03	1. ΥΑ 5475 ΦΕΚ 325 Β/11-2-04 2. – 3. ΥΑ 5473 ΦΕΚ 322 Β/11-2-04 4. ΥΑ 870 ΦΕΚ 65 Β/21-1-2005	ΦΕΚ906/Δ/22-12-99 ΦΕΚ1272/Δ/27-11-03	ΥΑ 66209/20-7-00 ΥΑ 45510/471/30-1-01 ΥΑ 28553/14-7-03
2	Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα	ΠΔ: ΦΕΚ 395/Δ/3-7-00	1. ΥΑ 46795 ΦΕΚ1755 Β/26-11 -03 2. ΥΑ 46783 ΦΕΚ 1755 Β/26-11 -03 3. ΥΑ 46789 ΦΕΚ 1755 Β/26-11 -03 4. ΥΑ 868 ΦΕΚ 65 Β/21-1-2005	ΦΕΚ793/Δ/13-9-02	ΥΑ646 ΦΕΚ31/Β/17-1-03
3	Περιοχή Οικοανάπτυξης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων	ΚΥΑ: 22943/ ΦΕΚ649/Δ/5-6-03	1. ΥΑ 50072 ΦΕΚ1905 Β/22-12-03 2. ΥΑ 10579 ΦΕΚ504 Β/5-3-04 3. ΥΑ 51724 ΦΕΚ1879/ Β/20-12-04 4. ΥΑ 50075 ΦΕΚ1905 Β/22-12-03	ΚΥΑ 135074/5193 ΦΕΚ1531/Β/9-12-02	ΥΑ 135389/5670 Δεν δημοσιεύθηκε σε ΦΕΚ
4	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου – Β. Σποράδων	ΚΥΑ: 23537, ΦΕΚ621 /Δ/19-6-03	1. ΥΑ 53946 ΦΕΚ1961 Β/31 -12-04 2. – 3. ΥΑ 53944 ΦΕΚ1961 Β/31 -12-04 4. ΥΑ 53945 ΦΕΚ1961 Β/31 -12-04	ΚΥΑ 23537 ΦΕΚ 621/Δ/19-6-03	ΥΑ 126517/2773 ΦΕΚ 939/Β/8-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 55318/485 ΦΕΚ 334/Β/11-2-04
5	Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας - Βόλβης	ΚΥΑ: 6919/ΦΕΚ248/Δ/5-3-04	1. ΥΑ 50547 ΦΕΚ1876/Β/17-12-04 2. – 3. ΥΑ 50550 ΦΕΚ1879/ Β/20-12-04 4. ΥΑ 50545 ΦΕΚ 1879 Β/20-12-04	ΚΥΑ 125192/365 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126439/2467 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03
6	Περιοχή Οικοανάπτυξης Κάρλας – Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου	ΚΥΑ: Για υπογραφή από συναρμόδια Υπουργεία (Δεκ. 04)	1. ΥΑ 53948 ΦΕΚ1979 Β/31 -12-04 2. – 3. ΥΑ 53950 ΦΕΚ1979 Β/31 -12-04 4. ΥΑ 53949 ΦΕΚ1979 Β/31 -12-04	ΚΥΑ 126885/3051 ΦΕΚ 1141/Β/11-8-03	ΥΑ 127889/4560 ΦΕΚ 1604/Β/30-10-03
7	Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (Εθνικών Δρυμών Βίκου – Αώου και Πίνδου)	ΚΥΑ: Για υπογραφή από συναρμόδια Υπουργεία (Δεκ. 04)	1. ΥΑ 36427 ΦΕΚ 1401 Β/13-9-04 2. – 3. – 4. ΥΑ 36431 ΦΕΚ 1401 Β/13-9-04	ΚΥΑ 125184/357 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126438/2466 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 155318/485 ΦΕΚ 334/Β/11-2-04

8	Περιοχή Οικοανάπτυξης Όρους Πάρνωνα και Υγρότοπου Μουστού		1. ΥΑ51922 ΦΕΚ1926/Β/27-12-04 2. – 3. ΥΑ 51923 ΦΕΚ1924/ Β/27-12-04 4. ΥΑ 51920 ΦΕΚ 1925/ Β/27-12-04	ΚΥΑ 125186/359 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126446/2474 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 155318/485 ΦΕΚ 334/Β/11-2-04
9	Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς – Λευκίμμης - Σουφλίου		1. ΥΑ865 ΦΕΚ 72/Β/24-1-05 2. – 3. ΥΑ861ΦΕΚ 72/Β/24-1-05 4. ΥΑ864 ΦΕΚ 72/Β/24-1-05	ΚΥΑ 125187/360 ΦΕΚ 126/Β/17-2-03	ΥΑ 126435/2463 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03
10	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου		1. ΥΑ 52890 ΦΕΚ1965/Β/31-12-04 2. – 3. – 4. ΥΑ 52893 ΦΕΚ 1965/ Β/31 -12-04	ΚΥΑ 125735/1282 ΦΕΚ 473/Β/18-4-03	ΥΑ 126432/2460 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03
11	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού – Λουδία - Αλιάκμονα		1. – 2. – 3. – 4. -	ΚΥΑ 125191/364 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126441/2469 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03
12	Εθνικό Πάρκο Υγρότοπου Κερκίνης		1. ΥΑ 52771 ΦΕΚ1934/ Β/28-12-04 2. – 3. ΥΑ 52762 ΦΕΚ1934/ Β/28-12-04 4. ΥΑ 52763 ΦΕΚ1934/ Β/28-12-04	ΚΥΑ 125564/994 ΦΕΚ 364/Β/28-3-03	ΥΑ 126433/2461 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 155318/485 ΦΕΚ334/Β/11-2-04
13	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου		1. ΥΑ51999 ΦΕΚ1925/Β/27-12-04 2. – 3. ΥΑ 51996 ΦΕΚ 1890/ Β/21 -12-04 4. ΥΑ 52001 ΦΕΚ 1924/ Β/ 27-12-04	ΚΥΑ 125188/361 ΦΕΚ 126/Β/17-2-03	ΥΑ 126440/2468 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03
14	Εθνικό Πάρκο Υγρότοπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς		1. ΥΑ 52900 ΦΕΚ1942/ Β/29-12-04 2. – 3. ΥΑ 52895 ΦΕΚ1942/ Β/29-12-04 4. ΥΑ 52897 ΦΕΚ1942/ Β/29-12-04	ΚΥΑ 125565/995 ΦΕΚ 364/Β/28-3-03	ΥΑ 126518/2574 ΦΕΚ 907/Β/4-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293 ΦΕΚ 41/Β/16-1-04
15	Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Δέλτα Νέστου –		1. ΥΑ 40556 ΦΕΚ1528 Β/13-10-04 2. – 3. – 4. ΥΑ 13702 ΦΕΚ1528 Β/13-10-04	ΚΥΑ 125208/394 ΦΕΚ 140/Β/11-2-03	ΥΑ 126431/2459 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 155318/485 ΦΕΚ334/Β/11-2-04

16	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Αμβρακικού		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125566/996 ΟΕΚ 364/Β/28-3-03 Τροποποίηση: ΚΥΑ 126866/3017 ΦΕΚ	ΥΑ 127381/3793 ΦΕΚ 1419/Β/1-10-03
17	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πρεσπών		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125811/1416 ΦΕΚ 566/Β/9-5-03	ΥΑ 126445/2473 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293 ΦΕΚ 41/Β/16-1-04
18	Περιοχή Σαρίας-Β. Καρπάθου		1. ΥΑ 52902 ΦΕΚ1943/ Β/29-12-04 2. – 3. ΥΑ 52901 ΦΕΚ1943/ Β/29-12-04 4. –	ΚΥΑ 125914/1553 ΦΕΚ 566/Β/9-5-03	ΥΑ 126639/2640 ΦΕΚ 968/Β/15-7-03
19	Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125207/393 ΦΕΚ 140/Β/11-2-03 Τροποποίηση: ΚΥΑ 126866/3017 ΦΕΚ 1072/Β/1-8-03	ΥΑ 127651/4197 ΦΕΚ 1538/Β/17-10-03
20	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Αίνου		1. ΥΑ 866 ΦΕΚ 65 Β/21-1-2005 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125190/363 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126436/2464/26-6-03 ΦΕΚ918/Β/4-7-03
21	Πάρκο Προστασίας της Φύσης Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125185/358 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03	ΥΑ 126437/2465 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03
22	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Οίτης		1. ΥΑ872 ΦΕΚ78/Β/25-1-05 2. – 3. ΥΑ 51924 ΦΕΚ1890/ Β/21 -12-04 4. ΥΑ 51925 ΦΕΚ1926/ Β/27-12-04	ΚΥΑ 125734/1281 ΦΕΚ 473/Β/18-4-03	ΥΑ 126434/2462 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293 ΦΕΚ41/Β/16-1-04
23	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Παρνασσού		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125913/1552 ΦΕΚ 566/Β/9-5-03	ΥΑ 126443/2471 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03

24	Περιοχή Οικοανάπτυξης Οροσειράς Ροδόπης		1. ΥΑ 875 ΦΕΚ 66/Β/21-1-05 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125810/1415 ΦΕΚ 566/Β/9-5-03	ΥΑ 126442/2470 ΦΕΚ 894/Β/3-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293 ΦΕΚ41/Β/16-1-04
25	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Ολύμπου		1. ΥΑ 52909 ΦΕΚ1965/ Β/31 -12-04 2. – 3. – 4. ΥΑ 52907 ΦΕΚ 1965/ Β/31 -12-04	ΚΥΑ 125206/392 ΦΕΚ 140/Β/11-2-03	ΥΑ 126519/2575 ΦΕΚ 907/Β/4-7-03
26	Εθνικό Πάρκο Δρυμών Σαμαριάς και Λευκών Ορέων		1. – 2. – 3. – 4. –	ΚΥΑ 125189/362 ΦΕΚ 126/Β/7-2-03 Τροποποίηση: ΚΥΑ 126866/3017 ΦΕΚ 1072/Β/1-8-03	ΥΑ 155029/44 ΦΕΚ 41/Β/16-1 -04
27	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πάρνηθας		1. ΥΑ 52778 ΦΕΚ1933/ Β/28-12-04 2. – 3. ΥΑ 52817 ΦΕΚ1933/ Β/28-12-04 4. ΥΑ 52774 ΦΕΚ1933/ Β/28-12-04	ΚΥΑ 125736/1283 ΦΕΚ 473/Β/18-4-03	ΥΑ 126444/2472 ΦΕΚ 918/Β/4-7-03 Τροποποίηση: ΥΑ 128269/5293 ΦΕΚ 41/Β/16-1-04

Κανονισμοί:

1. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (ΔΣ)
2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ – ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

3. ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΕΡΓΩΝ – ΜΕΛΕΤΩΝ – ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Α. 2. Πίνακας: Πελάτες – Διανυκτερεύσεις ξενοδοχειακών καταλυμάτων

ΠΕΛΑΤΕΣ - ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ												
ΝΗΣΟΣ: ΚΑΡΠΑΘΟΣ												
Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Τμήμα Παροχής Πληροφόρησης												
ΕΤΟΣ	1999		2000		2001		2002		2003		2004	
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=9.844		ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=10.069		ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=9.566		ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=8.517		ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=8.395		ΑΡ. ΚΑΙΝΩΝ=12.444	
	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.
Γενικό Σύνολο	21.251	179.836	23.259	196.646	20.371	180.390	19.997	163.617	18.883	153.848	22.729	179.770
Ελλάδα	2.480	11.740	2.899	12.544	1.927	10.084	2.240	8.640	1.878	7.252	2.741	10.721
Έλλ. Μόνιμοι κάτοικοι	4	21	23	103	3	40	1	14	1	14	5	27
Σύνολο αλλοδαπών	18.767	168.075	20.337	183.999	18.441	170.266	17.756	154.963	17.004	146.582	19.983	168.962
Σύνολο Ευρ. Χωρών	18.614	167.343	20.102	182.931	18.259	169.224	17.535	153.875	16.843	145.562	19.904	168.398
Αγγλία	189	1.289	237	1.418	107	945	190	1.228	85	907	98	829
Αυστρία	4.973	47.029	4.728	44.270	4.493	42.324	3.638	31.695	3.570	31.114	3.241	30.147
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	106	942	43	289	75	563	18	122	14	101	56	342
Βουλγαρία	0	0	2	50	11	53	19	71	14	57	6	16
Γαλλία	193	983	181	827	136	789	153	744	145	833	228	1.151
Γερμανία	3.302	31.058	3.181	31.356	3.743	37.329	3.180	30.984	2.762	26.496	1.848	16.808
Χώρες πρώην Γιουγκ.	478	3.917	4.522	3.103	280	2.511	234	2.105	274	2.355	230	1.906
Δανία	837	6.670	842	6.756	906	8.111	789	6.476	632	5.299	1.731	13.951
Ελβετία	140	1.096	231	1.875	168	1.622	150	1.108	142	1.103	83	700
Ιρλανδία	10	38	10	49	3	42	15	49	8	41	10	56
Ισπανία	12	42	27	143	11	37	37	72	7	25	294	2.544
Ιταλία	976	8.770	1.934	17.289	1.668	15.846	2.403	22.835	2.337	22.339	3.042	26.608
Νορβηγία	1.226	10.729	1.454	12.639	1.454	11.392	1.440	11.574	1.203	8.848	1.560	12.147
Ολλανδία	4.456	41.636	4.527	45.184	3.138	30.020	3.839	33.158	4.066	32.986	4.003	34.867
Ουγγαρία	100	582	49	353	4	40	0	0	142	1.665	18	142
Πολωνία	7	55	13	79	54	443	22	105	10	83	22	157
Πορτογαλία	0	0	0	0	4	21	3	20	1	7	0	0
Ρουμανία	5	36	3	12	5	22	8	32	3	9	4	51
Χώρες Πρώην ΕΣΣΔ	46	230	12	136	5	23	6	15	5	38	15	155

Σουηδία	35	215	764	6.758	1.124	10.241	1.098	9.260	540	4.464	1.911	14.433
Δημοκρατία Τσεχίας	126	1.524	54	408	21	222	26	245	24	231	327	3.318
Σλοβακία	91	959	294	1.791	46	376	109	901	26	236	206	938
Φινλανδία	1.242	9.012	1.037	7.952	786	6.035	153	1.020	775	6.062	701	5.075
Λοιπές Χώρες Ευρώπης	64	531	27	194	17	167	5	56	58	263	270	2.057
Σύνολο Χωρών Αμερικής	98	447	192	917	118	432	157	566	81	446	55	437
ΗΠΑ	86	361	162	698	112	401	128	481	73	414	36	306
Καναδάς	8	40	14	125	5	24	24	77	7	25	15	98
Βραζιλία	2	36	5	31	0	0	4	6	1	7	2	14
Μεξικό	0	0	0	0	1	7	1	2	0	0	2	10
Αργεντινή	2	10	6	38	0	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπών Χωρών Αμερικής	0	0	5	25	0	0	0	0	0	0	0	9
Σύνολο Χωρών Ασίας	35	237	23	109	50	486	51	480	59	496	12	79
Ισραήλ	9	41	7	14	2	14	5	21	2	2	0	0
Ιαπωνία	3	13	6	23	2	14	5	27	0	0	2	12
Κύπρος	20	155	3	14	45	449	35	392	55	486	3	12
Ηνωμ. Αραβικά Εμιράτα	1	2	1	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Τουρκία	0	0	2	28	1	9	1	7	0	0	2	21
Λοιπών Χωρών Ασίας	2	26	4	23	0	0	5	33	2	8	5	34
Σύνολο Χωρών Αφρικής	5	16	6	9	5	37	7	20	6	23	6	26
Ν. Αφρική	0	0	4	7	2	2	6	16	4	10	3	11
Αίγυπτος - Σουδάν	1	8	0	0	0	0	0	0	0	0	3	15
Λοιπών Χωρών Αφρικής	9	8	2	2	3	35	1	4	2	13	0	0
Αυστραλία -Ν. Ζηλανδία	15	32	14	33	9	87	6	22	15	55	6	22
ΕΤΟΣ	2005		2006									
	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.	ΑΦ.	ΔΙΑΝ.								
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	19.987	170.917	19.542	164.993								
ΗΜΕΛΑΠΟΙ	3.419	13.337	3121	9.684								
ΣΥΝΟΛΟ	23.406	184.254	22.663	174.677								

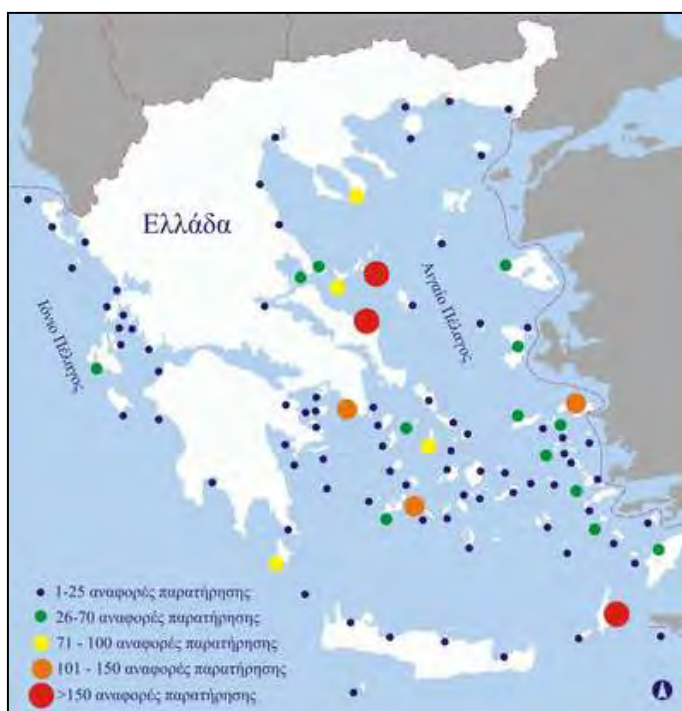
Β. Χάρτες

1. Χάρτης Καρπάθου

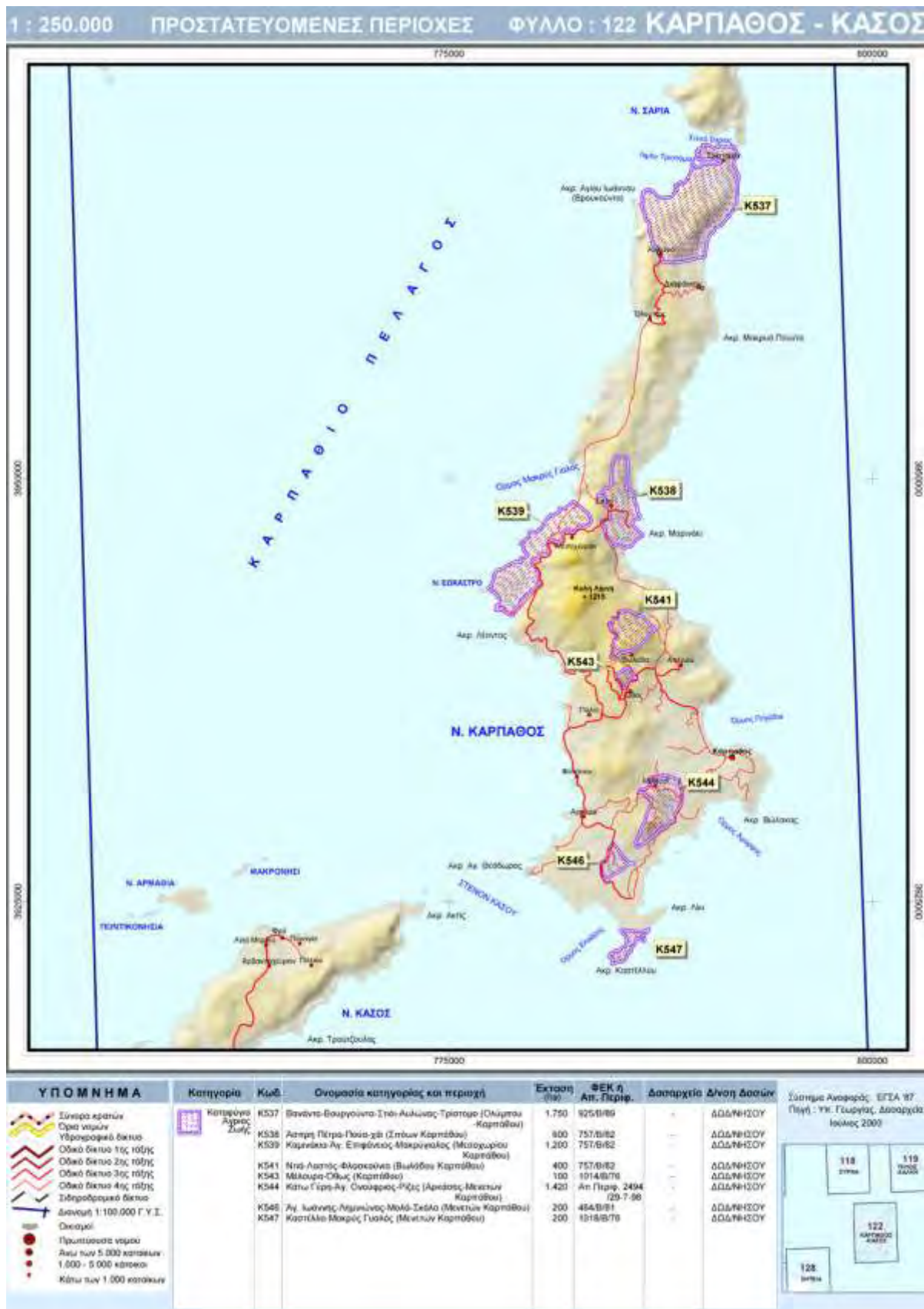
Πηγή: <http://www.princesstudios.snn.gr/MapGR.htm>

2. Κατανομή πληθυσμού Μεσογειακής Φώκιας

Πηγή: <http://www.mom.gr>

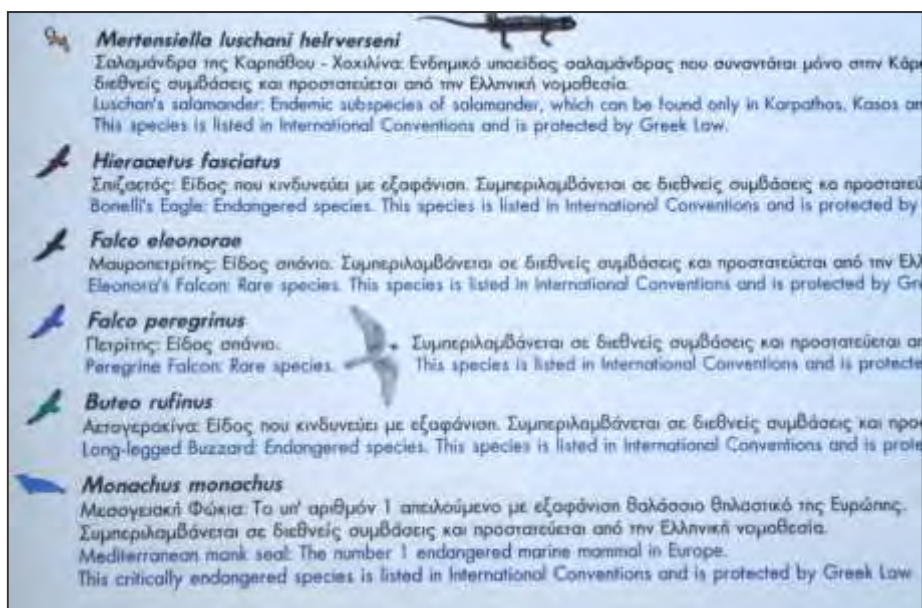
3. Καταφύγια Άγριας Ζωής στην Κάρπαθο

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Δασαρχεία, 2000

Γ. Εικόνες

1. Είδη πανίδας

Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Τα είδη πανίδας της περιοχής, όπως ήταν αποτυπωμένα σε πινακίδα του ΦΔ στην Ολυμπο.

2. Είδη χλωρίδας

Πηγή: Ιδία φωτογράφιση

Τα είδη χλωρίδας της περιοχής, όπως ήταν αποτυπωμένα σε πινακίδα του ΦΔ στην Ολυμπο.

3. Ο Δημήτρης λίγο πριν την απελευθέρωσή του

Πηγή: Schnellman M., <http://www.mom.gr>

Ο Δημήτρης, ο οποίος βρέθηκε σε παραλία της Καρπάθου, αφού φιλοξενήθηκε για 5 μήνες στο Κέντρο Περιθαλψής και Επανένταξης Φωκών της ΜΟm στην Στενή Βάλα Αλοννήσου, είναι έτοιμος να κολυμπήσει πλέον ελεύθερος, έχοντας μαζί του τον δορυφορικό πομπό για την παρακολούθηση από ειδικούς της δραστηριότητάς του.

Δ. Δομή ερωτηματολογίου

1. Ερωτηματολόγιο στην ελληνική γλώσσα
2. Ερωτηματολόγιο στην αγγλική γλώσσα

Ερωτηματολόγιο

- 1. Ηλικία:**
1. 18-29
  2. 30-39
  3. 40-49
  4. 50-59
  5. 60-69
  6. 70 και άνω
- 2. Φύλο:**
1. Άνδρας
  2. Γυναίκα

3. Τόπος προέλευσης: .....

4. Επάγγελμα: .....

5. Από που μάθατε για το νησί της Καρπάθου και το επιλέξατε ως τουριστικό προορισμό; (δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Βιβλίο / περιοδικό
- Τηλεόραση
- Internet
- Φίλο / Οικογένεια
- Τουριστικό γραφείο
- Άλλο .....

6. Έχετε έρθει μόνος-η σας ή με οργανωμένο γκρουπ;

1. Μόνος-η
2. Οργανωμένο γκρουπ

7. Πόσες φορές έχετε έρθει;

1. Μία
2. Δύο
3. Τρεις
4. Τέσσερις και άνω

8. Ποιος είναι ο κύριος σκοπός της επίσκεψής σας;

(δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

1. Διακοπές - Αναψυχή
2. Παρατήρηση φύσης
3. Επίσκεψη της προστατευόμενης περιοχής Σαρίας
4. Άλλο .....

9. Με ποια κριτήρια επιλέγετε μια περιοχή για διακοπές;

(δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Ποιότητα νερών - Ακτές
- Προσιτές τιμές

- Φιλοξενία των κατοίκων
- Ησυχία – Ελκυστικό περιβάλλον
- Δημοτικότητα
- Γραφικότητα
- Πολλές επιλογές διασκέδασης (εστιατόρια, clubs κ.τ.λ.)
- Άλλο .....

10. Ποια οφέλη αναζητάτε να αποκομίσετε κατά την διάρκεια των διακοπών σας; (δυνατότητα περισσότερων επιλογών)

- Απόλαυση της φύσης
- Εμπλουτισμός των γνώσεων μου για την άγρια χλωρίδα και πανίδα
- Παρακολούθηση σπάνιων φυτών και ζώων
- Γνώσεις για τον πολιτισμό και τις πλούσιες παραδόσεις της περιοχής
- Οικονομική υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας
- Συνύπαρξη με του κατοίκους της περιοχής
- Ξεκούραση
- Νέες εμπειρίες
- Άλλο .....

11. Σε ποιον βαθμό θεωρείτε τον εαυτό σας ότι φέρεται φιλικά προς το περιβάλλον;

1. Πολύ ευαίσθητος
2. Ευαίσθητος
3. Όχι πάντα ευαίσθητος
4. Καθόλου ευαίσθητος

12. Ποιο μέρος των διακοπών σας είστε πρόθυμοι να αφιερώσετε για να έρθετε σε επαφή με τη φύση;

1. Μικρό   2. Μεγάλο   3. Καθόλου

13. Η έννοια "οικοτουρισμός" σας είναι οικεία; Την γνωρίζετε;

1. Ναι   2. Όχι

14. Γνωρίζετε για την ύπαρξη της προστατευόμενης περιοχής της Σαρίας στα βόρεια της Καρπάθου και την οικολογική της σημασία; (Η Σαρία συγκαταλέγεται στις «σημαντικές περιοχές για τα πουλιά της Ευρώπης», στην περιοχή ζει και αναπαράγεται η μεσογειακή φώκια Monachus Monachus ενώ μαζί με ένα τμήμα της Β. Καρπάθου ανήκει στο Δίκτυο 'Natura 2000')

1. Ναι   2. Όχι

15. **Αν όχι**, κατά πόσο θα αποτελούσε το γεγονός αυτό ένα κίνητρο για μια ακόμη επίσκεψη στο νησί;

1. Καθόλου   2. Λίγο   3. Αρκετά   4. Πολύ

16. Κατά την διάρκεια παραμονής σας στο νησί, έχετε επισκεφτεί το νησάκι της Σαρίας που αποτελεί προστατευόμενη περιοχή;

1. Ναι   2. Όχι

17. Αν στην περιοχή υπήρχε μια είσοδος με πληρωμή, θα ήσασταν διατεθειμένος/η να την επισκεφτείτε;

1. Ναι   2. Όχι

18. Έχετε επισκεφτεί τον παραδοσιακό οικισμό Όλυμπος;

1. Ναι   2. Όχι

19. **Αν ναι**, τι σας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση;

.....

20. **Αν όχι**, θα θέλατε να το επισκεφτείτε και να μάθετε για τον τρόπο ζωής των κατοίκων?

1. Ναι   2. Όχι

21. Μέχρι στιγμής έχετε απολαύσει την παραμονή σας στο νησί;

1. Ναι   2. Όχι

22. **Αν όχι**, τι είναι αυτό που σας δυσανασχέτησε;
(Σημειώστε, μόνο εφόσον το επιθυμείτε)

.....

23. Αν θέλετε να προσθέσετε κάποιο σχόλιο, σημειώστε εδώ:

.....

**Ευχαριστώ πολύ
για την συνεργασία σας!**

Questionnaire

- 1. Age:**
1. 18-29
  2. 30-39
  3. 40-49
  4. 50-59
  5. 60-69
  6. 70 +

- 2. Gender:**
1. Male
  2. Female

3. Where did you come from? .....

4. Occupation: .....

5. How did you know Karpathos as a tourist destination? (Please choose any of the following options)

- Book / Magazine
- TV
- Internet
- Friend / Family
- Tourist agency
- Other .....

6. Did you come here individually or in group?

1. Individually
2. In group (tour)

7. How many times have you ever come here?

1. One
2. Two
3. Three
4. Four +

8. Which is the main purpose of your visit?

(Please choose any of the following options)

1. Vacation - Recreation
2. Nature watching
3. Visit the protected area of Saria
4. Other .....

9. What do you consider to be the most important factor/s when choosing your holiday? (Please choose any of the following options)

- Quality of water – coasts - Beaches
- Low prices

- Hospitality
- Peace – Attractive environment
- Popularity
- Picturesqueness
- Many options of entertainment (restaurants, clubs e.t.c.)
- Other .....

10. What benefits do you seek the most when you are on holiday? (Please choose any of the following options)

- Experiencing nature
- Increasing knowledge of wildlife
- See unusual plants and animals
- Learn about culture and tradition of the area
- Supporting economic benefits to local communities
- Interacting with native people
- Rest
- New experiences
- Other .....

11. To what degree do you consider yourself to behave in an environmentally conscious way?

1. Very responsible
2. Responsible
3. Not always responsible
4. Irresponsible

12. What part of your vacation are you willing to spend to come in contact with nature?

1. Small
2. Big
3. Not at all

13. Are you familiar with the concept of “ecotourism”?

1. Yes
2. No

14. Do you know about the existence of protected area of Saria in the north of Karpathos? (Saria is one of “the most significant areas because of its wildlife”. Saria with a part of N. Karpathos constitute a ‘Natura 2000’ area. Also, in this area lives the seal “Monachus Monachus”)

1. Yes
2. No

15. If not, would it be a motivation for one more visit to the island?

1. No at all   2. Somewhat   3. Fairly   4. Very

16. During your stay to the island, have you visited the small island of Saria?

1. Yes   2. No

17. If there was an entrance fee, would you be willing to visit it?

1. Yes   2. No

18. Have you visited the traditional settlement of Olympos?

1. Yes   2. No

19. If yes, what did impress you most?

.....

20. If not, would you like to visit it and learn about the life way of the residents?

1. Yes   2. No

21. Did you enjoy staying here until now?

1. Yes   2. No

22. If not, what did dissatisfy you?

(Note only if you want)

.....

23. If you have any comments, please write down:

.....

***Thank you very much for your
cooperation!***

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γιανακούρος, Π. (1988) Δασική Νομοθεσία, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Γκέκας, Ρ. (2003) «Πράσινη Επιχειρηματικότητα», Συνέδριο του ΠΑΝΔΟΙΚΟ στη Σάμο.

Γούνη, Χ. και Παπαδοπούλου, Ε. (2003) 'Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην Κόνιτσα', Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, Διεύθυνση Τουρισμού Δωδεκανήσου (2005) Αξιολόγηση Δυναμικού / Χωρική Οργάνωση Δραστηριοτήτων / Πρότυπες Εφαρμογές [on line], διαθέσιμο στην <<http://www.detap.gr>> [επισκέφτηκε στις 30/07/07].

Ζαναπαλίδου, Φ. (2004) 'Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη Μαγνησία', Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Κασιούμης, Κ. (1994) 'Η προστασία της φύσης στην Ελλάδα. Θεσμικό πλαίσιο, προστατευόμενες περιοχές και αρμοδιότητες προστασίας', *Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα* 5(3), σελ. 58-74.

Καραμέρης, Α. (2002) 'Προϋποθέσεις και προοπτικές ανάπτυξης του οικοτουρισμού', Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον – Τουρισμός και Αναψυχή*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Κουρτέσας, Γ. (2003) Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας [On line], διαθέσιμο στην <http://www.tour.teithe.gr/geografia.pdf> [επισκέφθηκε στις 07/07/07].

Κυτούδης, Ι. (2005) 'Συγκριτική θεώρηση και σχεδιασμός διαχείρισης του μοντέλου οικοτουριστικής ανάπτυξης στην Περιοχή Φύση 2000 "Όρος Πήλιο και παράκτια θαλάσσια ζώνη" σε σχέση με το μοντέλο οικοτουριστικής ανάπτυξης στο "Aggtelek National Park" της Ουγγαρίας', Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Σκάγιαννης, Π. (2001) 'Ο Σχεδιασμός του Τουρισμού, των Υποδομών Μεταφορών και η Περιβαλλοντική Προστασία στις Παράλιες Περιοχές της Μαγνησίας: τοπικά συμφέροντα και προσδοκίες', *ΤΟΠΟΣ*, 18-19, σελ. 109-128.

Σπυροπούλου, Β. και Κονιώτη, Μ. (2001) Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού

[on line], διαθέσιμο στην <www2.egeonet.gr/aigaio> [επισκέφθηκε στις 10/08/07].

ΥΠΕΧΩΔΕ (2004) *Ελληνικές Περιοχές Natura 2000 και οι Φορείς Διαχείρισης τους*, Στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον 2000-2006», Αθήνα: ORION.

Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης (2002) *Τι είναι οικότουρισμός* [on line], διαθέσιμο στην <http://www.greek-ecotourism.gr> [επισκέφθηκε στις 04/07/07].

Φεζοπούλου, Ε. (2006) 'Τουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές και η συμβολή του στην αυτοχρηματοδότηση της λειτουργίας τους', Διπλωματική εργασία, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Χριστοπούλου, Ο. και Κούγκολος, Α. (2006) 'Περιβαλλοντική Διαχείριση και Πολιτική', Σημειώσεις μαθήματος, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

WWF Ελλάς (2004) Αξιολόγηση του συστήματος Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας: από τη θεωρία στην πράξη. WWF Ελλάς, κείμενο πολιτικής.

Ξενόγλωσση

Bramwell, B. and Lane, B. (1993) "Sustainable tourism: an evolving global approach", *Journal of Sustainable Tourism*, **1**, pp. 1-5.

Buckley, R. (2000) "Tourism in the most fragile environments", *Tourism Recreation Research*, **25**(1), pp. 31-40.

Buckley, R. and Pannell, J. (1990) "Environmental impacts of tourism and recreation in national parks and conservation reserves", *The Journal of Tourism Studies*, **1**(1), pp. 24-32.

Burgess, A.S. (1993) "The environmental responsibilities of commercial ecotourism in Tasmania". Thesis, University of Tasmania, Hobart.

Burkart, A.J. and Medlik, S. (1985) *Tourism: Past, Present and Future*, London: Heineman.

Ceballos – Lascurain, H. (1987) "The future of ecotourism", *Mexico Journal*, January, pp. 13-14.

Commonwealth Department of Tourism (1994) *National Ecotourism Strategy*, Canberra: Commonwealth Department of Tourism.

Davey, A. (1998) *National System Planning for Protected Areas*, UK, Cambridge: IUCN.

Drumm, A. and Moore, A. (2002) *Ecotourism Development – A Manual for*

Conservation Planners and Managers, U.S.A.: The Nature Conservancy.

Ecotourism Association of Australia (1992) *Newsletter* 1, 2.

Eagles, F.J.P., McCool, F.S., Haynes, P.C. (2001) *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*, U.K., Gland, Switzerland and Cambridge: IUCN.

Fennell, D.A. (1999) "Ecotourism: an Introduction", *Sustainable Development*, 7(4), pp. 204.

Fennell, D.A. and Dowling, R.K. (2003) *Ecotourism Policy and Planning*, U.S.A.: CABI Publishing.

Hetzer, W. (1965) "Environment, tourism, culture", *Links* (July), pp. 1-3.

Holtz, C. and Edwards, S. (2003) "Linking biodiversity and tourism policy" in Fennell, A. and Dowling, K. (eds.) *Ecotourism Policy and Planning*, U.S.A.: CABI Publishing, pp. 43-47.

Honey, M. (1999) *Ecotourism an Sustainable Development: Who Owns Paradise?*, Washington: Island Press.

IUCN (1993) *Protected Areas of the World: A Review of National Systems*, Gland, Switzerland: IUCN.

Juanita, C. L. (1994) "Pacific Islands Ecotourism: A Public Policy and Planning Guide. The Ecotourism Planning Kit", School of Travel Industry Management, University of Hawaii, Honolulu.

Kalinowski, K.M. and Weiler, B. (1992) "Educational travel" in Weiler, B. and Hall, CM. (eds) *Special Interest Tourism*, London: Belhaven Press, pp. 15-26.

Laarman, J.G. and Durst, P.B. (1987) *Nature travel and tropical forests*. FPEI Working Paper Series, Southeastern Center for Forest Economics Research North Carolina State University, Raleigh.

Leopold, A. (1949) *A Sand County Almanac*, Oxford: Oxford University Press.

Miller, K. R. (1978) *Planning National Parks for Ecodevelopment*, University of Michigan: Ann Arbor.

Miller, M.L. and Kaae, B.C. (1993) "Coastal and marine ecotourism: a formula for sustainable development?", *Trends*, 30(2), pp. 35-41.

Orams, M.B. (1995) "Towards a more desirable form of ecotourism", *Tourism Management*, 16(1), pp. 3-8.

Pigram, J.J. and Jenkins, J.M. (1999) *Outdoor Recreation Management*, London:

Routledge.

Stamboulis, Y. and Skayannis, P. (2003) “Innovation strategies and technology for experience-based tourism”, *Tourism Management*, **24**(1), pp. 35-43.

W.C.E.D. (1987) *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Weaver, D. (2001) *The Encyclopedia of Ecotourism*, USA: CABI Publishing.

Wesche, R. (1996) “Developed country environmentalism and indigenous community controlled ecotourism in the Ecuadorian Amazon”, *Geographische Zeitschrift*, **3**(4), pp.157-168.

Whelan, T. (1991) “Ecotourism and its role in sustainable development” in Whelan, T. (ed.) *Nature Tourism: Managing for the Environment*, Washington: Island Press, pp. 3-22.

Wight, P.A. (1994) “Environmentally responsible marketing of tourism” in Cater, E. and Lowman, G. (eds) *Ecotourism: a Sustainable Option?*, Brisbane: John Wiley & Sons, pp. 39-56.

Wood, M.E. (2002) *Ecotourism: principles, practices & policies for sustainability*, France: UNEP.

World Ecotourism Summit (2002) “Quebec Declaration on Ecotourism”, Canada: Quebec.

Ziffer, K.A. (1989) “Ecotourism: the Uneasy Alliance”, Working Paper no 1. Conservation International, Washington, DC.

Διεθνήσεις στο Διαδίκτυο

<http://www.ecogreens.gr> (επισκέφθηκε στις 7/07/07)

<http://www.tzampazi.gr> (επισκέφθηκε στις 7/07/07)

<http://www.hyak.com> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.nwinfo.net> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.originelegeschenken.be/> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.propostes.com> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.gpemotion.com> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.domestic.trekking.gr> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.nomarxia-artas.gr> (επισκέφθηκε στις 12/07/07)

<http://www.karpathos.gr/greek/dot/geninfo.htm> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.ando.gr/dimoi/karpathos/> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.karpathos.net/kpedia/> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.holiday.gr/> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.greek-tourism.gr/karpathos/history> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.arkasa.com> (επισκέφθηκε στις 26/07/07)

<http://www.islasdelegeo.com/greek/islands/karpathos> (επισκέφθηκε στις 28/07/07)
http://www.dodecanese-islands.com/gr/karpathos/gr_karpathos.html
(επισκέφθηκε στις 28/07/07)
<http://www.ornithologiki.gr> (επισκέφθηκε στις 28/07/07)
<http://www.mom.gr> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.prosotsani.gr> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.edessacity.gr> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.perso.orange.fr> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.dow.wau.nl> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.adhocplants.com> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.pharmakobotanik.de> (επισκέφθηκε στις 10/08/07)
<http://www.anosis.gr> (επισκέφθηκε στις 18/08/07)
<http://www.yrai.gr> – Υπουργείο Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής / Φωτογραφικό αρχείο (επισκέφθηκε στις 18/08/07)
<http://www2.egeonet.gr/aigaio> (επισκέφθηκε στις 20/08/07)
<http://www.eyploia.aigaio-net.gr> (επισκέφθηκε στις 20/08/07)
<http://www.minenv.gr> (επισκέφθηκε στις 20/08/07)
<http://www.princesstudios.snn.gr/MapGR.htm> (επισκέφθηκε στις 20/08/07)
<http://www.minagric.gr> – Υπουργείο Γεωργίας, Δασαρχεία, 2000 (επισκέφθηκε στις 20/08/07)